

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**ÜLIÕPILASTE HOIAKUD EESTIST VÄLJARÄNDE
SUHTES JA SELLETEEMALISE MEEDIAARUTELU
RETSEPTSIOON**

Bakalaureusetöö

Eveli Lehtsalu

Juhendaja: Anu Masso, PhD

Tartu

2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	6
1. Teoreetilised lähtekohad	6
1.1. Väljarände kontseptualiseerimine	7
1.2. Meediaarutelu retseptsioon.....	11
1.3. Hoiakud	16
2. Empiirilised lähtekohad	19
2.1. Väljaränne Eestist.....	19
2.2. Väljarände temaatika meedias.....	21
2.3. Uurimisküsimused.....	23
II MEETOD JA VALIM.....	25
1. Kvantitatiivne uuring	25
2. Kvalitatiivne uuring	28
3. Retseptsiooni analüüsi artiklid	30
III TULEMUSED.....	32
1. Kvantitatiivse uuringu tulemused	32
1.1. Respondentide iseloomustus	32
1.2. Respondentide meediajälgimise harjumused	36
1.3. Respondentide hoiakud väljarände suhtes.....	37
2. Kvalitatiivse uuringu tulemuste ülevaade.....	41
2.1. Intervjueeritavate meediatarbimise harjumused.....	41
2.2. Isiklik rändesoov	44
2.3. Hoiakute argumenteerimine	47
2.4. Meediatekstide retseptsioon	52
IV JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	74
1. Järeldused.....	74
1.1. Vastused uurimisküsimustele	74
2. Diskussioon.....	78
2.1. Meetodi kriitika	80
KOKKUVÕTE.....	82
SUMMARY	84
KASUTATUD KIRJANDUS	86

LISAD	90
Lisa 1. Veebiküsitluse ankeet	90
Lisa 2. Individuaalintervjuude küsimused.....	96
Lisa 3. Veebiküsitluse tulemused	98

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö „Üliõpilaste hoiakud Eestist väljarände suhtes ja selleteemalise meediaarutelu retseptsioon“ eesmärk on raamistada rände ja mobiilsuse teoreetilised ja empiirilised lähtekohad ning uurida ja selgitada, millised on üliõpilaste hoiakud väljarände teema suhtes. Töö eesmärk on selgitada, kuidas on hoiakud kujunenud, kuidas neid argumenteeritakse ning kuidas suhtuvad üliõpilased temaatilisse meediakajastusse.

Väljarände hoiakute uurimine on oluline juba seetõttu, et Eestil puudub reaalseid väljarände suundumusi kajastav statistika, on küll rahvastikuregister ja 2011.aasta rahva ja eluruumide loenduse andmed, kuid need ei anna ülevaadet Eesti elanike rändekäitumisest ega soovidest. Käesolev töö keskendub hoiakute kujunemisele ja retseptsioonile ehk info vastuvõtule, sest hoiakud on üks põhilisemaid faktoreid, mis mõjutab inimeste reaalsel käitumist ehk antud töö kontekstis väljarände soovi. Inimeste hoiakud kujunevad erinevatest allikatest tuleneva informatsiooni tagajärjel, üks peamisi informatsiooniallikaid on kindlasti meedia. Seega peab käesoleva töö autor oluliseks uurida meedia retseptsiooni.

Eestis praegu kestvat väljarände lainet on mõjutanud mitmed institutsionaalsed, majanduslikud, ajaloolised ja kultuurilised põhjused. Väljarände temaatika on viimastel aastatel hakanud leidma üha laiemat kõlapinda nii avalikkuses kui meedias seoses globaliseerumisega, Euroopa Liiduga liitumisel piiride avanemisega, rahvaloendusega, arstide, ehitajate ja „ajude“ lahkumisega.

Võib-olla näiteks meedia ongi see, mis nagu suudab natuke seda mõjutada, et mul endal näiteks on meeles see, ma ei tea, kui palju see mu otsust mõjutas, aga veits ikka ratsionaliseerisin sellega ära, kui see president pidas aastapäeva kõnet, pärast ajalehest lugesin seda, see oli kolm aastat tagasi, kui ma lõpetasin gümnaasiumi ja ütles, et jääge Eestisse ja tehke oma esimene õping Eestis, siis ma kuidagi mõtlesin, et okei ma teen siis ka nii, nahunii ei oska välismaal eriala niimoodi võtta ja siuke on ka see, et kõik siuksed asjad, ma arvan mõjutavad noori.

Eespool toodud tsitaat on bakalaureusetöö raames tehtud intervjuueeritava arvamusavaldus, milles väljendub noorte hoiakute ja sealt tuleneva käitumise

kujunemine ja seda mõjutavad tegurid. Kuna meediast tulev informatsioon on üks põhiliseks informatsiooniallikaks, selgitab käesolev töö ka meedia rolli hoiakute kujunemisel.

Käesolev bakalaureusetöö on autori seminaritöö „Eestist väljarände representatsioon Postimehes aastal 2011“ edasiarendus. Antud bakalaureusetöö ei pretendeeri väljarände põhjuste ja lahenduste leidmisele, samuti ei saa bakalaureusetöö tulemusi üldistada laiemale elanikkonnale, kuid töö eesmärki silmas pidades on rõhuasetus üliõpilaste väljarände hoiakute ning vastava argumentatsiooni selgitamisel.

Bakalaureusetöös on kasutatud kombineerituna nii kvantitatiivset analüüsi väljarände teemalise küsitluse tulemuste kirjeldamiseks kui ka intervjuude kvalitatiivset analüüsi, et selgitada vastava teema hoiakute kujunemist ja meediatekstide vastuvõtmist.

Käesolev töö koosneb neljast põhiosast. Esimene osa annab ülevaate vastava teema teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest. Teine osa kirjeldab uurimuse meetodit ja valimit. Kolmas osa selgitab nii kvantitatiivse kui kvalitatiivse uurimuse tulemusi ning viimases osas teen järeldused ja kokkuvõtte saadud tulemustest. Käesolevale tööle on lisade suurt mahtu arvestades lisatud eraldi CD-l läbiviidud intervjuude transkriptsioonid ning retseptiooni uurimiseks kasutatud artiklid.

Täna konstruktiivse tagasiside ja abivalmiduse eest bakalaureusetöö juhendajat Anu Massot. Samuti tänan vastutulelikkuse eest intervjuudes osalenud tudengeid, kes leidsid aega intervjuudes osalemiseks.

I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1. Teoreetilised lähtekohad

Teoreetiliste lähtekohtade peatükis annan ülevaate erinevatest rändeteooriatest, retseptsioonist ehk info vastuvõtust ning kirjeldan hoiakute kujunemise protsessi.

Antud bakalaureusetöös uurin ruumilise käitumise ja sellega seotud hoiakute valdkonda ehk teisisõnu Eestist väljarände meediakajastuse retseptsiooni ning noorte hoiakuid seoses Eestist väljarändega. Käesolevas töös kasutan ruumilise käitumise ja hoiakute seoste selgitamisel Henri Lefebvre'i lähenemist (1991), tema põhiteose („*Production of Space*“) keskseks kontseptuaalseks mudeliks on ettekujutus ruumilise tootmise triaadilisest iseloomust. Tuginedes Lefebvre'i lähenemisele peaks iga ruumilise tootmise analüüs, antud juhul noorte väljarändega seotud hoiakute kujunemine, keskenduma kolmele järgnevale koostisosale:

1. Ruumilised praktikad – ehk tajutud maailmapilt, kus indiviid loob ning taastoodab ise sotsiaalset ruumi, ruumilised praktikad on otseselt vaadeldavad inimeste liikumised ja tegevused. Antud töö kontekstis võib seda mõista kui noorte liikuvust, nii reaalseid Eestist lahkumise praktikaid kui ka väljarändamise soove ja sellega seotud ettevalmistusi.
2. Ruumi representatsioonid – kujutletud süsteemid ja struktuurid, mille abil ruumist mõeldakse ja räägitakse ning see iseloomustab, kuidas maailma konstrueeritakse, sinna alla kuuluvad arusaamad, tekstid, mudelid, ideoloogiad. Käesolevas töös mõistan selle all meedia loodud pilti väljarändest ja väljarändajatest.
3. Representatsioonilised ruumid – vahetult läbi elatud ruum koos assotsiatsioonide ja sümbolitega, mis kirjeldab, kuidas inimene maailma kogeb. Nende all võib käesoleva töö kontekstis mõista ruumiliste suhete kujundamist ja kujunemist nii teatud institutsionaalsete tegurite (Nõukogude Liiduga liitumine, Euroopa Liiduga liitumine), kui ühiskondlike muutuste kontekstis (näiteks majanduskriis), aga ka individuaalseid hoiakuid ja arvamusi seoses Eestist väljarändega. (Lefebvre 1991:38-29)

Lefebvre'i esitatud ruumilise tootmise dimensioonid on omavahel tihedalt seotud, kuid käesolev töö keskendub eelkõige kolmandale aspektile – representatsioonilistele ruumidele ehk noorte hoiakutele seoses väljarändega. Noorte hoiakud väljarände suhtes võivad olla seotud nende reaalse käitumisega ehk Eestist väljarändega või sooviga lahkuda, olles ise avatud lahkumisele võib nende suhtumine erineda inimestest, kellel pole väljarände kogemusi või kes ei plaani seda.

Järgnevalt annangi ülevaate nendest kolmest põhimõistest ehk väljarändest (kui ruumilisest praktikast), väljarändega seotud meedia retseptsioonist (ruumi representatsioonid ja nende tõlgendused) ning individuaalseid hoiakuid ja arvamusi seoses väljarändega (representatsioonilised ruumid).

1.1. Väljarände kontseptualiseerimine

Käesoleva töö keskseks mõisteks on väljaränne, mida antud töö kontekstis mõistan kui alalist või pikaajalise eesmärgiga ümberasumist välisriiki, ümberasujat nimetatakse antud töös väljarändajaks (Integratsiooni...2013).

Rahvaloenduse andmetel on erinevalt teistest Baltimaadest Eestile iseloomulik pendelränne ehk inimeste pidev ja lühiajaline liikumine oma alalisest elukohast teise piirkonda ja tagasi, mis toimub tavaliselt õppimise või töötamise eesmärgil (Integratsiooni...2013). Tavaelu keelekasutuses ei pruugita eristada rännet ja pendelrännet ehk ka lühiajaliselt Soomes näiteks tööl käijate kohta kasutatakse mõistet väljarändaja, seega antud töös kasutatakse neid mõisteid sünonüümidena. Sarnane tendents ilmnis ka Helis Rosina (2013) magistritöös, kus ta tõi välja, et ajakirjanikud liigitavad rände hulka ka hooajalise tööränne ehk erinevalt akadeemilistest uurimustest on ajakirjanduses rände piirid hajusamad.

Oma töös eristan rände ja väljarände mõistet mobiilsuse ehk liikuvuse mõistest. Mõiste mobiilsus sisaldab liikuvusega seotud tähendusi, narratiive ja diskursusi, mis loovad mobiilsusele kultuurilise tähenduse (Sheller ja Urry 2006). Castles (2010) toob välja, et rände mõiste viitab pikaajalisele liikumisele ühest riigist teise, rände mõiste peegeldab sisuliselt teatud hierarhilisust ja võimu suhete konnotatsioone ning rännet võrdsustatakse halvaga, sest see on taas esile toonud arhailised invasiooni ja

ümberasumisega seotud mälestused. Seega mobiilsuse puhul on tegemist neutraalsema mõistega kui väljaränne.

Domineerivas poliitilises diskursuses nähakse migratsiooni probleemina, mida on vaja lahendada vastavate poliitika meetmetega, sest migratsiooni nähakse kahjutoova ja häirivana, samas kui mobiilsust nähakse heana, sest see viitab modernsele avatud ühiskonnale ning on globaliseerumise loomulik osa (Castles 2010). Sarnaselt sellele ilmnes Helis Rosina (2013) magistritööst, et meediakajastustes on suhtumine rändajasse positiivne, kuid suurte väljarännanute hulga puhul kergelt murelik ning probleemi lahendajana nähakse riiki.

Riikideülene ränne on küll modernne nähtus, kuid väiksemas mahus esines seda ka varem. Üks massimigratsiooni tekkimises olulist rolli mänginud protsess on globaliseerumine. Hatton ja Williamson (1998, 2005) toovad välja, et industriaalajastu viis esimese massimigratsiooni ajastuni ning globaliseerumise kiirenemine pärast 1945.aastat tõi kaasa teise massimigratsiooni ajastu.

Ka Manuel Castells toob välja globaliseerumise eripärad, viidates, et 20.sajandi lõpp sünnitas uut tüüpi kapitalismi, mis on globaalset laadi, eesmärgikeskne ja paindlik ning uue ühiskondliku formatsiooni tekke tunnusteks on struktuursed muutused võimu-, tootmis- ja elamussuhetes. Castelli järgi iseloomustab kaasaegse ühiskonna valitsevaid protsesse kohtade ruumile (*Space of Places*) vastanduv uus ruumitüüp, mida ta nimetab voogude ruumiks. Voogude ruum muudab seda, kuidas me mõistame geograafiat ja kuidas me tajume lokaalsust, sest Castelli järgi on voogude ruumis lõhutud koha kunagine geograafiline ühtsus, uus ühtsus ilmneb võrgustikus ehk voogude ruum on kohaülene. Castells defineerib ruumi samaaegselt toimuvate tegevuste kaudu ning kui minevikus oli ruumi moodustumine seotud füüsilise külgnvusega, siis kaasaegne tehnoloogiline baas võimaldab tegevuste samaaegsust külgnvuseteta. Näiteks pank, mille peakontor asub Rootsis ning harukontorid Eestis ja Lätis, kes omavahel reaalselt suhtlevad.

21.sajandil on muutused transpordis, tehnoloogias ja kultuuris muutnud tavapäraseks, et inimesed mõtlevad piirideülevalt ja piiride ületamine on sagedane (Urry 2007). Rahva ja eluruumide loenduse (Statistikaameti kodulehekülg) andmetel käib välismaal tööl ligi 25 000 püsivalt Eestis elavat inimest, mis moodustab üle nelja protsendi hõivatud

inimestest ning võrreldes eelneva rahvaloendusega on see arv kümnekordistunud. See viitab, et ka Eestis on piirideülene mõtlemine suhteliselt tavapäraseks muutunud.

Inimeste piiriülene liikumine võib olla nii ajutine vaba liikumine kui jäädav lahkumine, sellest tulenevalt mõjutab ränne nii elu sihtriigis kui lähteriigis, näiteks rahvastiku koosseis Saksamaal, Rootsis ja Prantsusmaal on rände tagajärjel tugevalt muutunud ning sellega kaasnevad muutused ka sotsiaalses elus. Castles ja Miller (2009) toovad välja, et rahvusvaheline ränne on osa riikidevahelisest revolutsioonist, mis kujundab ümber ühiskondi ja poliitikaid üle maailma.

Varasemad migratsiooniuuringud on mitmetahulised, sest ränne mõjutab ja on mõjutatud inimeste ja ühiskonna poolt, kuid rändeuuringutes ei ole ühtset seisukohta rände põhjuste osas. Erinevad rändeuuringud (Castles ja Miller 2009; Eamets ja Philips 2004) toovad välja, et ränne on sisemiselt interdistsiplinaarne, hõlmates sotsioloogiat, poliitikat, ajalugu, majandust, geograafiat, demograafiat, psühholoogiat, kultuuri ja õigusruumi. Seega on raske arendada mitmekülgset migratsiooniteooriat, mis hõlmaks kõiki erinevaid valdkondi, kuid sageli liigitatakse migratsiooniteooriad majanduslikel ja mittemajanduslikel aspektidel põhinevateks (Eamets ja Philips 2004).

Viimastel aastatel on Eestist väljarännet sageli seostatud majanduslike põhjustega, 2011. aasta Integratsiooni monitooringu andmetel iseloomustab valmisolek Eestist ajutiselt või alaliselt ära kolida majanduslikult ebastabiilset ühiskonda tervikuna, minekumotiivid on sageli seotud pigem tööga (Kaal 2012). Paljudes rändeteooriates ongi kesksel kohal majanduslik aspekt. Rände majanduslikus käsitluses toovad teooriad esile inimeste kolimist madalama majandusliku tasemega piirkondadest kõrgema majandusliku tasemega piirkondadesse, need teooriad on tuntud ka kui tõmbe-tõuke teooriad (Castles ja Miller 2009). Majanduslikest teguritest lähtuvalt saavad migratsioonis määravaks riikidevahelised erinevused majanduslikus arengutasemes, päritoluriigist ja sihtriigist lähtuvalt eristatakse vastavalt tõuketegureid (kõrge tööpuudus, madal sissetulekute tase) ja tõmbetegureid (töökohtade olemasolu, paremad tasustamisvõimalused sihtriigis), mis soodustavad rännet (Werner 1994). Kuigi domineerivas poliitilises diskursuses nähakse migratsiooni probleemina, on ka välja toodud, et kuna rikkad riigid vajavad võõrtööjõudu, on ringlev töömigratsioon kasu toov nii sihtriigile, lähteriigile kui rändajatele (CEC 2005). Migratsioonil on positiivne tagajärg väljarändajatele, sest nad lähevad madalapalgalisest ja väheste võimalustega

piirkonnast majanduslikult kasvavatesse piirkondadesse, lähteriik võib saada kasu läbi raha tagasivoolu, tehnoloogiliste ja ideeliste arengute läbi, mis viivad positiivsete muudatusteni lähteriigis (Castles 2010).

Majanduslikes teooriates on tuntud nii neoklassikaline teooria kui segmenteeritud tööturu teooria. Neist esimene, neoklassikaline teooria, rõhutab indiviidi rändeotsuses ratsionaalset võrdlust, kus individ soovib kasumlikkust maksimeerida: otsust tehes hinnatakse rahalist kulu ja lähteriiki jäämise ning lahkumise eeliseid. Castles ja Miller viitavad, et neoklassikalisel majandusteoorial on olnud oluline roll rändeuuringutel, kuid kritiseerivad selle üldistavat iseloomu, sest see homogeniseerib rändajad ja ühiskonnad, on jäik ning ei arvesta ajaloolist tausta. Enamgi veel, see ignoreerib siht- ja lähteriigi eripärasid ning jätab välja poliitika. Neoklassikaline teooria on küll üldistav, kuid mittemajanduslikel aspektidel põhinevate migratsiooniuuringute raamistikku on raske luua, sest neid tegureid on raske mõõta. Neoklassikalisele teooriale on sarnane uue majanduse teooria, mis toob omakorda välja, et rände otsuseid ei tee individid isoleeritult, vaid perekondlikult, leibkonni või isegi kogukondlikult. Neoklassikalise teooria puudulikkus väljendub eelkõige selles, et see ei suuda seletada inimeste reaalseid liikumisi ega ennustada tulevikus toimuvaid rändetrende, seega on alternatiivse teooriana kasutusel segmenteeritud tööturu teooria. Segmenteeritud tööturu teooria võtab arvesse ka institutsionaalseid faktoreid ning rassi ja sugu ehk see ühendab rändeteooria struktuursete muutustega majanduses. Seega toovad Castles ja Miller välja, et rändeteooriates tuleks ühendada majandus, poliitika, sotsiaalsed ja kultuurilised faktorid, millest tulenevalt rändeotsuseid tehakse ning kuna need faktorid on pidevas muutumises, on oluline lähtuda interdistsiplinaarsest lähenemisest. (Castles ja Miller 2009)

Ka käesoleva bakalaureusetöö autor leiab, rändeotsuseid ei saa ammendavalt raamistada ühe teooriaga, sest rändeotsused tehakse erinevatest faktoritest lähtuvalt ning need faktorid on ka ajas muutuvad, seega töö üheks eesmärgiks ongi vaadata läbi retseptiooni, millistest temaatilistest rõhuasetustest lähtuvalt rännet avalikkuses konstrueeritakse. Enamgi veel, Castles ja Miller (2009) toovad välja, et globaalse migratsiooni teooriad ei peaks põhinema normatiivsel eesmärgil leida lahendusi, kuidas inimesi lähteriigis hoida, vaid peaksid põhinema eeldusel, et migratsioon on sotsiaalsete suhete normaalne osa ning normatiivne eesmärk ei peaks olema rände vähendamine, vaid leida mooduseid, et ränne toimiks võrdsuse tingimustes ja inimõigusi arvestades.

Beck (2007) leiab, et kaasaegne sotsiaalne teooria on endiselt metodoloogilises rahvusluses kinni, sest kuulumine rahvuslikku kogukonda on alati olnud rahvusriigi suveräänsuse keskne tunnus.

Käesolev töö ei analüüsi väljarände põhjuseid, vaid keskendub väljarände hoiakute ja meediatekstide vastuvõtu selgitamisele ehk retseptsioonile. Töö keskmes on retseptsioon, sest väljarände uuringutes ei ole varem meediatekstide vastuvõtu protsessi uuritud. Käesolev töö hõlmab ka representatsiooni teoreetilist raamistikku, et anda ülevaade meedia rollist väljarände kujutamisel ja hoiakute kujunemisel.

1.2. Meediaarutelu retseptsioon

Käesolev bakalaureusetöö analüüsib, kuidas võtavad üliõpilased vastu meediasõnumeid ehk uurib retseptsiooni. Meedia retseptsiooni uurimisel lähtun autorina eeldusest, et meedia mõjutab noorte väljarände arusaamade kujunemist ja sellest tulenevalt ka nende reaalsel rändealast käitumist. Meedia mõju viitab meedia üldisele potentsiaalile avaldada planeeritud mõju, meedia mõjukus väljendab meedia efektiivsust teatud eesmärkide saavutamisel ja eeldab kavatsust või planeeritud kommunikatsioonieesmärgi olemasolu (McQuail 2000). Seega meedia mõju avaldub selles, kuidas meedia rännet kujutab. McQuaili interaktsioonile tugineva meediamõju mudeli (*ibid.*) järgi tekivad kõige olulisemad meedia mõjud tähenduste konstrueerimisel, sest meedia pakub süstemaatiliselt auditooriumile konstruktsioone, kes neid kokkusobitamise tulemusel liidab oma personaalse tähendusstruktuuriga ja sobimatuse korral jätab välja. Seega kujundab meedia pilti sotsiaalsest reaalsusest, sealhulgas ka kujundab inimeste maailmapilti ja noorte hoiakud väljarände suhtes võivad olla seotud meedia pakutud reaalsuse kujutamisega. Seetõttu keskendungi järgnevalt põhimõistete selgitamisele – meedia representatsioon ja retseptsioon ning hoiakud.

Meediatekstitid on alati mitmetähenduslikud ja nende interpreteerimine sõltub kontekstist ning vastuvõtjate kultuurilistest eripäradest (McQuail 2000:51). Seega, erinevad inimesed mõistavad sama meediateksti erinevalt sõltuvalt oma taustast, teadmistest ja kogemustest. Et oleks võimalik kirjeldada üliõpilaste meediatekstide vastuvõttu ja väljarände hoiakuid on seega oluline, kuidas meedia sõnumeid konstrueerib ehk representeerib auditooriumile ning kuidas on need seotud vastuvõtjate kultuuriliste eripäradega. Eelpool kirjeldatud Lefebvre'i teooria representatsioonilistest ruumidest

haakub Halli (1997) lähenemisega, mis viitab, et representatsioon ühendab tähenduse ja keele kultuuriga ehk representatsioon on tähenduse loomine läbi keele. Laiemalt rääkides on Halli (*ibid.*) järgi kolm lähenemist, mis seletavad kuidas tähenduse representatsioon keele läbi töötab:

1. esimese ehk peegeldava lähenemise järgi on tähendus reaalses objektis, isikus, idees või sündmuses endas ja keel on nagu peegel, mis peegeldab tõelist tähendust nagu see juba maailmas on;
2. teine ehk kavatsuslik lähenemine lähtub sellest, et kõneleja ehk autor kehastab oma unikaalset tähendust maailmale läbi keele ehk sõnad tähendavad seda, mida autor suunitleb neid tähendama;
3. kolmas ehk konstruktivistlik lähenemine tunnustab keele ühiskondlikku ja sotsiaalset iseloomu, selle lähenemise järgi ei saa asjad ega individuaalsed keele kasutajad fikseerida tähendust keeles, vaid me konstrueerime tähendust läbi representatsiooniliste süsteemide – kontseptsioonide ja märkide, see ei ole materiaalne maailm, mis annab edasi tähendust, vaid keele süsteem või mis iganes süsteem, mida me kasutame, et representeerida kontseptsioone.

Seega Halli peegeldav ja kavatsuslik käsitlus on teineteisele vastanduvad, esimene eeldab, et tähendus on objektis olemas, kuid kavatsuslik on sarnane Lefebvre'i ruumi representatsiooniga, ehk eeldab, et meediateksti autor loob pilti väljarändest. Seega, kuna meedia sõnumitel on oluline roll hoiakute kujunemisel, on oluline, kuidas inimesed meedia sõnumeid vastu võtavad ehk retseptsioonil.

Käesolev bakalaureusetöö analüüsibki, kuidas võtavad üliõpilased vastu väljarände teemalisi meediasõnumeid ehk uurib retseptsiooni. Potter (2004) toob välja, et meedia eesmärk meieni teateid tuua on erinev vastuvõtja eesmärgist ning meedia pakub nii palju informatsiooni, mida me füüsiliselt ei saa ignoreerida, seega inimesed kaitsevad end psühholoogiliselt informatsiooni automaatselt töödeldes. Väljarännet kajastades võib meedia eesmärk olla kujundada teatud hoiakut väljarände suhtes, kuid indiviidi eesmärk väljarände kontekstis ei pruugi ühtida meedia sõnumites edastatava hoiakuga. 1970. aastateks olid psühholoogid leidnud, et see, kuidas informatsiooni valitakse ja töödeldakse sõltub suuresti indiviidist, inimesel on loomupärane vajadus infot kategoriseerida, seega otsib inimene sõnumeid, mis kinnitavad tema vaateid ehk oluliseks saavad vastuvõtja eelnevad hoiakud (Potter 1998).

Käesolev bakalaureusetöö lähtub retseptsiooni uurimisel Michelle (2007) multidimensioonilisest retseptsiooni teooriast, mis ühendab läbipaistva, viitava, kaudse ja diskursiivse retseptsiooni mudeli.

Michelli läbipaistev mudel eeldab, et auditooriumi liikmetel on potentsiaal olla aktiivsed, kriitilised ja loovad meediasõnumite vastuvõtul, kuid nad ei käitu alati selliselt. Läbipaistvas mudelis lugeja omistab tekstis esitatule reaalse elu staatuse ehk tajub teksti kui reaalsuse peegelpilti. Läbipaistev mudel viitab, et auditoorium hindab ja kommenteerib meediatekstis kujutatud inimesi ja sündmusi juhuslikult, jättes kõrvale teksti ülesehituse, kirjutamislaadi, toimetamisprotsessid ja žanrilise vormi. Inimese primaarne tegevus tekstiga on subjektiivne ja emotsionaalsel tasemel. Tekst on esmane tõlgenduse allikas, inimene hindab ja kommenteerib tekstis esitatud inimesi ja sündmusi teksti sisemise loogika põhjal. Lugeja tõlgendab sõnumit tekstis esitatud raamistikus ja jätab kõrvale muud teadmised ehk tekstiväliste allikate raamistiku. See Michelle mudel on sarnane Stuart Halli (1980) domineeriv-hegemoonilise sõnumi dekodeerimise positsiooniga, mis viitab, et auditoorium võtab sõnumi ideoloogilise ja diskursiivse tähenduse üle täielikult ja otseselt nagu kodeerija suunas. Hall nimetab seda läbipaistva kommunikatsiooni ideaaltüübiks, sest selline sõnum on vastuvõtjale legitiimne, sest see tundub ühiskonnas loomulik, paratamatu ja sõnumit aktsepteeritakse selles kahtlemata. Sellises retseptsiooni mudelis ei mängi sõnumi vastuvõtmisel seega auditooriumi eelnevad hoiakud rolli, teksti lugeja võtab üheselt vastu tekstis esitatut. (Michelle 2007)

Michelle viitav mudel eeldab, et auditoorium tajub teksti kõrvuti reaalse maailmaga ning võrdleb ja toob analoogiaid tekstis kujutatud reaalsuse ja enda teadmiste ja kogemuste baasil. Võrdlusallikaks võivad esiteks olla oma kogemused ja teadmised, sealhulgas iga auditooriumi liikme personaalne elulugu. Teiseks võib võrdlusallikaks olla vahetu maailmakogemus, sealhulgas enda kogemused teemaga seoses ja tähelepanekud sugulastelt, sõpradelt, naabritelt, kolleegidelt osalemisest tegevustes või teemaga seotud murekohtades. Kolmandaks võivad võrdlusallikaks olla kogemused ja teadmised majanduslikest ja poliitilistest süsteemidest, sotsiaalsetest ja kultuurilistest normidest, teadmised kohalikest, üleriigilistest või rahvusvahelistest sündmustest. Siinkohal on oluline, et kogetud maailm võib olla nii otsene kui vahendatud läbi eelnevate meediatekstide, kusjuures varasemalt meediast kogetut ehk vahendatud kogemust ei pruugi inimesed Lewise (2004) järgi vähem reaalsena tajuda kui oma otseseid kogemusi. Võrdlusallika informatsiooni kasutavad inimesed, et kinnitada,

vaidlustada või küsitavaks pidada tekstis kujutatud inimeste, sündmuste või presenteeritud reaalsuse versiooni kujutamise täpsust. Selline hinnang antakse vastavalt sellele, kas tekstis esitatud tajutakse sobivana või mitesobivana auditooriumi enda kultuurilise keskkonna, olemasolevate kogemuste, tähelepanekute ja teadmistega. Selles retseptsiooni mudelis mängivad seega eelnevad hoiakud olulist rolli sõnumi vastuvõtmisel. (Michelle 2007)

Michelle kaudne retseptsiooni mudel põhineb omistaval lugemisel, analüütilisel dekodeerimisel ning sellele on iseloomulik rohkem eemalolev ja eraldiseisev suhe teksti ja auditooriumi vahel. Kaudses retseptsiooni mudelis võib lugeja halvustada produktsiooni kvaliteeti, eriti esteetilisi ja žanrilisi jooni tekstis, või tajutud kavatsust teksti loojal. Kaudne retseptsiooni mudel võib olla kolme erineva fookusega. Esimene võimalik on teksti esteetiline fookus, kus auditoorium suunab tähelepanu erinevatele iseärasustele teksti tehnilises töötluses, see avaldub sageli auditooriumipoolse positiivse või negatiivse hinnanguna iseärasuste kvaliteedile. Teiseks võimalikuks fookuseks võib olla žanriline fookus, kus auditoorium lähtub oma teadmistest žanriliistest sobivustest ning võib kasutada seda tõlgendava raamistikuna võrreldes teksti teise sarnase žanri tekstiga. Auditoorium võib tajuda, et teksti loojad on konstrueerinud teatud tekstilisi või žanrilisi iseärasusi eesmärgiga luua huumorit, huvi või draamat tekstis. Kolmas võimalik fookus on teksti kavatsuslikkus, kus lähtuvalt tekstist, žanrist või meediaettevõttest võib auditoorium avaldada oma teadlikkust tekstist nagu see peegeldaks ettevõtte motivatsioone ja eesmäärke. (Michelle 2007)

Kui kaudses retseptsiooni mudelis paneb auditoorium rõhku teksti vormilisele poolele, siis Michelle diskursiivses mudelis arvestab auditoorium teksti sisu ja väiteid. Selles mudelis lugejad tajuvad ja võivad peegeldada, et tekst proovib kommunikeerida teatud sõnumit ja representeerida auditooriumile teatud hoiaku võtmist teksti temaatika suhtes. Diskursiivses retseptsiooni mudelis on kaks elementi, analüütiline ja positsiooniline. Analüütiline element tähendab, et auditoorium identifitseerib teksti ja saab aru teksti sõnasõnalisest tähendusest ning võib analüüsida teksti lähtuvalt tekstilooja motivatsioonist või tagamõttest. Osa auditooriumist lihtsalt identifitseerib teksti sõnumi, teine osa auditooriumist võib arvesse võtta teksti omadusi, loogikat, sidusust või retooriliste väidete tõestuseks toodud tõestusmaterjali adekvaatsust. Samuti võib osa auditooriumist välja tuua, mida tekstis ei olnud esitatud, kuid oleks pidanud olema. Auditoorium võib teksti tõlgendada tajutud tekstilooja poliitiliste ja diskursiivsete

püüdluste raamistikus. See tähendab, et auditoorium näeb tekstiloojat erapoolikuna ja tajub, et autor soodustab teatud sõnumi edastamist ja representeerib konkreetseid sündmusi või iseloomujooni, mis tähendab, et autor üritab auditooriumit veenda üle võtma tekstilooja eelistatud positsiooni. Osa auditooriumist võib seega väljendada teksti kontseptsiooni suhtes negatiivsust, tuues välja, et tekstil on spetsiifiline eesmärk anda edasi mõju sotsiaalse või poliitilise sfääri kohta ehk auditoorium võib tuua välja, et tekst on manipulatiivse iseloomuga. Analüütiline diskursiivne retseptsioon võib ka esile tõsta võimalikud teksti tagamõtted, mis on suunatud laiemale kogukonnale või ühiskonnale ja selle poliitilistele, sotsiaalsetele või moraalsetele osadele (Neuman 1982). Sel juhul võib auditoorium kommenteerida teksti mõju enda mõtetele või emotsioonidele ja võivad spekulereida mõju üle rohkem vastuvõtlikule auditooriumile. Teine suurem kategooria peegeldab auditooriumi positsiooni teksti kaastähenduste suhtes. Auditoorium saab võtta positsiooni, kui nad on teate identifitseerinud, ehk auditoorium võib lähtuda mõnest Halli (1980) kolmest dekodeerimise positsioonist. Osad auditooriumi liikmed võivad kinnitada teksti väiteid ja võtta Halli (*ibid.*) domineeriva-hegemoonilise positsiooni ehk võtta sõnumi tähenduse üle täielikult nii nagu teksti looja suunas. Teine osa auditooriumist võib võtta Halli (*ibid.*) läbiräägitud positsiooni, kus lugeja saab suuremalt osalt aru, mida professionaalselt tähistada taheti, kuid lugeja nõustub teatud osaga sõnumist, kuid vastandub teisele osale. Kui aga ei ole seotust teksti sõnumi ja auditooriumi liikme uskumuste, eelduste ja teadmiste vahel, võtab lugeja opositsioonilise positsiooni (*ibid.*). Michelle lähenemine opositsioonilisele lugemisele erineb mõnevõrra Halli (1980) arusaamast, Halli opositsiooniline lugemine väljendab oponeerimist domineerivate huvide suhtes ühiskonnas üldiselt, kuid Michelle lähenemine eeldab oponeerimist tekstilooja soovitud tähenduse suhtes. Michelle lähenemise järgi sõltub oponeeriv lugemine sellest, mil määral on lugejal alternatiivset tõlgendamise raamistikku (usulised, sotsiaalsed, kultuurilised, poliitilised, moraalsed huvid ja kuuluvused) ning lugeja tõlgendab teksti alternatiivses raamistikus, oponeerides ja kritiseerides teksti sõnumit. (Michelle 2007)

1.3. Hoiakud

Retseptiooni mudelid eeldavad, et inimene kasutab teksti vastuvõtmisel varasemalt väljakujunenud hoiakuid, mis võivad olla individuaalsed või varasemalt meedias kogetud. Seega käsitlen lühidalt hoiakute kujunemise protsessi.

Potteri (2004) järgi on meediasõnumite paljusus viinud ühiskonnani, mida iseloomustab agressiivne meedia ning auditoorium võib üritada enda meediale eksponeerimise vältimist, kuid eksponeerimine toimub ikkagi, sest pole võimalik kõiki meedia teateid vältida, seetõttu peavad inimesed filtreerima informatsiooni. Fishbein ja Ajzen (1975) toovad välja, et hoiakud on õpitud eelsoodumused reageerimaks püsivalt soodsal või ebasoodsal viisil objekti, isiku või sündmuse suhtes, hoiakutele on iseloomulik see, et need on õpitud, järjepidevad ning seotud soodsate või ebasoodsate reaktsioonidega objekti suhtes. Potter (1998) toob oma teoorias välja, et pidev avatus meediale mõjutab seda, kuidas me mõtleme maailmast ja iseendast, kui avatus meediale on peamiselt passiivne, siis sõnumi detailid avaldavad mõju meie teadmata. Potteri (*ibid.*) järgi põhinesid esimesed arvamust loovad hoiaku mudelid eeldusel, et inimene proovib hoida maailma järjepidevana ehk inimesed otsivad tasakaalu enda ja lähedaste arvamuste vahel, kuid maailm on keerukam, seega teadmuslikud psühholoogid arendasid uued seletused hoiakute moodustumiseks ja muutumiseks, arendades kolm mudelit: heuristiline-süsteemiline mudel, üksikasjalik tõenäosuse mudel ja hoiakule ligipääsu mudel. Järgnevalt kirjeldan neid mudeleid:

1. Heuristiline-süsteemiline mudel: hoiakud muutuvad sageli heuristika tõttu ehk teatud reeglipärasused aitavad meil vältida iga sõnumi elemendi töötlemist. Siia alla kuuluvad reeglid, et eksperte saab usaldada, pikad argumendid on tugevad argumendid, atraktiivsetel inimestel on õigus. Selliste reeglite kasutamine annab otsetee, mille abil sõnumi töötlemisele kulub vähem vaeva ja energiat. Need reeglid on inimene õppinud oma kogemusest, seega on need üldjuhul piisavalt täpsed, et igapäeva elus kasutada. Siia alla kuulub kättesaadavuse heuristika ehk inimesed hindavad millegi juhtumise tõenäosust sõltuvalt sellest, kui kiiresti neil mõttes näited ja assotsiatsioonid tekivad, kui tekivad kiiresti, järeldavad nad tõenäolisemalt, et situatsioon võib esineda. Siin tekib retseptioonil otsene seos varasema meedia jälgimisega ja sealt saadud informatsiooniga, see on sarnane Michelle (2007) viitava retseptiooni mudeliga, kus inimesed kasutavad

tekstisõnumi vastuvõtmisel ja analüüsimisel otseseid ja vahendatud arusaamu, kogemusi ja teadmisi.

2. Üksikasjalik tõenäosuse mudel: hoiakud võivad muutuda kahel moel. Informatsiooni töötlemise juures võib auditooriumi liige põhjalikult kaalutleda ja arvestada teate omadusi ja argumente, kuid inimesed peavad olema kõrgelt motiveeritud, et seda mudelit jälgida, sest see nõuab rohkem aega ja pingutust. Kui inimene mõtleb argumendi peale, siis nad täpsustavad seda, tehes asjakohaseid assotsiatsioone, kontrollides andmeid, järeldades selle väärtust ja hinnates tervikuna kogu teadet. Rohkem automaatne pealiskaudne mudel sisaldab hoiaku muutust, mis esineb vähese mõtlemise või üksikasjalikkusega ehk inimene ei hinda allika usalduslikkust ega analüüsi põhjalikult allika väiteid. Argument või teadmiste element peab sobituma olemasolevasse teadmiste struktuuri või teine võimalus, panustama midagi uut olemasolevasse teadmiste struktuuri.
3. Hoiakule ligipääsu mudel: see mudel vaatleb hoiakut kui assotsiatsiooni antud objekti ja inimese poolt objektile antud hinnangu vahel. Mida tugevam assotsiatsioon, seda ligipääsetavam on inimese hoiak. Hoiakuid saab kergemini aktiveerida kui neid on hiljuti või sageli aktiveeritud. Inimestel, kes on häälestatud oma hoiakutele, määratlevad olemasolevad hoiakud tugevalt, mida inimesed mõtlevad. Teised muudavad pidevalt oma hoiakuid sõltuvalt uuest informatsioonist, mis neile avaneb (Potter 1998:50). See lähenemine on sarnane Halli (1980) positsioonilisele lugemisele, kus auditoorium võib võtta sõnumi täielikult üle, osaliselt vaidlustades või täielikult oponeerides.

Käesolevas bakalaureusetöös kasutan meediatekstide retseptiooni analüüsimisel Michelle (2007) multidimensioonilist retseptiooni teooriat, ehk proovin järeldada, millisel juhul võtab lugeja sõnumi selles kahtlemata üle (läbipaistev retseptiooni mudel). Millisel juhul võrdleb lugeja teksti enda kogetud maailmaga (viitav mudel) ja kas ta kasutab etteantud tekstist saadud informatsiooni, et kinnitada, vaidlustada või küsitavaks pidada tekstis kujutatut. Millisel juhul võtab lugeja tekstist välja meedia toodangu loomise teadmised (kaudne retseptiooni mudel) ning millisel juhul analüüsib intervjuueeritav teksti lähtuvalt looja motivatsioonist või tagamõttest ning mil määral

kommenteeritakse teksti mõju enda mõtetele või emotsioonidele ning kuidas peegeldub intervjueritava positsioon teksti kõrvaltähenduste suhtes (diskursiivne mudel).

2. Empiirilised lähtekohad

Empiiriliste lähtekohtade peatükis annab autor esmalt ülevaate väljarände tendentsidest Eestis, seejärel varasematest uuringutest ning seejärel esitab uurimisküsimused.

2.1. Väljaränne Eestist

Eestis on kestev kolmas väljarände laine, mis on alates taasiseseisvumisest veelgi hoogustunud. Rolli on selles mänginud nii institutsionaalsed, majanduslikud kui kultuurilised põhjused. Järgnevalt analüüsin täpsemalt praeguse laine eripärasid ja sellega seotud tegureid võrreldes varasemate väljarände lainetega.

Väljaränne Eestist sai alguse 1830.-40.aastail peamiselt rändega teistesse Venemaa kubermangudesse ning 19.sajandi teisel poolel algas väljaränne teistesse maadesse, eelkõige USAsse (EE 2002 *sub* ränne). Enne 19.sajandi keskpaika elas väljaspool kodumaad vaid 3-4% eestlastest, peamiselt lahkusid Eestist noored mehed, kes otsisid pelgupaika 25-aastasest kroonuteenistusest Vene impeeriumis (Tammaru *et al* 2010).

Ajalooline perspektiiv näitab, et ränne on olnud tavapärane sotsiaalse elu aspekt, eriti sotsiaalsete muutuste ajal (Castles 2010). Esimene suurem eestlaste väljarände laine ehk idadiasporaa sai alguse 1850.aastate keskel. Esimest rändelainet kujundanud ja eestlaste massilist väljarännet Venemaale mõjutanud suuremad sotsiaalsed muutused olid venestamispoliitika mõjud, konfliktid talupoegade ja mõisnike vahel, mis viisid talupojad uute maade otsinguteni väljaspool Eestit, Vene Impeerium aktiveeris oma lõunapoolsete alade koloniseerimist, mis tekitas väljarände potentsiaali Eesti maapiirkondades ning passiseaduse jõustumine kõrvaldas seaduslikud takistused rändele. Lisaks neile toetasid väljarännet deporteeritute kasvav hulk, ebasoodsad looduslikud tingimused ja näljahädad 19.sajandi keskpaigas, usuvahetuse propageerimine koos ümberasumisega viljakatele Venemaa maadele, talurahvale võimalik lähim ülikool asus Peterburis ning väljarände potentsiaali aitas realiseerida Eesti sidumine Venemaa raudteevõrgustikuga. (Tammaru *et al* 2010)

Teine suurem väljaränne ehk lääne diasporaa toimus Teise maailmasõja ajal ja oli peamiselt mõjutatud sõja sündmuste tulemustest. Teise laine alguses läksid eestlased kaasa ümberasumise korras Saksamaale naasvate baltisakslastega, Eestist lahkusid

Saksamaale tööle värvatud ning põgeneti Saksa armeesse mobiliseerimise eest, lisaks toimus teise väljarände laine ajal Punaarmee lähenemisel suur põgenemine läände. (Tammaru *et al* 2010)

Kolmas, käesolev rändelaine, algas 1980.aastate lõpus (Tammaru & Kulu 2000). Rände võimalusi on lisaks 1991.aasta taasiseseisvumisega kaasnenud geopoliitilistele muutustele ja riigipiiride avanemisele suurendanud ka institutsionaalsed muutused – Euroopa Liiduga (edaspidi EL) liitumine 2004.aastal, sest EL üks aluspõhimõtteid on inimeste vaba liikumine. Vastavalt EL õigusaktidele (EUR-Lex...2013) on kõigil EL elanikel õigus reisida, elada, õppida, töötada, asutada ettevõtte või osutada teenuseid mõnes teises liikmesriigis ilma, et teda võiks kodakondsuse alusel diskrimineerida. ELga liitumisel oli Eesti siirdeühiskond ning seega majandusliku ja sotsiaalse poole pealt varasematest liikmesriikidest mahajäänud, seega eeldan töö autorina, et ELga liitumine on suurendanud väljarännet Eestist. Lisaks ELga liitumisele on autori seisukohast Eestist väljarännet kujundanud 2008.aastal alguse saanud ülemaailmne majanduskriis, mille tõttu Eestiski majanduskasv peatus ning algas majanduskriis. Liikumise suurenemine on erinevate autorite hinnangul (Castles 2010) globaliseeruvale maailmale loomulik ja omane nähtus. Rahvusvaheliste uuringute ja teoreetiliste lähenemiste kogemus (*ibid.*) näitab, et suurenenud liikuvus, eelkõige püsivalt mujale elama asumine annab tunnistust teatud sotsiaalsetest muutustest antud ühiskonnas. Migratsioon on globaliseerumise suurenemist tõttu viimase kolmekümne aasta jooksul kasvanud rohkem kui kunagi varem (*ibid.*).

Käesoleva rändelaine ajal on väljarände riikide struktuur Eestis muutunud, viimasel kahekümnel aastal on peamiseks sihtkohaks saanud Soome – esimene Soome rände tipp oli pärast Eesti iseseisvuse taastamist, teine tõusulaine Euroopa Liiduga liitumisel (Tammaru 2011). Välismaal töötavatest Eesti elanikest töötab Rahva ja eluruumide loenduse andmetel (Statistikaameti kodulehekülg) 61% Soomes, paljud töötavad ka Norras, Rootsis, Venemaal, Suurbritannias ja Saksamaal. Mina.Maailm.Meedia uuringute (2003, 2005, 2008, 2011) andmete võrdlusel on väljarändajate soov lahkuda Soome ja Venemaale aastate lõikes kõikunud, kuid teistesse Põhjamaadesse lahkumise soov on pidevalt kasvanud ning andmete põhjal on võrreldes eelnevate aastatega välismaal käinud eestlaste hulk kasvanud ning üha vähem on neid, kellel pole tutvusringkonnas kedagi, kes pole viimastel aastatel välismaale elama asunud.

2.2. Väljarände temaatika meedias

Väljarände teemat meedias on ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi lõputöodes mitmel korral uuritud, enamasti meedia representatsiooni raames. Varasemalt tehtud rändealastest meediauuringutest võib välja tuua Tartu ülikoolis tehtud Katrin Oja 2005.aasta magistritöö „Ajude äravool avaliku arutelu objektina“ ning Elis Vengerfeldti 2009.aasta magistritöö „Eestlaste välja- ja tagasirände meediarepresentatsioon 2004-2008“.

Katrin Oja uuris kvantitatiivselt ja kvalitatiivselt ajude äravoolu avaliku arutelu objektina, kirjeldas erinevaid meedia ja ekspertide selleteemalisi diskursiivseid skeeme ning meediakajastuste üldpilti ajude äravoolu ja sellega seotud teemadel. Katrin Oja magistritööst selgus, et ajude äravoolu esindajate ja välismaale õppima minejate jaoks näidati välismaale minekut lihtsamana kui töökäte äravoolu esindajate jaoks ning trükimeedia suhtumine välismaale minemisse on pigem heakskiitev ja mõistev kui hukkamõistev või seda pidurdada üritav. Ajude äravoolu peetakse võrreldes töökäte äravoolu ja õppurite välismaale liikumisega suuremaks probleemiks, samas ajude äravoolu puhul tuli esile kolm peamist lahkumise põhjust – parem palk, riigi tegematajätmised ning välisriikide paremad tingimused, töökäte äravoolu puhul oli palk ainus arvestatav lahkumispõhjus, seega erinevad teatud määral töökäte ja ajude äravoolu põhjused. Lisaks ilmnes Katrin Oja tööst, et ajude äravoolu puhul pakutakse väljarände pidurdamise lahendusi märgatavalt rohkem kui töökäte äravoolu puhul. Samuti leidis Katrin Oja, et pärast EL-ga liitumist on töötajate ja õppurite liikumise kajastus suurenenud, kuid väljarändes probleemi nägemine ei ole sellega seoses vähenenud, see sõltub rändeliigist. (Oja 2005)

Elis Vengerfeldt uuris eestlaste välja- ja tagasirände meediarepresentatsiooni ajavahemikus 2004-2008, fookuses oli meediatekstides avalduvate välja- ja tagasirände põhjuste ja mõjude selgitamine ja edastamise konteksti selgitamine. Kui Katrin Oja magistritöö keskendus ajude äravoolu ja ringluse põhjuste, selleteemaliste meediakajastuste ning valdkonna ekspertide rolli kirjeldamisele ja välja toomisele, siis Elis Vengerfeldt (2009) keskendus ajavahemikus 2004-2008 avaldatud rändeteemalistele artiklitele, kirjeldades eestlaste välja- ja tagasirände meediarepresentatsiooni, mis mängivad rolli hoiakute kujunemisel ja seega auditooriumi rändekavatsustel. Elis Vengerfeldti tööst selgus, et meediakajastused on vaatlusperioodi jooksul mitmekesisunud ning üha enam nähakse rände põhjustena

ühiskondlikest oludest tingitud tegureid sh sotsiaalseid tõekspidamisi ja väärtushinnangulisi erinevusi. Lisaks leidis Vengerfeldt, et rände põhjuseid ja mõjusid meedias käsitletakse peamiselt tööturukontekstist lähtuvalt ehk enamik valimi artikleid lähtusid eeldusest, et välismaale minnakse töö pärast, samas leidis Vengerfeldt, et hoolimata riiklikest rändepoliitilistest eesmärkidest ja meetmetest ei olnud tagasirände temaatika meedias muutunud aktuaalsemaks. Lisaks tõi Vengerfeldt välja, et ekspertide hinnangud rändele ei ole meediapildist kuigi palju erinevad, ainsa erinevusena tõi ta välja, et meedias nähakse väljarännet lähitulevikus pigem suurenevana ning tagasirännet ei ennustata, kuigi eksperdid prognoosivad pigem tagasirände suurenemist ja väljarände vähenemist. (Vengerfeldt 2009)

Helis Rosina magistritöö uuris välja- ja tagasirände representatsiooni Postimehes ja Eesti Päevalehes 2008. ja 2012.aastal, töö keskendus sellele, kuidas meedia eesti elanike rännet kajastab ning millised teemad ajakirjanduses domineerivad, millisena kujutatakse rändajaid meedias ning millised muutused on kajastuses toimunud. Ekspertintervjuudest ilmnes, et meediatekstid valmivad toimetuse meeskonnatöona, ajakirjanikke inspireerib neid ümbritsev keskkond ning et ajakirjanikud liigitavad ka hooajalise töörande rände alla. Ilmnes, et nii kirjutatud artiklites kui ajakirjanike arvamuse põhjal on Eestist lahkumine inimese valik, rännet kajastades on suhtumine rändajasse positiivne, suurte väljarännanute hulga puhul kergelt murelik ning probleemi lahendajana nähakse riiki. (Rosin 2013)

Käesoleva bakalaureusetöö autor uuris seminaritöös Eestist väljarände mediarepresentatsiooni Postimehe 2011.aasta artiklite põhjal. Seminaritöö andmete põhjal domineeris uudiste fookuses peamiselt sotsiaalne teema, keskendudes peamiselt Eestiga seotunde puudumisele, probleemsele elukeskkonnale Eestist ning sotsiaalsete garantiide puudumisele. Majandusliku fookusega artiklid moodustasid teise suure rühma ning need olid peamiselt fokuseeritud Eesti madalatele palkadele ning sobiliku tööjõu vähenemisele Eestis. Seminaritööst ilmnes, et väljarändega seoses räägitakse enim üldise elanikkonna lahkumisest, spetsiifilisematest rühmadest pälvivad enim tähelepanu tudengite, arstide ja arstitudengite lahkumine. Seminaritöö andmete põhjal saab öelda, et meedias kajastatud väljarände põhjused erinesid teatud määral valdkonniti, meditsiinivaldkonnaga seotud väljarände artiklites domineeris lahkumise põhjusena parema ja sobivama töö leidmine, õpilaste-tudengite puhul paremad haridusvõimalused välisriigis ning üldisest elanikkonnast rääkivad artiklid keskendusid

ühiskondlikule lahkumispõhjusele. Seminaritööst ilmnas, et rände mõjusid lähteriigile kajastatakse sõltuvalt artikli domineerivast kõneisikust, ilmnas, et ametirühma esindajad (töötajad, tööandjad, ametlikud esindajad) keskendusid tagajärgedes vajaliku tööjõu vähenemisele lähteriigis, samas kui eksperdid ja ajakirjanikud keskendusid eelkõige rahvastiku vähenemisele. Samuti ilmnas, et meedias domineeris ajutine välismaal viibimise soov, kuid veerand artiklitest kinnitas siiski ka püsivat välismaale jäämise soovi. (Lehtsalu 2013)

Väljarännet on seega varasemalt uuritud meedia representatsiooni lõikes, retseptsiooni teemat väljarände kohapealt ei ole uuritud. Teiste teemavaldkondade retseptsiooni on analüüsinud oma bakalaureusetöös Liisa Suba (2012), kes vaatles üliõpilaste hoiakuid samasooliste paaride suhtes ning selleteemalise meediaarutelu retseptsiooni.

Tulenevalt sellest, et varasemalt ei ole käsitletud väljarände hoiakuid ja meediaarutelu retseptsiooni, keskendub alljärgnev töö just nendele aspektidele.

2.3. Uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada põhiõppe viimase kursuse tudengite hoiakuid väljarände suhtes ja selgitada selleteemaliste meediakajastuste vastuvõttu.

Käesoleva bakalaureusetöö peamised uurimisküsimused on järgmised:

1) Millised on põhiõppe viimase kursuse üliõpilaste hoiakud ja kogemused seoses väljarände ja väljarändajatega?

Millised on noorte enda kogemused ja soovid seoses väljarändega?

Millised on noorte hoiakud seoses väljarändega?

2) Kuidas argumenteeritakse oma hoiakuid väljarände suhtes?

Kuna veebiküsitlus annab ülevaate üldistest üliõpilaste hoiakutest, on intervjuude eesmärk selgitada, millistele argumentidele tuginevad üliõpilased oma hoiakuid ja suhtumist põhjendades.

Millist varasemat informatsiooni kasutatakse hoiakute selgitamisel?

Kuivõrd kindlad on intervjuueeritavate hoiakud väljarände teema suhtes?

3) Kuidas suhtuvad intervjueeritavad oma hoiakule vastupidistes hoiakutesse ja argumentidesse?

Kuidas võtab intervjueeritav vastu meediateksti, milles välja toodud seisukohad ei kattu tema omadega?

Kuidas erineb meediateksti retseptsioon juhul, kui tekstis esitatud vaated on intervjueeritava omadega kooskõlas ja juhul, kui meediatekstis esitatu on vastuolus intervjueeritava hoiaku ja arusaamadega?

II MEETOD JA VALIM

Käesolevas peatükis annab autor ülevaate kasutatud meetoditest ja valimi koostamise põhimõtetest. Antud bakalaureusetöö uurimisfookuse tõttu on töös kombineeritud kvantitatiivne ja kvalitatiivne analüüs. Meetodi peatükk on jagatud kolmeks osaks, esimene osa annab ülevaate kvantitatiivse uuringu meetodist ja valimist. Teine osa kirjeldab kvalitatiivse uuringu meetodit, valimit ja uuringut ning kolmas osa kirjeldab retseptiooni analüüsimiseks kasutatud artikleid.

1. Kvantitatiivne uuring

Üliõpilaste hoiakute selgitamine põhineb kvantitatiivsel standardiseeritud veebiküsitlusel, mis oli kättesaadav *Survey Monkey* veebikeskkonnas kahe nädala jooksul perioodil 7.märts-21.märts 2013. Antud töös on kasutatud veebiküsitlust, et saada ülevaate üliõpilaste hoiakute üldistest tendentsidest ning saada vastused püstitatud uurimisküsimustele.

Käesoleva töö autor otsustas veebiküsitluse kasuks eelkõige seetõttu, et uuritav rühm on eeldatavalt sagedane interneti kasutaja ning veebiküsitlus on paberversioonist ajasäästlikum, sest hilisemal analüüsil ei ole vaja vastuseid käsitsi sisestada. Samas veebiküsitluse negatiivne külg väljendub selles, et vastajal võib paralleelselt olla muid tegevusi, see tähendab, et tema tähelepanu ei ole küsitlusele koondunud, seega võivad vastused olla juhuslikult valitud variandid. Selleks, et ei tekiks osaliselt täidetud ankeete, olid veebiküsitluse seaded määratud nii, et kui kõik küsimused (v.a. kontakt) ei olnud vastatud, ei saadetud ankeeti ära. Samuti ei võimalda veebiküsitlus kontrollida ankeedi levikut, seega võib vastajate hulka sattuda valimisse mitte kuuluvaid respondente. Veebiküsitlusele vastamine eeldab vastajapoolset motiveeritust linki avada ja aega panustada sellele. Selle vältimiseks üritasin veebiküsitluse linki tudengitele edastada viimase kursuse tudengi nime alt mitte uurija nime alt.

Veebiküsitlus koosnes 12 sisulisest küsimusest, kolmest sotsiaaldemograafilisest küsimusest ning vabatahtlikust lisaküsimusest, kuhu sai jätta oma kontakti kui respondent soovis osaleda intervjuus. Enamik küsimusi oli vastusevariantidega, oli nii küsimusi, kus sai valida ühe variandi kui ka küsimusi, kus sai märkida mitu sobivat varianti. Lisaks oli ankeedis etteantud väiteid, millega nõustumise või mitte nõustumise

skaalal pidid respondendid hoiaku võtma. Viiel küsimusel oli lisaks valikvastustele lahter, kus vastaja sai täiendavalt oma vastust kommenteerida või sobiva variandi puudumisel lisada endale sobivama. See andis respondentidele võimaluse lisada vastusevariante, mida töö autor ei osanud ette näha.

Veebiküsitluse eesmärk oli saada respondente erinevate õppevaldkondade tudengite hulgast, seega edastasin veebiküsitluse kõigist Tartu Ülikooli teaduskondadest valitud erialadele. Kuigi töö autori seminaritöö (Lehtsalu 2013) näitas, et enamik 2011. aasta Postimehe artikleid ei maini konkreetset ametirühma väljarändajana, vaid räägivad üldise elanikkonna lahkumisest, siis artiklid, kus oli väljarändajate rühm täpsustatud, olid kolm enim mainitud rühma esiteks täpsustamata valdkonna tudengid, teiseks arstid ja kolmandaks konkreetset arstitudengid. Õpitavate valdkondade järgi valimi eristamine on oluline seetõttu, et palju on meedias ja avalikkuses räägitud konkreetsete ametirühmade esindajate väljarändest, palju meedia tähelepanu on pälvinud arstide, ehitajate kui üldiselt kõrgharitute väljaränne. Kuna Tartu Ülikooli erialade hulgas ei ole ehituse valdkonda esindatud, edastasin ankeedi lisaks TTÜ Tartu kolledži ehituse inseneriõppe tudengitele. Veebiküsitluse edastasin erialade põhiõppe viimase kursuse tudengitele, sest nemad on inimesed, kellel teatud etapp hakkab elus lõppema ning tõenäoliselt mõeldakse tulevikuplaanide peale. Veebiküsitluse edastamiseks kasutasin nii ülikoolide meililiste kui sotsiaalvõrgustiku *Facebook* grupe, kui oli olemas eraldi kinnine grupp põhiõppe viimase kursuse tudengitele. Küsitluse tulemusi ei saa üldistada kõikidele üliõpilastele, sest veebiküsitlus ei jõudnud kõigi erialade tudengiteni, kuid veebiküsitluse eesmärk oli saada respondente kõigist õppevaldkondadest. Sellele vaatamata kirjeldab valim põhiõpet lõpetavate üliõpilaste hoiakuid Eestist väljarände suhtes.

Veebiküsitluse andmete analüüsimisel kasutasin *Microsoft Excel 2007* tabelarvutusprogrammi ning teostasın kvantitatiivses analüüsis ühe- ja mitmemõõtmelist analüüsi. Mitme tunnuse vahelise seoses statistilise olulisuse kinnitamiseks on kasutatud Hii-ruut seosekordajat ning määrasin vea lubatava ülempiiri ehk olulisuse nivoo (Tooding 2007). Veebiküsitluse analüüsis kasutasin seose statistilise olulisuse hindamiseks olulisusnivood $p \leq 0,001$ ehk loen seoses statistiliselt oluliseks kui tõenäosus on võrdne või jääb alla seda nivood.

Standardiseeritud veebiküsitlusele vastas 220 respondenti vanuses 21-30, keskmine vanus oli 22,1. Kolm neljandikku vastajaid oli vanuses 21 või 22, vähemal määral esines vastajaid vanuses 23-30. Suhteliselt lai vanuseskaala tuleneb sellest, et küsitlus edastati põhiõppe viimase kursuse tudengitele ning kui enamasti kestab põhiõppe kolm aastat, siis Tartu Ülikooli arstiteaduskonna põhiõppe kestab kuus aastat ning TTÜ Tartu kolledži ehitusel on integreeritud inseneriõppe viis aastat.

Tabel 1. Veebiküsitluse respondentide jaotus õppesuuna järgi absoluutarvudes ja protsentides.

	Naisi (absoluutarvu na)	Naiste hulk (protsendi na)	Mehi (absoluutarvu na)	Meeste hulk (protsendi na)	Vastajate koguarv (absoluutarvu na)
TÜ täppisteadused	68	64%	39	36%	107
TÜ sotsiaalteaduse d	35	57%	26	43%	61
TÜ arstiteadused	19	68%	9	32%	28
TÜ filosoofiateadu sed	11	69%	5	31%	16
TTÜ ehitusteadused	3	37%	5	63%	8
Koguarv	134		84		220

Kuna küsimustiku täitmine toimus veebikeskkonnas, jagunesid respondendid suhteliselt ebahühtlaselt teaduskondade lõikes, kuid antud töö eesmärk ei olnud luua erisust teaduskondade põhiselt, vaid pigem õppevaldkonna järgi. Uuringus osalenud jaotasin teaduskonna järgi üldistatavuse nimel õppevaldkondadeks: täppisteadused, sotsiaalteadused, arstiteadused, filosoofiateadused ja ehitusteadused.

2. Kvalitatiivne uuring

Kvalitatiivse uuringu valimi koostamisel lähtusin sellest, et intervjueeritavad oleksid võimalikult erinevate meediatarbimise harjumustega ning erinevate suhtumistega väljarändesse. Intervjueeritavate valikul lähtusin ka sellest, et bakalaureusetöös oleksid esindatud kõik Tartu Ülikooli teaduskonnad ning lisaks võtsin sarnaselt veebiküsitlusega ühe intervjueeritava TTÜ Tartu kolledži ehitusteaduskonnast, kuna Tartu Ülikoolis puudub sarnane ehitustehniline eriala. Valimi moodustasin strateegilise valimi põhimõttel, Trosti (1986) järgi moodustub strateegiline valim põhimõttel, et teatud tunnustest lähtuvalt on valim homogeenne, kuid teiste tunnuste poolest heterogeenne. Homogeenne tunnus käesoleva töö valimil on, et tegemist on põhiõppe viimase kursuse tudengitega, nagu eelpool mainitud, on nemad inimesed, kellel teatud etapp elus lõppeb ning mõeldakse uute tulevikuotsuste peale, seega on nad tõenäoliselt rohkem erinevaid tulevikuvalikuid kaalunud. Heterogeenne tunnus valimil on õpitav valdkond, kuna väljarändest rääkides kajastatakse meedias temaatikat sageli läbi konkreetse ametirühma (arstid, õed, ehitajad) või ka haridustaseme järgi (kõrgharidusega spetsialistid vs oskustöölised), pidas töö autor vajalikuks eristada valimit õpitava valdkonna põhiselt.

Intervjuud viisin läbi üheteistkümne viimase kursuse tudengiga, kes olid veebiküsitluses jätanud kontaktiks kas e-maili või telefoni numbri nõusolekuga osaleda kvalitatiivses uuringus. Intervjuud oli valmis andma 38 tudengit, kelle seast valisin intervjueeritavad veebiküsitluse ankeedi järgi. Kümnest esialgu valitud intervjueeritavast olid kõik kontakti võttes nõus intervjuud andma, arstiteaduskonnast valitud tudeng viibis intervjuerimise perioodil välismaal, seega kontakteerusin kõigi arstiteaduskonna esindajatega, kellest vaid üks viibis intervjuerimise perioodil Eestil, seega üks intervjueeritavatest on valitud juhuslikult. Üheteistkümnenda intervjuu tegin samuti põhjendusel, et esialgu jäi arstiteaduskonna esindaja puudu, mistõttu tegin lisaintervjuu, kuid hiljem sain ka intervjuu arstiteaduskonna esindajaga ning ei pidanud vajalikuks lisaintervjuud välja jätta. Intervjuudele eelnes prooviintervjuu, pärast mida korrigeerisin intervjuu küsimusi, lisades juurde põhjendust ja näiteid küsivaid aspekte. Intervjuud viisin läbi ajavahemikus 18.märts-4.aprill. Intervjuude läbiviimise asukoht oli valitud sõltuvalt intervjueeritava valikust, enamik intervjuusid toimus Tartu Ülikooli raamatukogus, üksikud ka autori kodus ja intervjueeritava kodus. Intervjuude ajaline

kestvus oli keskmiselt 1,5 tundi. Autor salvestas intervjuueeritavate nõusolekul kõik intervjuud diktofoniga.

Intervjuu küsimused lähtusid käesoleva bakalaureusetöö fookusest ning olid jagatud nelja kategooriasse. Intervjuud algasid autoripoolse selgitusega intervjuu kestvuse ja teemade kohta. Intervjuu esimene osa oli küsimustega intervjuueeritavate meediaharjumuste kohta, kus uurisin millistest meediakanalitest intervjuueeritavad informatsiooni saavad ning kui sageli nad neid jälgivad. Teine temaatiline plokk käsitles intervjuueeritavate hoiakuid väljarände ja väljarändajate suhtes ning isiklike väljarände kavatsusi. Kolmas küsimuste osa käsitles väljarände teemat meedias, kus uurisin, mida intervjuueeritav meediast vastava teema kohta lugenud on. Intervjuude viimase osa moodustas artiklite retseptsiooni uurimine, kus lasin intervjuueeritavatel lugeda kolme väljarände teemat kajastavat arvamuskirjet ning pärast iga artikli lugemist uurisin, milliste artiklis esitatud hoiakutega ta nõustub ning millistega mitte.

Intervjuude analüüsimisel on kasutatud intervjuudest tehtud transkriptsioone. Analüüs põhineb ristjuhtumi ehk *cross-case* meetodil, kus vaadeldakse teemat läbi kõigi vastajate hinnangute, kõrvutades neid ning otsides neis ühisjooni ja erinevusi (Vihalemm 2008). Ristjuhtumi meetodiga analüüsisin intervjuueeritavate vastuseid neljas põhikategoorias: intervjuueeritava meediatarbimise harjumused, isiklik kogemus väljarändega, hoiakud väljarände suhtes ning meediatekstide retseptsioon. Intervjuusid analüüsin nii horisontaalselt kui vertikaalselt, ehk peamiselt vaatlen intervjuueeritava vastuseid üksteisega võrdluses, kuid uurin ka ühe intervjuueeritava vastuseid intervjuu vältel. Analüüsis kajastub peamiselt intervjuude manifestne sisu, kuid kuna kõik intervjuud toimusid isiklikul kohtumisel, oli võimalik sõnakasutuse, kehakeele ja hääletooni abil hinnata ka intervjuu latentset sisu.

Intervjuude transkriptsioonide analüüsimisel kasutasin esialgu *Microsoft Excel 2007* intervjuueeritavate kategoriseerimise analüüsiks ning hiljem täpsemaks hoiakute analüüsimiseks kasutasin *MAXQDA10* programmi, sest *Exceli* tabelid muutusid suure mahu tõttu raskesti jälgitavateks. Intervjuueeritavad tähistasin analüüsis koodidega vastavalt nende hoiakule väljarände suhtes. Väljarändele kindlalt vastuolevaid intervjuueeritavaid ei esinenud.

Intervjueeritavad jagasin rühmadesse järgnevate intervjuude tulemustest tuletatud teemade alusel:

- 1) Intervjueeritava üldine suhtumine Eestist väljarändesse
- 2) Intervjueeritava suhtumine noortesse, kes Eestist lahkuvad
- 3) Intervjueeritava toodud põhjused, miks noored Eestist tema arvates lahkuvad
- 4) Intervjueeritava arvamus, kuivõrd ja kuidas mõjutab noorte väljaränne Eestit
- 5) Kuivõrd oluliseks hindab intervjueeritav tagasirände soodustamist

Neli intervjueeritavat (M2_toetaja; N3_toetaja; N5_toetaja; N7_toetaja) olid täielikult väljarände toetajad ning seitse olid põhjuslikud toetajad (M1_põhjuslik toetaja; N1_põhjuslik toetaja; N2_põhjuslik toetaja; M3_põhjuslik toetaja; N4_põhjuslik toetaja; N6_põhjuslik toetaja; M4_põhjuslik toetaja), mis tähendab, et nende suhtumine väljarändesse sõltub eelkõige väljarände põhjusest või ajalisest kestvusest. Ülevaatlik tabel väljarändajate jaotumise tunnustest on lisatud CD-le.

3. Retseptsiooni analüüsi artiklid

Retseptsiooni uurimisel andsin intervjueeritavatele lugeda kolm 2011.aastal Postimehe arvamusportaalis ilmunud artiklit, mida bakalaureusetöö autor analüüsis seminaritöö raames. Artiklite valikul oli oluline, et artikkel kajastaks väljarände teemat, kuid erineva nurga alt.

Valisin artiklid:

- 1) Rein Veidemann: Eestlaste lahkumine. Artikkel ilmus 18.01.2011. Artikkel käsitles lähiriikide rände ajalootausta ning keskendus peamiselt rände kultuurilistele tagajärgedele lähteriigi kontekstis. Bakalaureusetöö autor valis retseptsiooni analüüsi antud artikli, sest autori hinnangul oli tegemist vähem emotsionaalse ja argumenteeriva artikliga, mis kajastab väljarände tagajärgi.
- 2) Triin Käpp: Eesti udest – sisse, välja ehk väliseestlaste pilguheit kodumaale. Artikkel ilmus 21.08.2011. Artikkel oli Tartu Ülikooli eetikeskuse projektijuhi ülevaade presidendi kirjatalgutele saabunud töödest, kus ilmnes, et Eestist lahkutakse kliima, erialase töö puudumise ja hoolimatu suhtumise tõttu kaaskondsetesse. Bakalaureusetöö autor valis retseptsiooni analüüsi antud

artikli, sest see on isiklikum artikkel, mis väljendab siit lahkunute põhjendusi tehtud otsusele.

- 3) Martin Pau: ja Eestisse jäid jobud... . Artikkel ilmus 7.11.2011. Artikkel oli Postimehe reporteri kirjutatud ning suhteliselt mitmekesine, kajastades nii „Talendid koju!“ kampaaniat kui indiviidide rolli ühiskonna elu paremaks muutmisel. Bakalaureusetöö autori hinnangul oli tegemist kõneisikute, teemade ja emotsioonide poolest mitmekesise artikliga, mistõttu valisin antud artikli retseptiooni analüüsi.

Kõik intervjueritavad lugesid artikleid samas järjekorras. Artiklite järjekorra valikul lähtusin enda subjektiivsest hinnangust, järjestades artiklid alustades teemat kõige kitsamalt ja vähem emotsionaalselt käsitlevast artiklist ning liikudes temaatiliselt mitmekesistema ja emotsionaalsemate artiklite juurde.

III TULEMUSED

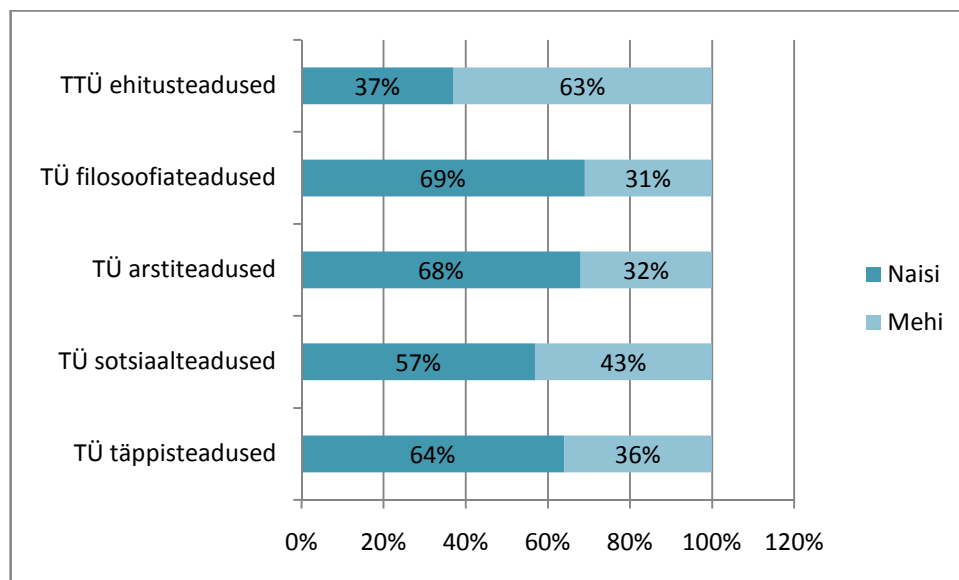
Käesolev peatükk annab esmalt ülevaate kvantitatiivsest analüüsist ning seejärel kvalitatiivsest analüüsist.

1. Kvantitatiivse uuringu tulemused

Käesolev alapeatükk on jaotatud kolmeks, esimeses alapeatükis annan ülevaate veebiküsitluse respondentide iseloomustusest ja nende kogemusest välismaaga, teises alapeatükis nende meediajälgimise harjumuste kohta ning kolmandas osas respondentide väljarände hoiakute kohta.

1.1. Respondentide iseloomustus

Kuigi respondentide hulgas oli naisi tunduvalt rohkem kui mehi (mehi 84, naisi 136) ning respondendid jagunesid õppevaldkondade vahel suhteliselt ebavõrdselt, on siiski võimalik tuua välja teatud erinevusi vastuste hulgas.

Joonis 1. Meeste ja naiste protsentuaalne jaotuvus õppevaldkondade lõikes.

Statistiliselt oluliselt meeste ja naiste väljarände soov ei erine, kuid analüüsis esines teatud suundumus, et naised on potentsiaalsamad väljarändajad. Naistest kinnitas soovi

ajutiselt või püsivalt välismaale lahkuda 77% respondentidest, meeste puhul 69% (vt Lisa 3).

Järgnevalt annan ülevaate respondentide kogemustest seoses välismaaga, et iseloomustada nende otseseid kogemusi seoses väljarände teemaga.

Enamik respondente ei ole praegusel hetkel pikemalt välismaal elanud, neli viiendikku vastajatest indikeeris, et ei ole välismaal pikemalt elanud (vt Lisa 3). Nii meeste kui naiste hulgas oli välismaal elanud respondente kuuendik vastajatest. Kuna tegemist on põhiõppe viimase kursuse tudengitega, ei saa nende senisest kogemusest järeldada tulevikuplaanide seotust Eestiga, sest kuna vastajate keskmine vanus oli 22,1 saab järeldada, et enamik neist on vahetult pärast gümnaasiumi õpinguid astunud otse ülikooli. Väljarände aktiivsuse kohta vastajate tutvusringkonnas kinnitas üle poolte respondentidest, et vaid üksikud nende tuttavad on juba välismaale lahkunud, samas kolmandik vastajatest nii meeste kui naiste seas leidis, et paljud nende tuttavad on lahkunud välismaale (vt Lisa 3). Marginaalselt esines vastajaid, kes leidsid, et nad ei tea kedagi, kes on Eestist lahkunud ning veelgi vähem viidati sellele, et enamik tuttavaid oleksid lahkunud. Markantsena kinnitas üks vastaja, et kõik tema tuttavad on juba välismaale läinud. Sellest ilmneb, et enamik respondente on tuttavate kaudu väljarände teemaga kokkupuutunud.

Tudengid, kes on ise välismaal elanud, indikeerisid protsentuaalselt rohkem, et paljud nende tuttavad on välismaale juba lahkunud. Vaatamata sellele, et protsendina ilmnes antud tendents, pole see seos statistiliselt oluline. Samas esines statistiliselt oluline seos (nivool $p \leq 001$) tutvusringkonna väljarände aktiivsuse ja isikliku väljarände soovi vahel, tudengid, kellel on paljud tuttavad juba välismaale lahkunud, sooviksid ka ise välismaale ajutiselt või jäädavalt lahkuda. Selline tendents viitab, et kui tutvusringkonnas on paljud välismaal, on ka individid ise potentsiaalsem väljarändaja sõltumata vastaja senisest kogemusest välismaal elamisega.

Enam kui pool respondente (vt Lisa 3) vastas, et sooviksid tulevikus Eestist mõneks ajaks lahkuda. Ajutise rändesooviga tudengite suur hulk võib tuleneda sellest, et veebiküsitluses viidati suhteliselt palju soovile maailmas ringi reisida ning soovile jätkata õpinguid välismaal, mis on üldjuhul ajutise iseloomuga ränded. Eestist püsivalt lahkuda soovijaid oli 31, samas kui neid, kes kindlasti ei taha lahkuda oli poole vähem. Tulevikuplaanide analüüsist ilmnes, et ühtegi võimalikest Eestiga seotud

tulevikuplaanide variantidest ei valinud viiendik vastajatest ehk nende indikeeritud võimalikud tulevikuplaanid olid seotud üksnes välismaaga. Arstiteaduste ja filosoofiateaduste vastajatest sidusid tulevikuplaane ainult välismaaga seotud variantidega veerand respondentidest (vt tabel 2). Sotsiaal- ja täppisteadusi õppivate tudengite seas sidus tulevikuplaane ainult välismaaga alla neljandiku vastajatest. Ehitusvaldkonna tudengitest sidus tulevikuplaane ainult välismaaga vaid üks respondent. Seega ilmneb, et arstitudengid on potentsiaalseimad väljarändajad vastava bakalaureusetöö variantide raames.

Tabel 2. Tulevikuplaane ainult välismaa võimalustega siduvate respondentide jaotus õpitava valdkonna lõikes.

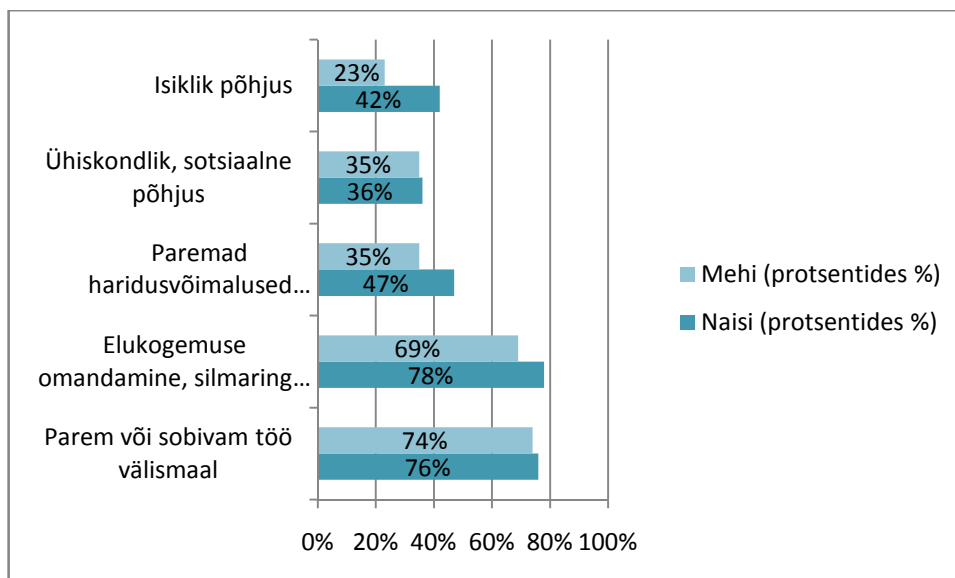
Õpitav valdkond	Respondente kokku absoluutarvuna	Tulevikku ainult välismaa võimalustega siduvaid respondente (absoluutarvuna)	Tulevikku ainult välismaa võimalustega siduvaid respondente (protsentides (%))
Täppisteadused	107	19	18%
Sotsiaalteadused	61	14	23%
Arstiteadused	28	7	25%
Filosoofiateadused	16	4	25%
Ehitus	8	1	12%

Täpsemate tulevikuplaanide kohta oli populaarseim vastus, et plaanitakse pärast põhiõppe lõpetamist jätkata õpinguid samas või mõnes teises Eesti kõrgkoolis, peaaegu sama palju viidati Eestis tööle minekule. Samas sidus suhteliselt suur hulk respondente tulevikuplaane välismaaga, kus enim sooviti maailmas ringi reisida, peaaegu sama palju sooviti jätkata õpinguid välismaa kõrgkoolis ning suhteliselt palju viidati ka välismaale tööle minemisele.

Tabel 3. Tudengite tulevikuplaanid põhiõppe lõpetamise järgselt.

	Vastusevariandi valinud respondente (absoluutarvuna)	Vastusevariandi i valinud respondente (protsendina)
Jätkata õpinguid samas või mõnes teises Eesti kõrgkoolis	115	52%
Minna tööle Eestis	105	48%
Maailmas ringi reisida	75	34%
Jätkata õpinguid välismaa kõrgkoolis	73	33%
Minna tööle välismaal	71	32%
Minna aega teenima Eesti sõjaväkke	27	12%

Põhjustest, miks ära minna, toodi enim välja paremat või sobivamat tööd välismaal, sel põhjusel oleks valmis Eestist lahkuma kolm neljandikku mehi ja naisi (vt tabel 3). Peaaegu sama palju toodi põhjusena elukogemuse omandamist või silmaringi avardamist. Vähem oldi valmis lahkuma paremate haridusvõimaluste pärast välismaal, ühiskondlikul või sotsiaalsel põhjusel ning isiklikul põhjusel. Võrreldes meeste ja naiste valitud lahkumispõhjuseid, on suurim erinevus see, et isiklikul põhjusel (perekonna/elukaaslasega kaasa, isiklikud väärtused/arusaamad) oleks valmis Eestist lahkuma vähem kui neljandik mehi, samas kui naiste seas oli valmisolek sel põhjusel lahkuda peaaegu poole suurem. Teatud erinevus esines ka valmisolekus lahkuda paremate haridusvõimaluste pärast välismaal, peaaegu pooled naised olid valmis sel põhjusel lahkuma, samas kui meeste seas oli vastav valmisolek madalam (vt joonis 2).

Joonis 2. Mis põhjusel rändaksid respondendid Eestist välja.

Enim vastajaid mainis esimese sihtriigi eelistusena USA, peaaegu sama populaarne oli ka Inglismaa. Kuue populaarsema esimesena mainitud sihtkoha sisse mahtusid ka Soome, Saksamaa, Rootsi ja Austraalia. Teise eelistusena märgitud riikide seas olid võrdselt populaarsed Rootsi ja Inglismaa, üsna palju märgiti ka eelistuseks USA.

1.2. Respondentide meediajälgimise harjumused

Respondendid lugesid igapäevaselt kõige sagedamini Postimeest, ligi kolm neljandikku vastajaid lugesid Postimeest iga päev või peaaegu iga päev, vaid kümnendik luges iga päev Eesti Päevalehte ning veelgi vähesemad lugesid igapäevaselt Õhtulehte või Äripäeva.

Tabel 4. Kui paljud jälgivad Eestis ilmuvaid päevalehti (reaprotsent).

	Postimees	Eesti Päevaleht	Õhtuleht	Äripäev
Lugejaid	87%	39%	20%	14%
Mitte lugejaid	13%	61%	80%	86%
Kokku	100%	100%	100%	100%

Postimehe lugemise osas soolisi erinevusi ei ole, kuid Eesti Päevalehte loevad pooled meestest ning kolmandik naistest. Meeste seas on ka protsentuaalselt rohkem neid, kes loevad Õhtulehte ja Äripäeva.

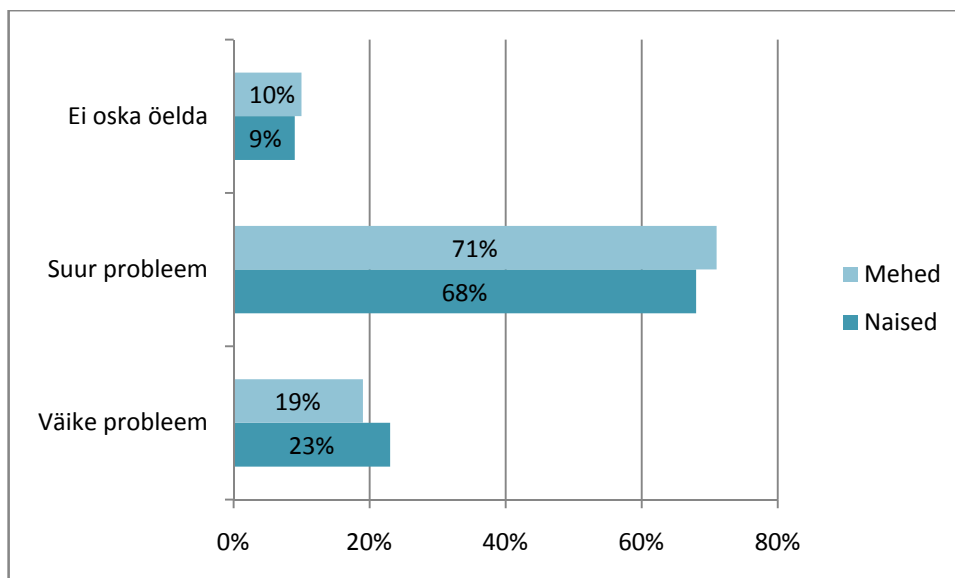
Tabel 5. Naiste ja meeste erinevused päevalehtede lugemise aktiivsuses.

	Kui paljud naised loevad (protsendina %)	Kui paljud mehed loevad (protsendina %)
Postimeest	86%	88%
Eesti Päevalehte	32%	50%
Õhtulehte	14%	30%
Äripäeva	7%	25%

Respondentide seas soo lõikes statistilisi erinevusi väljarände artiklitele tähelepanu pööramises ei esinenud, kolm neljandikku meestest ja naistest jälgib vastavaid artikleid. Statistiliselt oluline seos (nivool $p \leq .001$) esines selle vahel, kuivõrd suureks probleemiks peetakse Eestist väljarännet ning kuivõrd pööratakse tähelepanu väljarände artiklitele. Need, kes jälgivad väljarände artikleid, peavad väljarännet suuremaks probleemiks kui need, kes vastavaid artikleid ei jälgi.

1.3. Respondentide hoiakud väljarände suhtes

Enamik veebiküsitluse respondente leidis, et Eestist väljaränne on pigem suur probleem, seda väidet kinnitas ligi kolm neljandikku vastajaid, ligi veerand vastajaid leidis, et väljaränne ei ole probleem või on väike probleem. Mehed ja naised hindasid väljarände problemaatilisust sarnaselt.

Joonis 3. Väljarände probleemseks hindamine meeste ja naiste seas.

Statistiliselt olulist seost indiviidi väljarände soovi ja väljarände probleemi suuruse tajumise vahel ei olnud. Kuivõrd suureks probleemiks peetakse Eestist väljarännet ning mida arvatakse tagasirännet soodustavatest kampaaniatest ilmnes statistiliselt oluline seos (nivool $p \leq 0.001$). Respondendid, kes pidasid väljarännet suureks probleemiks indikeerisid ka rohkem, et kampaaniad soodustavad tagasirännet.

Statistiliselt ilmnes, et kõik, kes pidasid väljarännet väikseks probleemiks, nõustusid väitega, et väljaränne on globaliseeruvast maailmast tavapärane nähtus ning respondendid, kes indikeerisid, et väljaränne on suur probleem, oponentisid rohkem antud väitele (nivool $p \leq 0.001$). See viitab, et respondendid, kes näevad väljarännet tavapärase nähtusena, ei taju ka väljarännet problemaatilisel. Praktiselt kõik vastajad nõustusid hoiaku seisukohaga, et väljaränne avardab inimeste silmaringi ning arendab inimesi, sõltumata sellest, kas respondent peab Eestist väljarännet problemaatiliseks või mitte. Ühtlaselt nõustuti ka väitega, et väljaränne võimaldab saada head töökogemust. Suurimad erinevused väidetega nõustumises esinesid Eesti jaoks väljarände negatiivseid tagajärgi kajastavates väidetes. Väljarände tagajärjel rahvaarvu vähenemist pidasid problemaatiliseks praktiselt kõik, kes pidasid väljarännet suureks probleemiks, samas oponentis sellele väitele enam kui pool nendest, kes ei pea väljarännet probleemseks. Sarnased erinevused esinesid ka väidetes, et väljaränne ohustab eesti keele ja kultuuri säilimist ning et väljaränne suurendab perekondlike sidemete katkemist.

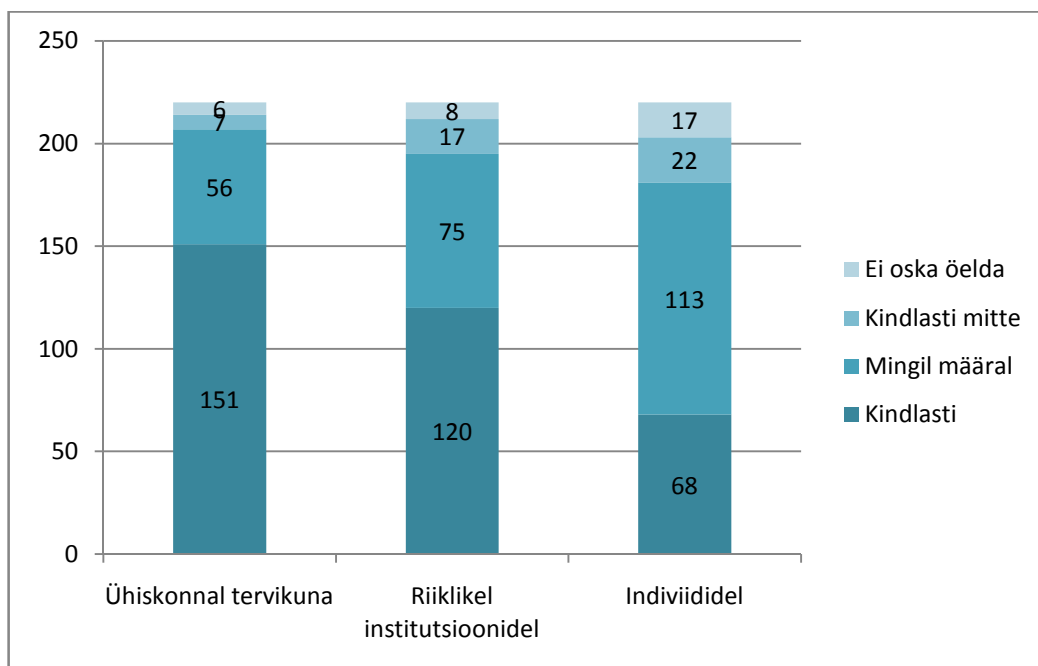
Tabel 6. Väljarände hoiakuliste väidetega nõustumine protsentides (%).

Väljarände hoiaku väide	Väitega nõustujaid	
	Väljaränne on probleem (protsentides %)	Väljaränne ei ole probleem (protsentides %)
Väljaränne on tänapäevases globaliseerivas maailmas tavaline nähtus.	90%	100%
Väljaränne avardab inimeste silmaringi, arendab inimesi.	97%	100%
Väljaränne võimaldab saada head töökogemust.	90%	93%
Väljaränne võimaldab paremat majanduslikku kindlustatust väljarännanute ja nende pere jaoks.	80%	72%
Väljaränne on Eesti jaoks probleem, sest selle tõttu väheneb rahvaarv.	92%	40%
Väljaränne ohustab eesti keele ja kultuuri säilimist.	64%	37%
Väljaränne suurendab perekondlike sidemete katkemist.	70%	38%
Väljaränne suurendab tööjõupuudust Eestis.	66%	46%

Pooled vastajaid leidis, et tagasirännet soodustavatel kampaaniatel pigem ei ole mõju eestlaste tagasirände, kolmandik respondente leidis, et kampaaniad soodustavad tagasirännet mõningal määral. Kümnendik vastajaid jäi seisukohale, et kampaaniatel ei ole üldse mõju tagasirände ning marginaalne osa leidis, et kampaaniad kindlasti soodustavad tagasirännet.

Tagasirände soodustamise ülesannet nähti enamasti ühiskonnal tervikuna. Peaaegu kõik vastajad nägid ühiskonna rolli kindlasti olulisena või mingil määral olulisena. Suurt rolli nähti ka riiklikel institutsioonidel, kus ligi pool vastajaid leidis, et riigil on kindlasti see ülesanne ning paljud nõustusid, et riigil on teatud määral see ülesanne. Kõige vähem

nähti tagasirände soodustamise ülesannet indiviididel, kümnendik inimesi jäi seisukohale, et indiviididel pole kindlasti seda ülesannet.

Joonis 4. Kellel ja mil määral nähakse tagasirände soodustamise ülesannet.

2. Kvalitatiivse uuringu tulemuste ülevaade

Käesolev peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks. Esimeses osas annab autor ülevaate intervjueeritavate meediatarbimise harjumustest. Teises osas kirjeldab autor intervjueeritavate isiklikku väljarände soovi. Kolmandas osas toob autor välja väljarände hoiakute argumenteerituse.

2.1. Intervjueeritavate meediatarbimise harjumused

Intervjuude esimene temaatiline plokk käsitles intervjueeritavate meediatarbimise harjumusi. Intervjuudest selgus, et intervjueeritavad tarbivad peamiselt *online*-meediat, peamiselt selle laia valiku ja kasutajamugavuse tõttu.

Põhimõtteliselt eelistan veebi, sest seal on palju suurem valik uudiseid ja just rohkem selliseid, mis mind huvitab. (N4_põhjuslik toetaja)

Need on kättesaadavad arvutist kohe vaata. (N6_põhjuslik toetaja)

Kõige populaarsem väljaanne oli Postimehe veebiportaal, mille jälgimist mainisid kõik intervjueeritavad. Televisioonist jälgitakse enim Eesti kanaleid, peamiselt ETVd, kust populaarseimad telesaated on „Aktuaalne kaamera“ ja „Pealtnägija“. Raadiojaamadest on intervjueeritavate seas kuulatavaim Vikerraadio. (Vt joonis 5)

Intervjuudest ilmnes, et väljarände artikleid on uuringus osalejad aeg-ajalt märganud, kuid peamiselt tehakse otsus artiklit lugeda pealkirja järgi, vastavalt sellele, kas pealkiri kõnetab lugejat või mitte. Palju toodi välja ka huvi persooni- ja kogemuslugude vastu, mis kirjeldavad välismaale lahkunute reaalselt elu välismaal, üldised väljarände artiklid intervjueeritavate tähelepanu nii palju ei köida.

Et võib-olla inimeste edulood välismaal kindlasti huvitavad mind, inimeste kogemused. (N4_põhjuslik toetaja).

Võib-olla sõltuvalt sellest, kui huvitav pealkiri neil on, et kui on lihtsalt, et väljaränne oli kaksteist protsenti see aasta, mingi siuke lampi, siis ma ei loe vaata. (M3_põhjuslik toetaja)

Tabel 5. Peamised jälgitavad meediakanalid ning väljarände artiklitele tähelepanu pööramine.

Intervjueeritava kood (sugu+number_rühm)	Peamised kanalid uudiste saamiseks	Väljarände temaatika jälgimine
M1_põhjuslik toetaja	"Aktuaalne kaamera", "Välisilm", "Foorum", Postimees.ee, Aripaev.ee, Ohtuleht.ee, Sueddeutsche.de, Pärnu Postimees, Ekspress.ee, ERR.ee, Delfi.ee, Vikerraadio, Raadi Uno, Päikeseraadio	Väljarände statistikale pöörab tähelepanu.
N1_põhjuslik toetaja	Postimees.ee (lisaks alaportaaliid), Aripaev.ee, Facebook, Terevisioon, Ringvaade, SkyPlus	Sõltuvalt pealkirjast.
M2_toetaja	Postimees.ee, Aripaev.ee, Goodnews.ee, "Pealtnägija", Vikerraadio	Kõrgendatud valmisolekut nende lugemiseks ei ole, väga ei loe.
N2_põhjuslik toetaja	Postimees.ee, "Aktuaalne kaamera", "Kapital", "Pealtnägija"	Väga ei jälgi.
M3_põhjuslik toetaja	Postimees.ee, Facebook, "Pealtnägija", Vikerraadio.	Sõltuvalt pealkirjast, persoonilugusid loeb.
N3_toetaja	Postimees.ee, Soome meedia kanalid.	Jälgib aeg-ajalt.
N4_põhjuslik toetaja	Postimees.ee, Huffington Post, Mother Jones, Telegram.ee, "Aktuaalne kaamera", "Pealtnägija", Raadio2.	Loeb persoonilugusid, uudisartikleid ei loe.
N5_toetaja	Postimees.ee (lisaks alaportaaliid), Financial Times, Facebook,	Ei jälgi tähelepanuga.
N6_põhjuslik toetaja	Postimees.ee, Facebook, Eesti Ekspress, Päevaleht, Vikerraadio	Kui satub ette, loeb läbi, ise ei otsi vastavaid artikleid.
N7_toetaja	Postimees.ee, The Guardian, "Aktuaalne kaamera"	Kui satub ette, loeb läbi, oleneb teemast.
M4_põhjuslik toetaja	Postimees.ee, Terevisioon, Aripaev.ee, Forbes, Raadio2, Vikerraadio.	Väga ei loe.

Meedias märgatud väljarännet kajastavate artiklite kohta töid nii väljarände toetajad kui põhjuslikud toetajad välja, et üldjuhul kajastatakse väljarännet negatiivselt.

...kuidagi mulle isiklikult tundub, et meedia kirjutab kõike nii mustas võtmes või noh, suht negatiivsed uudised (M3_põhjuslik toetaja)

üldiselt minu arust kuidagi väga halvaksapanuga suhtutakse sellesse. (N3_toetaja)

Väljarände artiklites mainitud väljarändajate tegevusvaldkondade kohta toodi peamiselt välja arste, ehitajaid ja nii-öelda ajude või kõrgharitud lahkumist.

...kõik arstid põgenevad ära, targad inimesed põgenevad ära. (M3_põhjuslik toetaja)

No kindlasti, minu arust peamiselt räägitakse, kuidas nüüd ehitajad käivad eksle ja siis, siis kuidas meedikud välja rändavad, et need on nagu sellised põhivood. (N3_toetaja)

Minu arust ikka arstid on teemaks jaa aga ikkagi, väljarändest... mis teema, nutavad, et eesti rahvas sureb välja, vähe elanikke on siin ja ehitusmehed. (N5_toetaja)

Kuulnud olen, minnakse palju Soome, arstid, ehitajad, noh lähevad siis parema palga jahile Soome. (M2_toetaja)

Varem meedias märgatud väljarände artiklite põhiteemadena toodi esile „Talendid koju!“ kampaaniat, väljarände statistikat ja rahvaarvu vähenemist ning ühiskondlikke puudujääke ja noorte lahkumist.

...et see Talendid koju, see projekt nagu, noh selle projekti kohta ma olen natuke lugenud. (N2_põhjuslik toetaja)

Jah need numbrid, et räägitakse sellest, palju inimesi ikka tegelt on läinud. (N4_põhjuslik toetaja)

Ühiskond.. et ühiskond on halb, ruttu ära siit. // on need talendid ja Soome palka otsima ja... noored ei leia tööd Eestis. (M4_põhjuslik toetaja)

No enamasti ongi see, et pannakse rõhku, et noored lähevad välja. (N7_toetaja)

Üldjoontes intervjueeritavad kuigi palju tähelepanu väljarände artiklitele varasemalt pööranud ei ole, kuid kõik intervjueeritavad oskasid välja tuua teatud teemad, mida väljarände kontekstis meedias kajastatud on.

2.2. Isiklik rändesoov

Isikliku väljarände soovi järgi jagunesid intervjueeritavad nelja rühma. Esiteks intervjueeritavad, kes sidusid oma tulevikuplaane kindlalt Eestiga (M1_põhjuslik toetaja; N1_põhjuslik toetaja; N2_põhjuslik toetaja; N6_põhjuslik toetaja), teiseks intervjueeritavad, kes sidusid kindlalt välismaaga (N3_toetaja; N5_toetaja; N7_toetaja), kolmandaks need, kes pole tulevikuplaanide suhtes kindlad (M2_toetaja; M3_põhjuslik toetaja) ning neljandaks need, kes näevad tulevikku osaliselt välismaal ja osaliselt Eestis (N4_põhjuslik toetaja; M4_põhjuslik toetaja). Koodide loomisel ei ole arvestatud intervjueeritavate isiklikku rändesoovi, kuid eelpool toodud kirjeldusest ilmneb, et väljarände täielikud toetajad on ühtlasi ka need, kes seovad oma tulevikku välismaaga. Erandiks on intervjueeritav M2_toetaja, kes pole kindlat otsust tuleviku suhtes teinud, kuid kuna tema Eestisse jäämine sõltub nii-öelda negatiivsetest kinnihoidvatest aspektidest, võib öelda, et ka tema soov on lahkuda välismaale.

kui töö mind kinni ei seo ja kroonusse mind vägisi ei veeta, siis, siis tundub väga reaalne minna rändama (M2_toetaja)

Intervjueeritavad, kes seovad tulevikku Eestiga, argumenteerisid siia jäämise soovi erinevate põhjendustega. Peamiselt toodi välja, et ei nähta vajadust välismaale minekuks, üldjuhul seoti vajaduse puudumist isiklike suhete olemasoluga, mis hoiavad Eestis või tööalaste võimalustega.

Mul on pere siin ja mees ja mulle meeldib Eesti, et ma enam ei näe põhjust ära minna. (N1_põhjuslik toetaja)

Või ka ajutiselt pikemaks ära kolida, kindlasti ma sellega teatud osas kaotaks, et juura osas, et ma arvan, et väga oluline töökogemus välisriigis ka enam ei ole just (M1_põhjuslik toetaja).

Tulevikku Eestiga siduvad intervjueeritavad tõid selgituses välja ka varasemast välismaal viibimise kogemusest tuletatud otsust tulevikuplaanid Eestiga siduda. Üldjuhul toodi välja, et olles välismaal lühemat või pikemat aega viibinud, on tehtud otsus, et parim elukoha valik on Eesti.

Olen külastanud peaaegu kõiki Euroopa riike ja ma ei tea, siiani pole näinud midagi sellist, et ma tahaksin sinna jääda just. (M1_põhjuslik toetaja)

...ma olen elanud mõned kuud Ameerikas, ma olen elanud mingi viis kuud Venemaal, et mul praegust on villand, tahaks kodus olla. (N6_põhjuslik toetaja)

Eestisse jäämise kaalutlusi argumenteerides tõdes üks intervjuueeritav ka otseselt takistustest lähtuvalt tehtud otsust, tuues välja keelebarjääri.

Võib-olla keel, et ma ei tunne ennast väga koduselt võõrkeeles rääkides, ma nagu veidike nagu pelgan seda. Kindlasti kui ma läheksin välja, siis ma saaksin selle ilusti suhu, aga see algus oleks nagu liiga raske, et kuskil nullist alustada. (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjuueeritav M3_põhjuslik toetaja toob välja arvamusiidri rolli, selgitades, et ta ei tea kui palju see otsust mõjutab, aga teatud määral siiski.

ma ei tea, kui palju see mu otsust mõjutab, aga veits ikka ratsionaliseerisin sellega ära, kui see president pidas aastapäeva kõnet, pärast ajalehest lugesin seda, see oli kolm aastat tagasi kui ma lõpetasin gümnaasiumi ja ütles, et jääge Eestisse ja tehke oma esimene õping Eestis, siis ma kuidagi mõtlesin, et okei ma teen siis ka nii, naganii ei oska välismaal eriala nüü moodi võtta (M3_põhjuslik toetaja)

Seega Eestisse jäämise otsust põhjendatakse nii tööalaste võimaluste, varasema välismaa kogemuse kui mineku takistustega. Intervjuueeritavad, kes seovad tulevikku Eestiga, tõid välja nii plaani pärast põhiõppe lõpetamist tööelule pühenduda, edasi õppida kui ka pere luua.

Mm, loodetavasti minna tööle, Eestisse, või siis teine variant oleks pere luua lihtsalt. (N2_põhjuslik toetaja)

Pärast kooli lõppu ma plaanin minna asuda tööle, Eestis. Või noh, reaalsuse ma juba töötan, aga pärast lõpetamist suvest siis asun suurema koormusega tööle. (M1_põhjuslik toetaja)

Kõik intervjuueeritavad, kes sidusid oma tulevikku välismaaga, argumenteerisid oma otsust peamiselt tööalase põhjendustega, viidates aspektile, et Eestis ei ole soovitud valdkonnas tööalane areng piisavalt kiire.

... aga hakkama saamise võimalused nagu ja see oma elu elamine, siin on kuidagi // sul tegelikult ei ole võimalik olla üldarst, sul ei ole töökohta // Eestis nagu inimeste püüdlused ei kanna piisavalt vilja. (N3_toetaja)

... seal on ka nagu rohkem võimalust areneda ja siis ee, kaugemale jõuda elus, või noh mingit paremat töökohta, mida rohkem sa nagu teed, panustad, et seda rohkem sul on võimalik saavutada. // vähemalt Eestis on jäänud mulje, et kui sa tahad kusagile jõuda, siis sa pead väga häid tutvusi leidma // enesetõestamiseks sa pead siin vähemalt mingi jõhkralt kaua nühkima seda ma ei tea, alamt tööd teha, et paremat saada. Aga mulle on jäänud mulje, et välismaal on rohkem nagu nii, et kui sa pingutad ja näed vaeva, siis nagu sind rohkem kiiremini edutatakse. (N5_toetaja)

Mul on mitmeid alternatiive olnud jaa, kõigepealt ma vaatan palka, siis kliimat. N7_toetaja)

Üks intervjuueeritav, kes seob oma tulevikku kindlalt välismaaga, tõi lisaks tööalasele põhjendusele välja ka emotsionaalseid põhjuseid ja kliimatilist aspekti.

Ma ei tea, ma tunnen mingit vajadust, ma ei tea miks, ma tahaks käia välismaal, keskkonda vahetada. // Ma tunnen, et ma tahan minna, mul lihtsalt hakkab igav Eestis. Ja mulle ei meeldi siinne ilm, ma vihkan seda! (N7_toetaja)

Intervjuudest ilmnes, et mitmed intervjuueeritavad (M2_toetaja; M3_põhjuslik toetaja) ei ole tulevikuplaanide osas kindlat otsust teinud ning viitasid avatusele jääda Eestisse ning valmisolekule siit ka lahkuda.

mis ma nagu gümnaasiumi lõpus mõtlesin, oli see, et ma teen baka Eestis, käin sõjaväes, võtan vaba aasta, teen ma ei tea mida onju, ja siis lähen välismaale magistrisse, ja siis enam ma välismaa magistrit ei kaalu, aga pigem nagu et võib-olla lähen Poolasse või kuhugi Southwesterniga, et seda ma nagu ei välista, kõik võib muutuda nagu. (M3_põhjuslik toetaja)

Kindlate tulevikuplaanideta intervjuueeritavad tõi esile erinevaid aspekte, mis nende tulevikuplaane Eestiga seoksid, toodi välja nii ajateenistust, töökohta kui ka emotsionaalsetest kaalutlustest isiklike sidemeid ja seosetunnet Eestiga.

samas on võib-olla ajateenistus tiksumas, samas mul on Eestis töö, peab vaatama nagu kuidas asjad arenevad. // Noh Eestis mul on mitu tööd, et ma näen neid valikuid või mida Eestis teha oleks, aga tahaks nagu ringi rännata ja enne kui nagu paikseks jääd. (M2_toetaja)

mõned nagu sellised asjad, mis siin Eestis mind kinni hoiavad // et selles suhtes, ema, vanaemad, vaata, kõik see kus ma maal olin lapsepõlves, ma ei tea, ma ikka tahan seal käia, kõik need mälestused ja.. (M3_põhjuslik toetaja)

Intervjuueeritavad, kes kirjeldasid oma tulevikuplaane osaliselt Eestis ja osaliselt välismaal, tõi ajutiselt välismaal viibimise põhjuseks välismaal õppimist ja töökogemuse omandamist ning tõi esile kindlat plaani seejärel Eestisse naasta.

Ma arvan, et minu eriala jaoks mul peaks olema piisavalt palju kogemusi ja just töökogemusi et tulla tagasi tööd tegema sellega Eestis.// ma tahan tulla tagasi Eestisse, see on mul kindel plaan (N4_põhjuslik toetaja)

Lähen kolmeks kuuks USAsse raamatuid müüma! Pärast tulen magistrisse tagasi, sügisel nagu. Aga ühe semestri ma arvan, et ma õpin Riias, sest mu õppekava annab võimaluse õppida üks semester Riia tehnikaulikoolis. // Noh, olen mõelnud küll Hiinas elada aasta või nii ja siis ikka tagasi tulla. (M4_põhjuslik toetaja)

Kaks intervjueeritavat (N3_toetaja; N6_põhjuslik toetaja) viitasid konkreetsele tulevikuplaanide hiljutisele muutumisele, kus ühel intervjueeritaval oli aasta tagasi plaan Eestisse tööle jääda, kuid on nüüdseks otsustanud pärast põhiõppe lõpetamist kindlasti välismaale suunduda.

Noh aasta tagasi ma olin kindel, et kui ma ei saa residentuuri, et siis ma töötan Eestis kiirabis ja kõik plaanid ja, aga nüüd ma mõtlen, et ei. (N3_toetaja)

Teine intervjueeritav tõi välja, et soovis välismaale minna, kuid soovist jätkata õpinguid on teinud otsuse Eestisse jääda.

tahtsin minna kusagile vabatahtlikuks välismaale, aga nüüd see on täiesti langenud selle, hetkel täiesti kaugustesse, puhtalt sellepärast, et ma tean, et ma tahan siin magistrisse minna. (N6_põhjuslik toetaja)

2.3. Hoiakute argumenteerimine

Pärast meediatarbimise küsimusi uurisin, mida intervjueeritavad väljarände kohta üldse kuulnud on ning kuidas nad sellesse suhtuvad. Kvalitatiivses uuringus jagasin intervjueeritavad väljarände toetajateks ja põhjuslikeks toetajateks.

Neli intervjueeritavat (M2_toetaja; N3_toetaja; N5_toetaja; N7_toetaja) olid täielikult väljarände toetajad ning seitse olid põhjuslikud toetajad (M1_põhjuslik toetaja; N1_põhjuslik toetaja; N2_põhjuslik toetaja; M3_põhjuslik toetaja; N4_põhjuslik toetaja; N6_põhjuslik toetaja; M4_põhjuslik toetaja), mis tähendab, et nende suhtumine väljarändesse sõltub eelkõige väljarände põhjusest või ajalisest kestvusest (vt Exceli tabel CD-1).

Oleneb mis põhjusel väljaränne toimub, väljaränne on Eestile kindlasti tekitanud palju probleeme. Et massiliselt see kindlasti riigile kasuks ei tule minu arvates. (M1_põhjuslik toetaja)

Oleneb kindlasti põhjustest, et lihtsalt minna otsima paremat elu, et Eestis on liiga halb, siis nagu minu jaoks see ei, on imelik, loodetakse, et igal pool mujal on parem kui siin, aga samas tullakse ikkagi nagu saba jalge vahel tagasi, et ikka ei ole. (N2_põhjuslik toetaja)

See on okei, kui sa tahad ennast harida ja ise paremaks inimeseks saada läbi selle, aga ma ei toeta nagu Eestist lõplikult lahkumist. (N4_põhjuslik toetaja)

Esmalt annab autor ülevaate väljarännet osaliselt toetavate intervjueeritavate hoiakutest ning seejärel väljarännet täielikult toetavate intervjueeritavate hoiakutest.

Järgnevalt annab autor ülevaate väljarännet osaliselt toetavate intervjueeritavate hoiakutest. Väljarände osalised toetajad sidusid oma toetava hoiaku väljarände põhjusega, positiivsena nähakse hariduslikul ja tööalasel enesearengul põhinevat väljarännet ning kritiseerivad lihtsalt rahateenimise eesmärgil lahkumist.

Jällegi sõltub, mis põhjusel nad Eestist ära lähevad. Kui kõrgharidusega inimene läheb kalkuneid kitkuma, seda ei saa ma küll heaks kiita. Aga kui inimene kuskil teadmisi omandama, siis miks mitte, et nagu õpib kusagil. (M1_põhjuslik_toetaja)

Samas see on hea, kui nad lõpetavad siin oma kooli ära, lähevad aastaks-paariks-paarikümneks Eestist ära, näiteks Inglismaale ja saavad seal spetsialistideks. (N1_põhjuslik_toetaja)

Väljarände osalised toetajad kritiseerivad otsese põhjuseta ja eemärgita toimuvat väljarännet ning kritiseerivad neid, kes lahkuvad lihtsalt parema elu otsingutele.

Oleneb kindlasti põhjustest, et lihtsalt minna otsima paremat elu, et Eestis on liiga halb, siis nagu minu jaoks see ei, on imelik. (N2_põhjuslik_toetaja)

Lisaks väljarände toetamise sõltumist põhjusest, toovad väljarände osalised toetajad välja, et toetavad väljarännet tingimusel, et väljarändajad Eestisse naasevad. Väljarände osalised toetajad avaldasid soovi, et Eestist lahkunud siia naaseksid.

Et noh minu arust on hästi oluline see, et inimene kunagi Eestisse tagasi tuleks, et ta ei oleks Eesti ühiskonna jaoks kadunud või noh kaotsi ei läheks. (M1_põhjuslik_toetaja)

See on okei, kui sa tahad ennast harida ja ise paremaks inimeseks saada läbi selle, aga ma ei toeta nagu Eestist lõplikult lahkumist. (N4_põhjuslik_toetaja)

Et, tulge tagasi tehke midagi head nagu! See oleks hea, jah, kui ongi, lähevad ja tulevad targemana tagasi. (M4_põhjuslik_toetaja)

Ma arvan, et see annab neile väga hea kogemuse, aga ma väga loodan, et nad tulevad kunagi ka tagasi. (N2_põhjuslik_toetaja)

Väljarände osalised toetajad väljendasid välismaa kogemuse kohta erinevaid arvamusi, enamik nägi välismaa kogemust inimest arendavana ja seega positiivsena.

Samas see on hea, kui nad lõpetavad siin oma kooli ära, lähevad aastaks-paariks-paarikümneks Eestist ära, näiteks Inglismaale ja saavad seal spetsialistideks, aga mulle meeldiks kui nad tagasi tuleks. (N1_põhjuslik_toetaja)

Ma lihtsalt loodan, et need noored targemana tagasi tulevad! // Tulevad tagasi uute kogemustega, näevad asju teistmoodi, näevad rohkem võimalusi, aga kui sa jääd sinna siis see ei ole Eesti riigile väga hea. (M4_põhjuslik toetaja)

Väljarände osaliste toetajate seas oli ka intervjuueeritavaid, kes leidsid, et välismaa kogemus ei ole otseselt vajalik ning ei pruugi inimesele tulevikus eelist anda.

väga oluline töökogemus välisriigis ka enam ei ole just. (M1_põhjuslik toetaja)

samas ma ei leia, et mina kui ma ei ole käinud, et siis ma sedavõrd nagu halvemal positsioonil olen. (N2_põhjuslik toetaja)

Väljarände osaliste toetajate argumentatsioon tagajärgedest Eestile jagunes omakorda kaheks. Väljarändes peamiselt negatiivseid tagajärgi nägevad intervjuueeritavad tõid peamiselt välja majanduslikke aspekte, peamiselt keskenduvad intervjuueeritavad tööjõupuudusele ning tulenevalt tööealise elanikkonna väljarändest viidatakse ka maksulaekumise probleemile. Väljarände tagajärgedes keskendutakse ka rahvuse püsijäämise aspektile.

Mõjutab ikka, üks asi on kindlasti tööjõupuudus, millega juba Eesti silmitsi seisab. See on kindlasti üks majanduslik põhjus ja ega muidugi rahvaarvu vähenemine kultuuri järjepidevuse suhtes võib ka probleeme põhjustada. (M1_põhjuslik toetaja)

Noo kuna meil elanikkond vist on vananenud, siis ega ta väga hea ei ole, kui noored just ära lähevad. // Rahaliselt ka kindlasti, et kui peabki rohkem pensioniteks maksma, aga samas keegi maksumaksja ei ole siis on kindlasti selline mõju. (N2_põhjuslik toetaja)

Ee...peale selle siis, et tööealisi pole, eestlus kannatab // aga sa mõtledki nagu milleks seda kõike nagu ehitati, seda ajalugu kui inimesed nagu realselt lähevad siit ise ära, see riikluse tunne, et see kannatab selle all ka kindlasti. (N6_põhjuslik toetaja)

Osalised toetajad tõid välja ka väljarände positiivseid tagajärgi Eesti riigile, eeldusel, et väljarändajad Eestisse naasevad.

Ma arvan, et ta mõjutab nii hästi kui halvasti, selles mõttes, et see kui vaadata positiivset, siis mujal on mingit valdkonda, kus haridus on tugevam vaata, et noh isegi kui ta õpib välismaal kümme aastat, ikkagi on suur tõenäosus, et ta tuleb kunagi tagasi ja teeb Eestis oma teadmistega kasu siia. (M3_põhjuslik toetaja)

Oo... ma arvan, et see mõjutab nagu positiivselt, eriti kui noortest mõelda, lähevad nagu, selles mõttes, et olenebki, mis see väljaränne on, kas nad lähevad aastaks-paariks õppima või isegi kui võtta, mingi viieks aastaks tööle, siis see on ainult positiivne. (M4_põhjuslik toetaja)

Väljarände osalised toetajad nägid, et Eesti on arenev riik ning enne väljarändamist tuleks kaaluda ka tulevikuperspektiivi mitte lähtuda hetkeolukorrast.

Mm, jaa kaa võiks sellele mõelda, kas kahekümne viie aasta pärast on ikka parem elada Soomes või on parem näiteks Eestis elada jaa, jaa mille poolest Eesti iseseisvust saaks ära kasutada, et Eestis oleks parem elada kui Soomes. (M1_põhjuslik toetaja)

Järgnevalt annab autor ülevaate väljarännet täielikult toetavate intervjuueeritavate hoiakutest. Väljarände toetajad põhjendasid oma hoiakuid viidates inimese vabale valikule ja vabadusele valida endale sobivaim elukoht.

Noo, selles mõttes, et ma ei ole küll niimoodi, et ma paneks kellelegi piire ette. Ma olen pigem inimene, kes ütleb, et tee seda, mida tahad teha. Jaa, tunne, mis on õige. Et mul ei ole selle vastu midagi. (N7_toetaja)

Ma arvan, see on hea, et inimesel on vabadus liikuda ja olla seal kus ta soovib, vastasel juhul oleks nagu jama kinnihoidmine või mõningal määral nagu vabaduse piiramine, et see on positiivne, et inimestel on võimalus liikuda ja näha maailma ja avastada ja teenida ja minu arust see on nagu, soosib. (M2_toetaja).

Väljarände toetajad tõid välja, et Eestist lahkutakse peamiselt sooviga maailma näha või raha teenida. Lahkumise põhjuses viidati ka, et Eesti puudustele, peamiselt töökohtade leidmise ja palga osas.

Ongi suht palju nagu õppima ja siis võib-olla on ka töötama, et saab kõrgemat palka, et sama töö eest mis sa siin Eestis võib-olla teeksid, ei ole haridust ja hakkad niikuinii mingit lihttööd tegema. // enamasti ikkagi minnakse suurlinnadesse ja kus on nagu kõrgemad palgad (N5_toetaja)

Ongi see, et nii-öelda rännata ja maailma näha ja raha teenida. Ja pole siin Eestis midagi teha või ei leia tööd nii kergelt või ei viitsi otsida. (M2_toetaja)

Väljarände toetajad viitasid argumentatsioonis ka konkreetsetele väljarännet soodustavatele aspektidele, tuues välja globaliseerumist ja piiride avatust, mis soodustavad väljarännet.

Ja just nende võimaluste pärast, see on täiega okei, see ongi globaliseeruv maailm, see on täiega okei et kõik niimoodi erinevad keeled, rahvused mis iganes saavad kokku, põrkuvad. (N4_põhjuslik_toetaja).

...tegelt puhtalt sellepärast, et piirid on lahti ja see väljaränne ei toimu ainult Eestis, see toimub igal pool, see on globaliseerumise tulemus, eriti veel Euroopas, sa võid nii kergesti minna kuhugi teise Euroopa riiki, et inimesed lihtsalt rändavadki, neil on see võimalus. (N6_põhjuslik_toetaja)

Paljuski seotakse väljarände põhjuseid majandusliku valdkonnaga, töö leidmise probleemidega, seda eriti noorte puhul, palju pööratakse tähelepanu ka õpitaval valdkonnal töö puudumisele ning üldisele elatustasemele.

... ei leita rakendust tihti, et noh ongi võib-olla filosoofia tudengil raske filosoofina tööd leida, siis ta läheb vaatab, et äkki vajatakse filosoofi kusagil mujal. (M1_põhjuslik_toetaja)

...sellest on ka juttu olnud, kõrgharidusega inimesed eksole, nad ei saa oma erialast tööd ja töötavad seal nagu seal keegi magistrikraadiga oli Rimis töötaja ja eksole. (N3_toetaja)

miks inimesed ära lähevad, ongi tihtipeale ongi elatustase, et nad tahavad saada siukest parema, paremat elujärge, ehk siis kui nad lähevad välja siis nad saavad selle haridusega mis neil on ja isegi mingi lihtsama tööga mille eest Eestis saaks poole vähem, saavad poole rohkem nagu hüvesid tarbida. (M2_toetaja)

Väljarände toetajad näevad, et tagasiränne seisab peamiselt riigi majandusliku olukorra taga ning jagunevad tagasirände võimalikkuse aspektis kaheks, ühed näevad, et majanduslik olukord Eestis ei muutu ning seega pole tagasirändel perspektiivi.

Kui ta ikka läheb siit ära töö pärast, ega siis tagasi tules tal ei ole ka rohkem tööd, et pigem on nagu see, et kui ta Eestisse tagasi tuleb, siis tal on raske siin tööd saada ja seda kõrgetasemelist, mis ta on varem teinud, seda ta nagunii ei saa. (N3_toetaja)

riik on ise ka süüdi, et ei loo ise piisavalt selliseid...noo töökohti, mis neile lahkujatele võib-olla pakuksid huvi. (N5_toetaja)

Teised näevad, et majanduslikul arengul on perspektiivi ning olukorra paranedes tuleksid väljarändajad tagasi.

Noo, palgad võiksid jõuda nagu normaalsele tasemele. Et sa ei peaks ööd-päevad vaeva nägema, siis ka saama väga minimaalset raha ja palgatõusu...midagi peaks riigis... ma arvan, et meie riik on nii noor, et me ei saa võistelda mingi Euroopa riigiga. Meie riik ei oska nagu, riigis niimoodi toimida, et saaks nagu kõrgem palk olla. (N7_toetaja)

Et kui Eesti tuua maailmapilti kui sellise eduka riigina, siis, mugava riigina kus elada // et kui see nagu Eestis järgi jõuab, siis ma arvan, et paljud kaaluksid ka kodumaale tagasi naasmist, ehk siis kui nad saavad sama vaevaga sama elujärje aga elada nende sünnimaal, siis see juba on nende jaoks see aspekt, mis ma arvan, kaaluks üles selle välismaal elamise. (M2_toetaja)

2.4. Meediatekstide retseptsioon

Meediatekstide retseptsiooni selgitamisel keskendun sellele, kuidas intervjuueeritavad meediatekste vastu võtavad ning kuidas nad argumenteerivad tekstis esitatud hoiakutega nõustumist või oponeerimist. Peatükk on jagatud kolmeks suuremaks alapeatükiks vastavalt loetud artiklitele, iga alapeatüki all käsitlen esmalt väljarände põhjuslike toetajate retseptsiooni ning seejärel väljarände toetajate retseptsiooni.

Väljarände põhjuslikud toetajad (Rein Veidemann: Eestlaste lahkumine)

Väljarände põhjuslikud toetajad nõustusid üldjoontes artiklis esitatud peamiste väidetega, et väljarände tagajärjeks on ahenev eestikeelne kultuuriväli ja siit lahkunud jäävad eesti ühiskonna jaoks väliseestlasteks. Põhjuslikud toetajad kinnitasid üldjoontes, et artikli autori mõtted on sarnased nende endi mõtetega.

Ma arvan, et ma üldiselt võin temaga nõustuda, ma arvan, et tal oli siin väga huvitav, noh ma arvan, et tema arvamus on enam-vähem sarnane minu omaga. (N4_põhjuslik toetaja)

Mhmmh...ma nõustun selle artikliga // Jah, nõustun täiesti, see ongi selline kriitiline mõtlemapanev artikkel. (N6_põhjuslik toetaja)

aga jah, selles mõttes õige, et nagu kogemust saab, aga noh selles mõttes riigi ja keele püsima jäämise seisukohast on nagu vaja, et keegi siia ka jääks vaata. // noo mis ma võib-olla, millele ma olen enne mõelnud nagu et noh ongi, need kes välismaale lähevad ja on seal pikemalt olnud juba, pered seal, et nad tegelt muutuvadki väliseestlasteks. (M3_põhjuslik toetaja)

Intervjuueeritavad N1_põhjuslik toetaja ja N2_põhjuslik toetaja tõid esile, et väljarände selline esitamine kultuuri kontekstis on neile uudne, kuid selline mõttekäik tundub loogiline ja nad nõustusid sellega.

ma arvan, et see mõte oli hästi huvitav, kuidas ta pani mõtte konteksti, et kui inimesed Eestist minema lähevad, ma pole varem mõelnudki, et lehelugejaid ja teatriskäijaid on vähem, et selle peale vaata muidu ei mõtle. // ma pole varem mõelnud niimoodi selle peale, aga tundub tegelikult loogiline olevat (N4_põhjuslik toetaja)

Mulle meeldis üldse see, et siin on see õige fakt, et kultuur hääbub ju, just see, et lehelugejaid ja teatriskäijaid jääb vähemaks. (N1_põhjuslik toetaja)

Noh ma ei ole kunagi nii mõelnud, et kui jah, kui väljaränne toimub, siis tegelikult jääb ka neid, kultuuri, kultuuri sündmuste tarbijaid vähemaks, et võib-olla varsti meil ei olegi ajalehti vaja, sest meil lihtsalt ei ole lugejaid, sest kõik inimesed ju ei loe, et selle peale ma väga nagu ei ole mõelnud, et kontserte võiks vähem jääda (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N6_põhjuslik toetaja tõi esile, et tulenevalt väljarände tagajärjel toimuvast kultuuritarbijate vähenemisest kannatavad siia jääjad.

aga teine asi on nagu see, kes seda kultuuri tarbib, okei, see on see, kes jääb siia seda tarbima, aga kui sa lähed välismaale, siis sa tõepoolest ei saa käia Vanemuises teatris, teatritükki vaatamas, et sellega, sellega kannatame. (N6_põhjuslik toetaja)

Talle vastandus intervjueeritav M4_põhjuslik toetaja, kes leidis, et väljarände tagajärjel kultuuritarbijate vähenemine ei mõjuta siinset elu, sest kõik lahkujad ei ole nagunii potentsiaalsed kultuuritarbijad.

Ma arvan, et see ei mõjuta nüüd väga palju, et palju nüüd mingi lehte loetakse. Et mõned inimesed, kes käivad teatris, lähevad sinna... välismaale, suurem osa kes lähevad, tõenäoliselt nagunii ei käiks teatris...või, ei, ei loeks seda lehte. (M4_põhjuslik toetaja)

Üldjoontes tõi põhjuslikud toetajad välja, et antud artikkel käsitles väljarände teemat neutraalselt.

Tegelt nagu, suht neutraalne artikkel. Mulle meeldis, et sain infot juurde. (M4_põhjuslik toetaja)

No isiklikult mulle meeldis see artikkel, et ta on selline üsna neutraalne (N2_põhjuslik toetaja)

Kaks põhjuslikku toetajat tõi välja, et neid häiris autori äkiline ja kohati äärmuslik lähenemine. Intervjueeritavad N4_põhjuslik toetaja ja M4_põhjuslik toetaja tõi välja, et autor esitab oma mõtteid kontekstis, et väljaränne on normaalne, kuid artiklis jäi domineerima autori erapoolik vastuolev suhtumine.

aga võib-olla ta on veidikene liiga äkiline oma välja ütlemistega. // Vahepeal tundus, et ta oli väga siukene, issand, mis see sõna on, võib-olla äärmuslik nagu üleüldiselt, nagu juba siuke, kes on vastu inimeste liikumisele, alguses ütles nagu, et jah see on okei, aga samas pärast kumas läbi, et ta vist ei ole väga selle poolt tegelikult. // Kuidagi nagu siuke tunne jäi temast, et ta võib olla selline äkiline inimene, ma ei tea, ma ei tea härra Reinu isiklikult. (N4_põhjuslik toetaja)

Mul tekkisid sellised emotsioonid, et...tundub, et see on väga oluline osade inimeste jaoks, et keegi ära ei läheks. (M4_põhjuslik toetaja)

Neile vastandus intervjueeritav N2_põhjuslik toetaja, kes leidis, et autor ei mõista väljarändajaid hukka, vaid selgitas, et tema arvates rõhutab autor Eestisse jääjate vastutust.

Siin ei ole nagu otseselt hukka mõistetud neid, kes ära lähevad, aga on pigem räägitud sellest, nagu selles võtmes, et kui nad ära lähevad, siis see on nagu kaotus nendele kes jäävad ja see lisab nendele nagu vastutust, et edasi viia seda elu. (N2_põhjuslik toetaja)

Artiklis esitatud väljarände numbrite kohta tõid enamik põhjuslikke toetajaid välja, et arvud on suured ning kirjeldasid, et numbreid lugedes tekkis neil kurbus.

Kurb ka veits nagu, numbrid on kurvad tegelikult, et seda jah, ta on natuke siukene masendav (N4_põhjuslik toetaja)

Aga jaa siin artiklis on suured numbrid, kes lähevad ära // Kahju oli, haletsus, jah, eesti rahva pärast, ükski jään siia, ei, ei jää, mu parim sõbranna jääb ka. (N1_põhjuslik toetaja)

Mm, numbrid olid lihtsalt šokeerivad (N2_põhjuslik toetaja)

Neile vastandusid intervjueeritavad M4_põhjuslik toetaja ja M3_põhjuslik toetaja. Intervjueeritav M4_põhjuslik toetaja leidis, et artiklis esitatud numbrid ei ole liiga suured.

Ma arvan, et 25 000 on eestlast on välismaal, et see ei ole hullu. // Aa, samas ma, ma ei nõustu nagu sellega, et mingi... lähebki 30-40 tuhat ära, et... see on okei. See, et 25 000 eestlast elab Soomes. See ei ole väga hull number. (M4_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N4_põhjuslik toetaja nõustus küll artikli autoriga, kuid luges artiklit kriitiliselt seades esitatud väljarände arvud kahtluse alla.

Ma ei saa öelda, et ma nende numbritega nõus olen, ma ei tea neid numbreid eksju. Äkki on numbrid valed, kust ma tean tegelikult, et olen sinisilmne äkki. // ma üldiselt nõustun ta ideedega, aga ma ei ole kindel numbrites! // Eem, noo kõigepealt ma peaksin numbreid kontrollima eksju (N4_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritavad M3_põhjuslik toetaja ja M4_põhjuslik toetaja ei kommenteerinud otseselt esitatud arve, kuid tõid sisse isikliku perspektiivi, nentides, et isiklik heaolu kaalub üles ühiskondlikud ja kultuurilised tagajärjed.

mis siin lõpus on nagu see, et tuhanded küll lähevad aga miljon peab jääma onju, et noh siis isiklikust perspektiivist onju, noh mina ei hakka ka oma isikliku õnne nimel see ohverdaja olema, et kui ma tõesti tunnen, et sada protsenti oleks välismaal parem, või no isegi kaheksakümmend protsenti, siis ma olen seal, kus mul endal on nagu hea vaata, selles mõttes, õnneks Eestis praegu ei ole nii halb, siin ei ole halb vaata, et ei ole seda tunnet, et peaks ära põgenema, aga mina ka ei oleks nagu see, et riigi püsimise pärast siin kannatada vaata, et see mõte tundub loogiline. (M3_põhjuslik toetaja)

Ma kirjutaks seda, et noo las inimesed lähevad ära, et nii on hea ja kui nad tagasi tulevad, jaa osad jäävadki sinna, see on okei. (M4_põhjuslik toetaja)

Väljarände põhjuslikud toetajad jäid ka intervjuu retseptiooni osas rõhutama tagasirände vajalikkust.

See, et väljaränne avardab silmaringi, aga ma tahaks kohe edasi öelda, et jah avardab, aga olge välismaal, saage proffideks aga tulge Eestisse tagasi ja olge profid edasi. (N1_põhjuslik toetaja)

ja noh see on väga õigesti öeldud, et miks ainult pooled tulevad tagasi (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N2_põhjuslik toetaja tõmbas paralleeli artiklis esitatud tagasirände statistika ja enda tutvusringkonna vahele.

Natuke kurvaks tegi, et noh kui pooled Eestisse tagasi ei tule, ütleme siis et kui neli sõpra läheb ära siis tõenäoliselt kaks ei naase, nii ei ole väga hea teadmine. (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritavad N1_põhjuslik toetaja ja N2_põhjuslik toetaja kommenteerisid artiklis esitatud väidet, et miljon peab Eestisse jääma esitades positiivsem stsenaarium, et miks peaks ka vaid miljoniga rahulduma.

See, et miljon jääks, jah, mida me teeme täna, et miljon jääks, et mul on väga kahju, et Eesti jääb inimestest ilma, aga miks sa ainult miljonit tahad, miks mitte kolme. // ega meid ei pea jääma ainult miljon, miks mitte 1,5 miljonit, et seda vaadet nagu ei vaadatud. (N1_põhjuslik toetaja)

Noo see lõpulause on ka muidugi päris hea, et tuhanded lähevad, aga miljon peab jääma, noh miks meid peaks ka ainult miljon olema ja kuidas seda saavutada, et alla miljoni ei läheks. (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritavad N2_põhjuslik toetaja ja M3_põhjuslik toetaja tõid esile nõustumist autori seisukohaga, et pikemaajaliselt välismaal viibides muutuvad väljarändajad väliseestlasteks.

tegelikult ju kui nad on pikemaajaliselt väljas siis ja neil tekib seal võib-olla sõprusringkond ja tutvusringkond kellega suhelda ja kui nad Eestisse tagasi tuleksid, siis nagu oleks siin sellest puudust, et paljudel maadel on ju erinevad kombid, et nad võtavad selle nagu omaks ja siis neil oleks raske tagasi Eestisse tulla ja muidui see ka, et, et ma ei ole väga mõelnud, et kui sa tuled nagu tagasi sind võidakse pidada välis-eestlaseks, et sa ei ole enam oma päris. (N2_põhjuslik toetaja)

Eesti on nii väike vaata, kõik need kultuurid, eestlaste kogukonnad mis kuskil mujal maailmas on vaata, et eks need ikka vaikselt hääbuvad ära ühe-kahe-kolme põlvkonna jooksul, et ongi nagu see üks kese vaata, kus see saab toimuda, püsima saaks jääda (M3_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritavad M1_põhjuslik toetaja, M3_põhjuslik toetaja ja N6_põhjuslik toetaja nõustusid täielikult tekstis esitatud argumentidega ning tõlgendasid teksti etteantud raamistikus ning aktsepteerisid artikli sõnumit selles kahtlemata, seega võib öelda, et nad lugesid teksti läbipaistvas mudelis.

Intervjueeritav N4_põhjuslik toetaja tõi esile, et ta tajus autori kavatsust kommunikeerida teatud sõnumit artikliga ning kritiseeris artikli esteetilisust, seega võib öelda, et ta luges teksti kaudses retseptsiooni mudelis.

Intervjueeritavad N1_põhjuslik toetaja ja N2_põhjuslik toetaja töid artikli argumentatsiooni hinnates paralleelse enda kogetud maailmaga ning läbi enda kogemuste ja teadmiste nõustusid autoriga.

Intervjueeritav M4_põhjuslik toetaja analüüsi argumente lähtuvalt artikli autori tagamõttest ning kritiseeris artikli kaastähendust ning vastandus artiklis esitatud argumentidele ja tõestusmaterjalile.

Tabel 7. Retseptioonimudelite järgi jaotumine artiklis Rein Veidemann: Eestlaste lahkumine

	Läbipaistev mudel	Viitav mudel	Kaudne mudel	Diskursiivne mudel
M1_põhjuslik toetaja	X			
N1_põhjuslik toetaja		X		
N2_põhjuslik toetaja		X		
M3_põhjuslik toetaja	X			
N4_põhjuslik toetaja			X	
N6_põhjuslik toetaja	X			
M4_põhjuslik toetaja				X

Väljarände toetajad (Rein Veidemann: Eestlaste lahkumine)

Väljarännet toetavad intervjueeritavad suhtusid artiklisse suhteliselt erinevalt. Positiivselt võttis artikli vastu intervjueeritav N3_toetaja, kinnitades, et artikkel oli sümpaatne.

See pigem meeldis, jaa, jaa, väga sümpaatselt kirja pandud. (N3_toetaja)

Ülejäänud väljarände toetajad jäid artiklis esitatud seisukohtade suhtes skeptiliseks. Intervjueeritav N5_toetaja nentis, et artikklis kajastatakse reaalsel elu, kuid jäi kultuuri püsijäämise võimalikkuses välismaal autoriga eriarvamusele. Oponentide seisukoha artikli autori argumentatsiooni osas võtsid ka intervjueeritavad M2_toetaja ning N7_toetaja.

Ei noo, täitsa okei, oli tõsi taga artiklil, nagu reaalne elu ongi minu meelest selline // võib-olla see mulle väga ei meeldinud, et autor arvas, et eesti kultuuri on ainult võimalik hoida nagu Eestis (N5_toetaja)

Eem, mulle meeldisid faktid nagu, et, mis siin oli, et siin oli nagu väljatoodud, see oli informatiivne, aga noh rohkem oli seda mida mulle ei meeldinud (M2_toetaja)

Intervjueeritavad N5_toetaja ja M2_toetaja tõid välja, et artikkel on kirjutatud negatiivse alatooniga ning tundub agressiivne, hoolimata sellest, et autor tõenäoliselt ei tahtnud seda nii esitada.

Aga ma arvan ikkagi, et natuke see on ikkagi negatiivsem alatoon sellel artiklil (N5_toetaja)

Ee, tundus kuidagi siuke, kibestunud // nagu mingi meelevaldne või nagu oleks noored süüdi selles, et nad tahavad nagu näha ja rännata või teises kohas elada // tundub siuke agressiivne // ei ole mõeldud nagu siukseks agressiivseks, vaid on pigem mõeldud nagu mõtlemapanevaks artiklits (M2_toetaja)

Intervjueeritavad nentisid, et artikkel on kirjutatud kultuuriinimese vaatenurgast, kuid võtsid artiklit lugedes seisukoha, et enamik inimesi lähtub individuaalsetest huvidest mitte kultuurilisest vaatenurgast.

Noo, põhimõtteliselt on ikka suht keeleinimene, et ma arvan, et tema vaatas seda sellest nagu vaatajavinklist, et eesti keel jääks ikkagi püsima ja me oma kultuuri edasi kannaksime, aga no, ma arvan, et inimene, eelkõige mõtleb nagu sellepeale, et ellu jääda. // Et kui sa ei saa Eestis nii-öelda ellu jääda, siis sa ei mõtle ka väga mingile mingi kultuuri peale (N7_toetaja)

Aga jah, selles mõttes, et niikuinii inimesed ei saa elus lähtuda otsustes, et oo, meil enam pole seda nii-öelda diktatuuri, et oo, ma pean tegema selliseid otsuseid, mis on meie riigile kõige paremad onju. (N5_toetaja)

ma ei leia, et inimesed peaks oma elus selle ühe eesmärgi nimel ja ülejäänud asjad nagu kõrvale viskama, ma saan aru, et on palju inimesi, kes on selle riigi eest oma elu andnud ja surnud ja ja kõik pühendanud, aga et iga inimene peaks seda tegema, et noh, meie elus on tähtis ikka see, et sa oled õnnelik ja elad nii nagu sa tahad elada (M2_toetaja)

Intervjueeritavad N5_toetaja ja N7_toetaja oponeerisid artikli autori väitele, et Eesti kultuuriruum saab toimida ainult lokaalselt.

mulle väga ei meeldinud, et autor arvas, et eesti kultuuri on ainult võimalik hoida nagu Eestis. Et minu meelest isegi mõned, kes elavad Eestis on vähem eestlased kui need, kes lähevad välismaale. (N5_toetaja)

Eestlane saad olla kus iganes // sa saad oma samu traditsioone teha kuskil mujal maailmanurgas mitte ainult Eestis. // mujal elaja võib isegi olla rohkem eestlane kui keegi Eestis, kes ei praktiseeri Eesti traditsioone. // Et ma arvan et see, et see välismaal elamine sind nüüd väga juurtest lahti ei löika kui see sinu enda soov ei ole. (N7_toetaja)

Intervjueeritav N3_toetaja tõi esile, et kultuuritarbimise vähenemine ei ole seotud väljarändega, vaid põhjus on aja- ja rahapuuduses.

Jah, et neid lehelugejaid jääb vähemaks, jah, aga ma arvan, et see nagu ei olegi nii väga selles mõttes kinni, et inimesed lahkuvad, et raamatud ja teatris käimine, see käib kõigil inimestel üle jõu ja ajapuudus mängib ka siin nagu nii palju rolli. Mina arvan, et see nüüd selles küll ei ole kinni. (N3_toetaja)

Artiklis esitatud väljarände numbrite kohta tõdes intervjueeritav N5_toetaja, et numbrid on suured ning tekitavad teatud mõttes kurbust temas. Lisaks kirjeldas ta artiklit lugedes tekkinud emotsiooni, et kuigi ta ise soovib Eestist lahkuda, peab ta oluliseks, et teised siia jääksid.

alati kui natuke loed, et oi eestlasi on nii vähe, riik jookseb tühjaks, siis ikkagi natuke tekib nagu kurb tunne, et ma noh võin ju minna, teie jääge siia // Aga jaa, see tunne tuli küll, et laske mul minna, aga teie palun jääge siia! Keegi ikka võiks jääda ka.

Intervjueeritav M2_toetaja tõi esile, et artiklis esitatud numbrid on tema teadmistega vastuolus, sest tema on kuulnud poole suuremaid väljarände arve.

kuigi need numbrid on võib-olla nagu, võib-olla olen kuulnud nagu rohkem eestlasi Soomes püsivalt elamas. Seal oli 25 000, see on võib-olla nagu selline ametlik, mina olen kuulnud vähemalt poole suuremaid numbreid. (M2_toetaja)

Intervjueeritavad M2_toetaja ja N7_toetaja tõi esile, et noorte Eestis hoidmine on meelevaldne ja inimestel tuleb lasta vastav otsus vabalt teha.

jah on suur kaotus, aga see oleks nagu mingi meelevaldne või nagu oleks noored süüdi selles, et nad tahavad nagu näha ja rännata või teises kohas elada, ma leian, et tänapäeva maailmas see on okei, ei pea olema seotud mõne riigiga nii kontantselt et sa, et sulle nagu öeldakse sünniga ära, et sina pead elama siin kogu elu lõpuni // kõigil peab olema vaba valik, et noh et siis nagu tundub nii, et miks peavad mingid riigiisad ütleva meile, et me peame eestlasteks jääma, et see peab olema nagu vaba tahe (M2_toetaja)

Aga, sa ei saa kellelegi kätt ette panna, sunnismaisus on ammu kaotatud, nii et no, eks iga inimene ise teab, mis ta teha tahab. (N7_toetaja)

Intervjueeritav M2_toetaja toob välja, et artikkel tundub agressiivne, kuigi on tõenäoliselt mõtlemapanevaks mõeldud ning spekuleerib artikli mõju üle teistele lugejatele.

ei ole mõeldud nagu siukseks agressiivseks, vaid on pigem mõeldud nagu mõtlemapanevaks artiklik, aga noh ma ei näe, et see mõjuks nagu inimesele, kes tahab välja rännata, kuhugi püsivalt Soome näiteks, pigem see et nagu panna kedagi end süüdi tundma või kahju tundma (M2_toetaja)

Intervjueeritav N3_toetaja oponeerib autori väitele, et miljon peab jääma, tõdedes, et vägivaldselt seda sundida ei saa.

mis tema lõpulause oli, et aga miljon peab ju jääma. Samas seda ei saa nii vägivaldselt ka sundida jääma (N3_toetaja)

Intervjueeritav N5_toetaja toob oma argumentide tõestamiseks isiklikke ja tuttavate kogemusi.

Näiteks üks kellega ma suhtlesin Inglismaal, ta tuli Hiinast eks.. // näiteks Triin, mu sõbranna, oli Prantsusmaal lapsehoidja (N5_toetaja)

Intervjueeritav M2_toetaja kommenteerib teksti mõju enda mõtetele ning spekulatsioonid teksti tagamõtete ja mõju üle teistele lugejatele. Intervjueeritav N3_toetaja tõlgendab teksti alternatiivses sotsiaalses raamistikus ning oponeerib autori sõnumile. Intervjueeritav N7_toetaja näeb autorit erapoolikuna, seega võid öelda, et intervjueeritavad M2_toetaja, N3_toetaja ja N7_toetaja lugesid teksti diskursiivses mudelis. Intervjueeritav N5_toetaja toetub argumentatsiooni hindamisel enda ja sõprade kogemusele, seega võib öelda, et ta loeb teksti viitavas mudelis.

Tabel 8. Retseptioonimudelite järgi jaotumine artiklis Rein Veidemann: Eestlaste lahkumine

	Läbipaistev mudel	Viitav mudel	Kaudne mudel	Diskursiivne mudel
M2_toetaja				X
N3_toetaja				X
N5_toetaja		X		
N7_toetaja				X

Väljarände põhjuslikud toetajad („Eesti udest – sisse, välja ehk väliseestlaste pilguheit kodumaale“)

Artikkel tõi välja, et eestlased lahkuvad peamiselt kliima, erialase töö puudumise ja hoolimatu suhtumise tõttu. Antud teksti kohta tõi neli põhjuslikku toetajat välja, et artikli stiil tundus ilukirjanduslik ning mõtted olid lõpuni välja arendamata.

ma arvan ta oli poolik artikkel, veidike laialivalgus, ta nagu hüppas ühest ideest teise väga palju ja ka mõni idee jäi ka arusaamatuks, jäi nagu poolikuks minule mõne asjaga // et see tuligi sellest, et hüplik oli ja ei arendanud oma mõtteid lõpuni. (N4_põhjuslik toetaja)

Just see ilukirjanduslik laad, et kas on vaja selliseid küsimusi siin artiklis esitada. // noh jah üldiselt oli ju pool lehekülge sissejuhatust, ja see sõnadega mängimine on ka siuke, mõnes kohas jah nagu, mõnes kohas see sõnakasutus, need küsimused jaa siuksed, natuke nagu häiris (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav M1_põhjuslik toetaja kritiseeris samuti kirjanduslikku stiili, kuid tõi välja, et kuna artikkel pärineb Postimehest, siis võib see isegi sobida.

selline kirjanduslik nagu. // Stiili natuke muuta, see on muidugi omaette küsimus, kas see sobib selle alumise osaga kokku. // oot, kust see artikkel pärit on... Postimees, noo Postimehesse sobib küll selline artikkel ma arvan. Et, et võib-olla mingi teadustöö ülevaade või referaat, siis peaks teistmoodi olema, aga noh, miks mitte. (M1_põhjuslik toetaja)

Artiklis esitatud väitele, et eestlasi peletab võõrsile muu hulgas eestlaste hoolimatu suhtumine kaaskondsetesse, oponeeris enamik põhjuslikke toetajaid, tuues ka välja, et nende tutvusringkonnas nii ei ole, kuid üldiselt ühiskonnas võib olla.

et umbes Eestis ongi halb, et inimesed on umbes hästi sallimatud ja, ja võib-olla selles mõttes ühiskond ongi, aga mina olen kuidagi end ümbritsenud selliste inimestega, et no enamik neist on kõrgharitud ja väga edukad inimesed, et siis nagu, oma tutvusringkonnas ma vähemalt küll mingit sallimatust või hoolimatust ei tuvasta. Kuigi muidugi küll, ühiskonnas see võib-olla on (M3_põhjuslik toetaja)

Ma ei leia, et eestlane on hoolimatu, ta on küllaltki rahulik ja kui abikätt vaja, siis ulatab ikka. // See on lihtsalt üldistav, selline abstraktne hoolimatusest rääkimine (M1_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav M3_põhjuslik toetaja tõi näite oma kogemusest, et ilmestada eestlaste hoolimatust kaaskodanikesse.

mis selle kohta öelda, et kui kellelgi nagu midagi on, siis pigem vaatad, et ei märkaks, pigem hiilid vaikselt minema, et näiteks eile kui ma olin Kristiine keskuses siis seal oli ühel naisel epilepsiahoog, kukkus omal pea veriseks ja ma läksin kohe appi, enamus inimesi näitasid näpuga või jalutasid minema või noh, see on ka imelik vaata.(M3_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritavad M3_põhjuslik toetaja, N2_põhjuslik toetaja, M4_põhjuslik toetaja oponeerisid artiklis esitatud väitele, et eestlased lahkuvad erialase töö puudumise tõttu.

see erialase töö kohta, nagu ei nõustu sellega, kui sa oled kõrgharidusega noh, seda on ka maha tehtud meedias, et keegi õppis kusagil magistris kirjandust onju ja töötab klienditeenindajana ja vingub, see on nii, ee, kitsarinnaline võib-olla pole õige sõna, aga see ongi see, et inimene ise ei ole nagu piisavalt ettevõtlik, kui sa oled mingit ala õppinud ja tahad sellega midagi teha onju, ma arvan, et midagi on ikka teha, see on oma aktiivsus või ei viitsi nuputada, siis läheb lihtsalt kuhugi, kus see töö on juba olemas vaata. (M3_põhjuslik toetaja)

Mulle ei meeldinud see kokkuvõte, et inimesed hädaldavad, et neil ei ole võimalik tööd teha, et see on ratsionaalne kaalutus, et mul puudub võimalus Eestis õpitud erialal leida vastavat tööd nagu... ma ei nõustu sellega, sellepärast, et sul on alati võimalus nagu ... teha, luua töökoht iseendale ja teistele. Tööd tekitada. // Et need töökohad välismaal ka.. keegi on neid teile loonud, miks mitte ise Eestis olla töökohtade looja. (M4_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritavad N4_põhjuslik toetaja, N6_põhjuslik toetaja, M1_põhjuslik toetaja ja N1_põhjuslik toetaja tõid üksmeelselt välja, et kliima pärast lahkumine ei tundu mõistlik põhjendus.

mind pani naerma see, et inimesed lahkuvad meie kliima pärast, et kui ikka on külm, siis on külm, et see oli veidike nagu naljakas, see on liiga lihtne, ma küll ei tea inimesi, kes külma pärast nagu minema läheks Eestist. (N4_põhjuslik toetaja)

ma ei saa aru nendest, kes kliima pärast ära lähevad. // mind isiklikult jäid häirima need inimesed, kes arvavad, et siin on mõttetu olla või siin on külm, see on, ma ei tea, ei noo, ma ei saa nõustuda selles mõttes, et kui mul tuleb selline inimene ette, siis ma lihtsalt hakkaks temaga vaidlema, et kas tõepoolest see on nagu põhjus, mille pärast siis Eestis elada ei saa (N6_põhjuslik toetaja)

see külm ilm tõmbaski tähelepanu, et ei ole nagu varem näinud, et külma pärast keegi lahkuks (M1_põhjuslik toetaja)

Samas tõid intervjueeritavad N2_põhjuslik toetaja ja M3_põhjuslik toetaja välja, et kliima pärast lahkumine on paratamatus ja sõltubki individuaalsetest eelistustest.

noh ses mõttes see kliima asi on seal jumala tõsi // et ma olen ikka kaalunud seda, et kui on ikka külm siis on ikka külm vaata, seda väga ei muuda vaata (M3_põhjuslik toetaja)

noh see et siin on külm, see on juba teada, see on fakt ja sellega tõesti ei ole midagi teha, mõnele inimesele meeldibki soe (N2_põhjuslik toetaja)

Artikli alguses püstitatud küsimused, mis maa see on ja miks me peaks tahtma siin elada on intervjueeritavate N6_põhjuslik toetaja ja N4_põhjuslik toetaja arvates olulised teemad.

et ma nõustun tema mõttekäiguga siin alguses, kus ta tegelikult küsib väga asjalikke küsimusi, et kas rahvus ongi mingi emotsionaalne või mitte, ma arvan, et see algus on hea. (N4_põhjuslik toetaja)

Mm, algus, tegelikult see algus pani mind mõtlema, püstitamine, nagu selliste küsimuste loomine, mis maa see on ja miks ma ikkagi peaks nagu jääma siia, et miks on Eestis hea elada, see on nagu minu viimase aja põhiküsimus // siis on väga palju tulnud seda arutlemist, mis asi see eestlus, või mis asi see Eestimaa ja kes olen mina eestlane onju, ma nõustun selles suhtes, et seda arutlust on vaja, arutlemine paneb mõtlema inimesi ja inimesed võib-olla ei olegi väga mõelnud selle üle, et miks nad peaksid siin olema, et miks Eestis on hea elada, miks nad peaksid siia jääma (N6_põhjuslik toetaja)

Kui eelneva artikli puhul tõi intervjuueritav M2_toetaja välja, et minevik ei tohiks inimesi piirata, siis vastupidiselt talle toob intervjuueritav N6_põhjuslik toetaja välja, et inimesed peaksid väljarände otsust tehes ka minevikule mõtlema, viidates, et esivanemad on Eesti eest sõjas võidelnud ning seda ei tohiks kõrvale heita.

inimesed peaksid nagu mõtlema kaugemalt endast, kaugemale tagasi minevikku, okei, kõik, mis ma olen ajaloo õpikutest õppinud, kõik Mahtra sõjad ja Jüriöö ülestõus, aga puhtalt juba kui sa paned oma esivanemad sellesse konteksti, et nemad on selle kõik läbi elanud, nad on võidelnud nagu selle nimel, et Eesti riik jääks püsima, võib-olla tõesti su vanavanavanaisa kuskil sõjas oli, et miks nüüd sina pead selle kõik nüüd nii kergekäeliselt hülgama, vastutus, jätkusuutlikkus (N6_põhjuslik toetaja)

Intervjuueritavad M1_põhjuslik toetaja, N2_põhjuslik toetaja ja N4_põhjuslik toetaja lähtuvad artikli argumentatsiooni analüüsi palju teksti stiilist ja kvaliteedist, nad toovad välja, et tekst on liiga ilukirjanduslik, kohmakas ja hüplik, seega võib öelda, et nad loevad teksti kaudses retseptsiooni mudelis. Intervjuueritavad N1_põhjuslik toetaja, N6_põhjuslik toetaja, M3_põhjuslik toetaja ja M4_põhjuslik toetaja toovad teksti argumentatsiooni hindamisel paralleele enda kogemuste ja ajaloo, seega võib öelda, et nad loevad teksti viitavas retseptsiooni mudelis.

Tabel 9. Retseptsioonimudelite järgi jaotumine artiklis Triin Käpp „Eest ustest – sisse, välja ehk väliseestlaste pilguheit kodumaale“

	Läbipaistev mudel	Viitav mudel	Kaudne mudel	Diskursiivne mudel
M1_põhjuslik toetaja			X	
N1_põhjuslik toetaja		X		
N2_põhjuslik toetaja			X	
M3_põhjuslik toetaja		X		
N4_põhjuslik toetaja			X	
N6_põhjuslik toetaja		X		
M4_põhjuslik toetaja		X		

Väljarände toetajad („Eesti udest – sisse, välja ehk väliseestlaste pilguheit kodumaale“)

Intervjueeritav N7_toetaja tõi välja, et artikkel oli neutraalselt kirjutatud.

see oli neutraalselt kirjutatud, et siin ei olnud väga midagi niisugust, mis mulle ei meeldi. Keegi, ajakirjanik...kirjutab suhteliselt objektiivselt. Et siin väga ei olnud mingit vaatenurka pooldatud.

Sarnaselt eelneva artikli kohta intervjueeritava N4_põhjusliku toetaja poolt välja toodud väitega, et artiklis kumas läbi autori negatiivne suhtumine, tõi selle artikli kohta välja intervjueeritav M2_toetaja, et tekstis kumas läbi autori suhtumine.

Võib-olla oli see kriitiline, kergelt kriitiline alatoon, et ta küll üritab seda kolmanda isiku võtmes välja tuua, aga näha, et siis peegeldab selle autori sarnast suhtumist sellesse olgugi, et ta tegi siin kokkuvõtte üheksakümne kaheksast tööst, aga no üheksakümne kaheksast tööst ta siiski pani selle nagu ühele A4-le, et see oli tema valik, kuidas ta tegi (M2_toetaja)

Argumendiga, et kliima on põhjus, miks paljud lahkuvad, nõustus intervjueeritav N7_toetaja, nentides, et kliima eelistus on individuaalne ning seega on sel põhjusel lahkumine arusaadav.

Noo, samamoodi, mis see kliima on, kui sulle ei meeldi kliima, siis sa samamoodi võid minna, keegi ei hoia sind siin ju, et kui sul on võimalus, siis nagu et mine. Selles mõttes, et järelikult see on oluline (N7_toetaja)

Kliima pärast lahkumist ei pidanud põhjendatuks intervjueeritavad N3_toetaja ja N5_toetaja, tuues välja, et sellisel põhjusel lahkumine on absurdne ning inimesed peaksid olema kliimaga harjunud.

Ma ei tea, kas see nagu päris õige on, et inimesed külma pärast ära lähevad, aga võib-olla tõesti. Või noh, see tundub kuidagi nii absurdne, et kui sa oled nagu koguaeg elanud sellises kliimas, et nagu, kas sa siis juba ei harju sellega või sa tõesti tahad kusagile soojale maale ja sellepärast kolid ära, et seal on soe, ei muidugi, kindlasti on selliseid. (N3_toetaja)

Ma ei tea, ma hakkasin mõtlema selle peale, kas tõesti minnakse selle pärast ära, et külm on nagu, et kui välismaale minna, siis on vähemalt soe! See põhjendus tundus lihtsalt jabur! (N5_toetaja)

Artiklis toodud väljarände põhjus, et Eestis pole sageli kõrgharitudel erialast tööd, nõustusid intervjueeritavad N7_toetaja, N3_toetaja ja N5_toetaja, pidades sel põhjusel lahkumist normaalseks ning tuues välja ka isiklikku kogemust erialase töö puudumisest Eestis.

ma arvan, see on ka suht õige, et kui sa erialast tööd ei leia, siis sa lähedki välismaale, see on suht normaalne. (N7_toetaja)

Ee, siin oli mingi sellest, et kõrgharidusega inimesed, aga nii see ongi, et neil ei ole Eestis tööd, et noh, täitsa nendega ma olen nõus. (N3_toetaja)

See eriala jutt, et minul endal ka puudub Eestis võimalus teha seda, mida tahan, meil lihtsalt pole selliseid investeerimispankasiid ja prestiižeid nii-öelda praktikapakkumisi. (N5_toetaja)

Väitega, et eestlased on sallimatud, nõustus intervjueeritav N3_toetaja, kuid ta nõustus vaid väite selle poolega, et eestlased on kinnised, kuid tuginedes oma kogemusele oponeeris autori väitele, et selline iseloom kirjeldab kõiki põhjamaalasi. Samuti oponeeris ta väitele, et see on inimeste loomuses kinni, ta leidis, et pigem tuleb see ühiskondlikust allasurutusest ja igapäeva probleemidest.

sellisest nagu eestlaste loomusest, et nad on kinnised ja külmad ja minu arust on väga tabavalt kirjutatud jällegi selle kohta. // ma ei tahaks nagu öelda, nagu nõustuda selle poolest, et see ongi nüüd põhjamaalaste loomuses, et minu meelest põhjamaa inimesed on väga nagu sellised nad on nagu nii naeratavad, nad on nagu nii heatujulised ja sellised nagu noh tõesti viisakad ja sellised, et neid on lust lihtsalt vaadatagi // aga ma ei usu nagu, et see on loomuses kinni, ma arvan, et see on pigem selles allasurutuses, ongi selles raskes elus ja selles, et ta juba äkki mõtleb selle peale, et kuidas ta nüüd õhtul hakkama saab või mis tal veel ees on tulemas, et see on pigem nagu eestlaste endassetõmbunud ja vaikne olemus nagu on ühiskonnast tulenev. (N3_toetaja)

Eestlaste kinnisele iseloomule oponeerisid osaliselt intervjueeritavad N5_toetaja ja N7_toetaja, põhjendades, et inimesi on erinevaid igal pool. Intervjueeritav N5_toetaja tõi välja, et noorte puhul ta sallimatust ei ole kogenud ja seega võib tegemist olla vanemate inimeste seas levinud tendentsiga, mis tuleneb nõukogude pärandist.

Noo oligi, et eestlased vinguvad, see on natuke vale ma mõtlen. (N7_toetaja)

aa see tegelt ei meeldinud mulle natuke, et räägiti, et eestlased on mingi hull sallimatud ja nii, // et nagu osad kes ära lähevad rõhuvad sellele, et neile ei meeldi eestlaste iseloom onju, aga teisest küljest minu meelest nagu inimesed on igal pool nagu hästi palju erinevaid // ma ei tea, ikkagi minu arust ka on eestlased abivalmis ja aitavad // ma ei teagi praktiliselt ühtegi noort kibestunud või.. või sallimatut noort inimest, võib-olla see ongi vanemate inimeste seas, kuskilt nõuka pärand või miskit. (N5_toetaja)

Intervjueeritav M2_toetaja tõi esile, et talle meeldis artikkel sellepoolest, et autor pakkus välja meetmeid ja lahendeid.

Mulle meeldis natuke rohkem see, et ta pakkus mõne välja noh nagu meetme, siis see tervituspakett tundus siuke väga äge mõte, et mulle ka meeldis // Ta pakkus konkreetseid lahendeid (M2_toetaja)

Intervjueeritav M2_toetaja tõi ka esile, et tema argumentatsioon oma hoiakule läheb vastuollu varem intervjuus öelduga.

see natuke läheb vastuollu minu varasema ideega, et igal inimesel on vaba valik, aa, ja on ka, ma leian ka, aga kes nagu liialt kiruvad, et noh seda ma leian, et ei oleks vaja nagu. (M2_toetaja)

Intervjueeritav M2_toetaja toob artikli argumentatsiooni hinnates esile autori tagamõtteid, mida autor üritab kolmanda isiku võtmes välja tuua, kuid kumab siiski välja autori erapoolikus, seega võib öelda, et ta loeb teksti diskursiivses mudelis. Intervjueeritavad N3_toetaja, N5_toetaja ja N7_toetaja toovad sisse oma kogemusi ning hindavad argumentatsiooni vastavalt sellele, seega võib öelda, et nad loevad teksti viitavas mudelis.

Tabel 10. Retseptioonimudelite järgi jaotumine artiklis Triin Käpp Eest ustest – sisse, välja ehk väliseestlaste pilguheit kodumaale

	Läbipaistev mudel	Viitav mudel	Kaudne mudel	Diskursiivne mudel
M2_toetaja				X
N3_toetaja		X		
N5_toetaja		X		
N7_toetaja		X		

Väljarände põhjuslikud toetajad („Martin Pau: ja Eestisse jäid jobud...“)

Intervjueeritavad M3_põhjuslik toetaja, M1_põhjuslik toetaja, N6_põhjuslik toetaja tõid välja, et artiklit lugedes tundsid nad ära iseenda mõttelaadi ja nõustuvad artikli autoriga.

Ma ei tea, see jättis siukse asjaliku ja positiivse mulje, et suures osas isegi nõustun temaga. // kuidagi ta oli nagu selle suhtes eluterve suhtumisega või niimoodi vaata, et minu ja tema mõtted lähevad kokku vaata // Ei. Minu mõtted, et ei saa midagi halba öelda artikli kohta. // nii palju sain teada, ütleme siis, et minu arvamus ühtib väga palju Martin Pau kirjutatuga. (M3_põhjuslik toetaja) tekitas selliseid emotsioone, et loed siin ja mõtled, et ma ise ka mõtlen niimoodi. (M1_põhjuslik toetaja)

Ei, võib-olla ka sellepärast, et ma tunnen, et see reporter, et temale meeldib nagu Eesti, siis ma nagu samastasin ennast temaga, et noh teda endaga, no mulle ka meeldib, siis ma tundsin, et samast kohast tuleb see jutt. // mul on tunne, et need mõtted on mul endal ka kunagi peast läbi käinud (N6_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N4_põhjuslik toetaja tõi esialgu välja, et artiklis on esitatud palju mõtteid, millega ta nõustub, kuid intervjuu viimases küsimuses tõi välja, et pikemalt artiklit analüüsid joudis ta järeldusele, et paljude ideedega ta siiski ei nõustu.

ta kirjutas väga hästi ja väga toredalt, ma arvan, et, et sellega võib-olla nõustun isegi kõige rohkem, et kui ma eelmistega olin, ma arvan, ma eelmistega olin nõus, aga nad võib-olla ei ärgitanud minus sellist emotsiooni // siin on lihtsalt hunnik tema mõtteid, millega ma nõustun // või no kui ma alguses lugesin, et oo, täiega äge artikkel, siis kui ma nüüd mõtlema hakkas selle peale, siis noh ei olnud kõik nii hea üldse (N4_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N2_põhjuslik toetaja leidis, et artikkel on küll negatiivses ja süüdistavas toonis kirjutatud, kuid antud artikli puhul peab ta seda põhjendatuks.

see oli pigem negatiivse alatooniga, et siin nagu tembeldati neid äraminejaid päris, noh süüdistati ikka korralikult. // natukene nagu on ta ju nagu tegelt naeruvääriv, et naerab selle üle, et eestlased lähevad ja tahavad ratsarikkaks saada, et noh, aga samas mõnikord peabki olema satiiriline. N2_põhjuslik toetaja

Intervjueeritav M1_põhjuslik toetaja leiab, et artikli stiil on liiga kritiseeriv ja vihane, kuid samas muutis just stiil artikli lugemise huvitavaks.

siin on selgelt siis artikli autor oma arvamuse välja öelnud ja mitte kõige neutraalsemalt just. Samas on otse välja öeldud, mida arvatakse, et selles mõttes seda artiklit oli kindlasti natuke põnevam lugeda kui neid eelmiseid artikleid. Aga jah võib-olla tegu ei ole sellise kõrgetasemelise viisaka arvamusega // noh sellise stiiliga natuke üle pingutatud, võib-olla mõnes kohas oleks saanud natuke viisakamalt kirjutada. See on rohkem nagu kuskil õlle klaasi taga räägid oma arvamuse välja. // Võib-olla natuke liiga vihaselt kirjutatud. (M1_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N1_põhjuslik toetaja leiab, et üldmulje artiklist oli negatiivne ning sarnaselt M2_toetaja arvamusega eelneva artikli kohta, leiab ka N1_põhjuslik toetaja, et kritiseerimise asemel tuleks lahendeid pakkuda.

See, et ta kirub siin, see tekitab natuke halba tunnet, tavaliselt kui ongi artikkel, kus keegi kirub, siis ma ei viitsi seda lugeda, aga ma oleks selle siiski lõpuni lugeda. // See, siin oli mõtteid, mis olid head, aga üldmulje jäi negatiivne. // Kui sa kirjutad nii, no ma soovits talle, kui sa kirjutad nii negatiivse artikli, siis kirjuta järgmine artikkel oma soovitustega, ära kirju, soovita! (N1_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritavad M4_põhjuslik toetaja, N2_põhjuslik toetaja, N1_põhjuslik toetaja, N6_põhjuslik toetaja, M3_põhjuslik toetaja toetasid artikli autori argumentatsiooni, et valitsus ei ole süüdi olukorras, mis väljarännet põhjustab.

valitsus ei ole tegelt süüdi, kuidas meil siin elu on, et.. meie elu sõltub meist endist, et mida me ise ühiskonda panustame. (M4_põhjuslik toetaja)

Noh, sellega ma ka nõustun, et valitsust ikka ei saa süüdistada kõigis Eesti vigades (N2_põhjuslik toetaja)

*See, et valitsus on süüdi et tuhanded lähevad, no tegelikult ikka ei ole // , riik ei saa sinna parata.
(N1_põhjuslik toetaja)*

*poliitiliste hoobadega sa reaalselt ei tee midagi, et saingi kinnitust oma mõttele // Ma ei näe, või ma ei kujuta ettegi selle lahendamist valitsusetasandil // kõiges ikka nüüd valitsust süüdistama minna ei saa
(M3_põhjuslik toetaja)*

Intervjueeritav N6_põhjuslik toetaja tõi välja, et riigil on ka oma roll probleemi lahendamisel, kuid põhilist rolli näeb ta siiski indiviididel.

*Riigil on ka panus olemas, aga nad ei ole ka millegi geniaalsega välja tulnud, aga tegelikult eestlased, kõik need üritused, öölaulupeod ja, need panevad kõiki tundma, et kõik on üks ja me ei taha siit ära minna. // kõik kurdavad, et valitsus ja blablabla, et oleneb sellest, kuidas meil poliitikud ehitavad seda ja kas valitsus võimaldab meile neid asju meile onju, aga valitsus...palju seal inimesi on? Ministreid on viisteist, palju on eestlasi, üle miljoni! Ma ei usu, et viisteist inimest meie eest kõik ära teevad.
N6_põhjuslik toetaja*

Kõik seitse põhjusliku toetamise vaatenurka esindavad intervjueeritavad nõustused artikli autori argumentatsiooniga, et peamine roll väljarände peatamisel on indiviididel. Artikli autor tõi oma argumendi ilmestamiseks artiklisse Rein Taagepera tsitaadi „Aga millist Eestit sina, mees, ehitad?“, millega kõik intervjueeritavad nõustused.

*mis ta lõpus tõi välja ka selle tsitaadi vaata, et millist Eestit sina mees ehitad, et see on täiega õige
N4_põhjuslik toetaja)*

Jaa meeldis ka see tsitaat Taageperale, millega ma ka siis nõustun, et millist Eestit sina mees ehitad, enne kritiseerimist ikkagi oma tegevus üle vaadata. (M1_põhjuslik toetaja)

Jah, mulle meeldis ka see, et me peame ise ära tegema kui tahame, et siin hea oleks, see on kindlasti nii. // See, et tuleb ise ära teha, just see Rein Taagepera osa, et Taagepera muu hulgas ütles, et aga millist Eestit sina, mees, ehitad. // Tead, isiklikult võttes ma näen seda probleemi indiviidi tasemel // see algab kuskilt südamest või mõistusest. (N6_põhjuslik toetaja)

ikkagi on see indiviidi tasandil, et ei ole mõtet nagu valitsust süüdistada või nagu kedagi teist oma elu suhtes, et see on enda teha // Rootsi minek või teine valitsus ei tee kohe seda asja automaatselt paremaks vaata. Noh ongi, et igäüks peab ise ka vaeva nägema. (M3_põhjuslik toetaja)

Probleemi indiviidi tasandil nägevad intervjueeritavad tõi argumentatsioonis välja, et Eestist lahkumine on kergema vastupanuteed minemine.

mida sa teed, et Eestis oleks parem, et see jäi meelde, et tulebki küsida, et kui sa näed mingit viga, miks sa siis ei tee selle heaks midagi, et seda parandada, miks siis on vaja kohe ära minna. (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N2_põhjuslik toetaja tõi välja ka tendentsi, et inimeste osalus ühiskonna paremaks muutmisel on hakanud arenema Eestis.

Mm, siis on jah see nõustun sellega ka et, tõesti inimeselt peab küsima, et mida nad siis on teinud, et elu Eestis oleks parem, järjest rohkem hakatakse ka sellega tegelema, et rahvakogu kogunemine ja kõik see, et ikkagi on näha, et inimesed hakkavad sellega rohkem tegelema, järjest rohkem. (N2_põhjuslik toetaja)

Artiklis kritiseeris autor „Talendid koju!“ kampaaniat selle teostuse pärast ning esitas hoiaku, et taolised riiklikud kampaaniad tuleks ära lõpetada. Enamik intervjuueeritavaid nõustus antud väitega osaliselt, olles nõus argumendi ühe poolega, mis kritiseeris, et kampaania oli suunatud tippspetsialistidele, kuid oskustöölised unustati ära.

No see oli ka minu mõte, et ehitusmees ei ole vähem vajalik Eestile kui tippspetsialist (N4_põhjuslik toetaja)

võib-olla jah ma ei olnud selle Talendid koju kohta mõelnud, et see võib-olla oli suunatud rohkem sellistele tippspetsialistidele, et ei oodatud nagu tõesti osavaid ehitusmehi tagasi. (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjuueeritav M1_põhjuslik toetaja nõustus artikli autoriga ning jäi arvamuse juurde, mida ta ka intervjuu esimeses pooles selgitas, et välismaa kogemus ei tee inimesest kohe talenti ja ei anna talle häid kogemusi.

Ee, noo kindlasti meeldis ka see, et seda Talendid koju kampaaniat on siin natuke kritiseeriti, et mille poolest see ehitusmees, kes siin on, ei ole talent, aga see, kes välismaal on, et automaatselt see isik oleks talent, et nagu teinekord ma ise ka mõtlen seda, et välismaale lahkunutest arvatakse alati kohe eelduslikult, et ta on suurte kogemustega, ta võib olla, aga ei pruugi üldse olla, et tihti nagu arvatakse, et või noh need isikud ise, kes välismaalt tulevad, et siis nad vaatavad ja ütlevad, aga miks minu talenti ja minu kogemusi siin ei hinnata, tal ei pruugi neid kogemusi ollagi seal. (M1_põhjuslik toetaja)

Intervjuueeritavad, kes nõustusid „Talendid koju!“ kampaania korraldusliku poole kriitikaga, oponeerisid artiklis esitatud väitele, et taolised kampaaniad tuleks ära lõpetada. Põhjenduseks tõid intervjuueeritavad, et kampaaniaga tuli siiski osa inimesi tagasi ning see on positiivne, lisaks põhjendati kampaania vajalikkust sellega, et see võib anda inimestele motivatsiooni tagasi tulla.

no siin see ta seda Talendid koju kirus, no minule meeldis näiteks, sellepärast, et mõni proff tuligi tagasi ja teeb oma tööd siin ja äkki hakkabki siin oma eriala propageerima. (N1_põhjuslik toetaja)

ma ei leia, et see kampaania on nüüd päris poliitiline aktsioon, et seal võib-olla on ikkagi taga ka mingeid reaalseid põhjuseid, miks seda tehakse // ma saan aru, et jah, nendest kui inimestel nagu on mõistus kodus ja kui nad tahavad tagasi tulla, nad tulevad nagunii, aga mõned vajaksid utsitamist, eriti need, kes on kauem ära olnud või siis need, kes on nagu teatud aja ära olnud, ütleme paar aastat, et nad on, ütleme noh sellisel murdelisel ajal, et jääda, rajada sinna kodu või tulla tagasi, võib-olla seal ikkagi oleks piisav motivaator tagasi tulla, kui niimoodi kutsutakse. (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjuueeritav N4_põhjuslik toetaja tõi välja, et kampaaniatest ei tohiks loobuda ning kritiseerib autori ideed, et kõik läheb ise paika.

Aah, võib-olla millega ma ei nõustu on see, et ta siin tegi maha seda Talendid koju ja siukest nagu siukest nagu kampaaniate tegemist, sellega ma ei nõustu, ma arvan, et sellega ikkagi tuleks tööd teha veel, et ma lõplikult nagu ei annaks alla niimoodi, et nüüd lähevad, las nad lähevad, et mulle ei meeldi see mõte, et

kõik läheb ise paika, et võib-olla ma olen ka niivõrd naiivne eksju, et lootus on lollidele lohutuseks, äkki ikka annab teha midagi, jah ma arvan, et sellega ma ei nõustu, et ta niimoodi alla annab ka. (N4_põhjuslik toetaja)

Talle vastandub intervjueeritav M3_põhjuslik toetaja, kes on vastupidisel arvamusel, kinnitades, et kampaaniatest tuleks loobuda ja leppida paratamatusega.

Talendid koju, aga sellel ei ole nagu väga palju kasu, saavad küll, aga kui mõjus see kojutoomiseks on. Ja siis kirjutaks, et kui on surmale määratud, siis ükski päästeprogramm ei aita eks. (M3_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N4_põhjuslik toetaja leidis, et eestlus on emotsionaalne, kuid inimesed ei pruugi sellest aru saada enne Eestist pikka aega ära olemist.

Kodumaa on ka oluline, et ikkagi eestlus on emotsionaalne jaa kindlasti paljudele väga tähtis. Iseasi, millal nad sellest aru saavad. // ja kodumaa igatsus tuleb enamikel ikka ükshetk. (N4_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N2_põhjuslik toetaja nentis autori seisukohta, et kõik inimesed ei tunnegi seosetunnet Eestiga, kuid seadis kahtluse alla et elukoht seda otseselt mõjutada saab, ta argumenteerib, et pigem kaob seosetunne Eestiga negatiivse kogemuse või soovimatuse tagajärjel.

mõned inimesed tõesti, nad ei tunnegi seda sidet // mõnele meeldibki Hispaanias koduperenaine olla, et tal ei olegi tekkinud seda sidet Eestiga // noh ma ei oska nüüd öelda, kas nüüd Lasnamäel tõesti, kui sa oled terve elu Lasnamäel paneelmajas elanud, kas siis ei saagi tekkida, see on lihtsalt nagu, midagi on valesti olnud, halvasti olnud selle, mis on selle sideme negatiivseks pööranud, ei ole lihtsalt piisavalt tekkinud tahtmist end Eestiga siduda. Aga ma arvan, et neid inimesi on siiski sellest 40 000 suhteliselt vähe, kellel tõesti ei ole seda sidet (N2_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritav N1_põhjuslik toetaja argumentatsioon on sarnane N2_põhjuslik toetaja argumentatsioonile, kuid ta leiab, et seosetunne pole seotud otseselt kogemusega, vaid sellega, millele inimene tähelepanu pöörab.

No see, et mis kellegi keskkond on olnud, kui keegi mäletabki, või laseb endal mäletada Lasnamäe paneelmaja, siis hullult vastik oli elada, muidugi ta siis ei taha Eestisse tagasi tulla, aga kui ta mäletab, jällegi laseb endal mäletada laulupidu ja kui lahe oli, jumala lahe oli! (N1_põhjuslik toetaja)

Intervjueeritavad M1_põhjuslik toetaja, N2_põhjuslik toetaja, N4_põhjuslik toetaja ja M4_põhjuslik toetaja tõid esile autori erapoolikut suhtumist ning viitasid, et tekstilooja proovib kommunikeerida teatud sõnumit ehk nad tõlgendasid teksti suuresti tekstilooja diskursiivsete püüdluste raamistikus, seega võib öelda, et nad lugesid teksti diskursiivses mudelis. Intervjueeritavad N1_põhjuslik toetaja, M3_põhjuslik toetaja ja N6_põhjuslik toetaja tõid argumentatsiooni analüüsimisel sisse enda kogemusi ja

võrdlesid esitatud argumente lähtuvalt sellest, seega võib öelda, et nad lugesid teksti viitavas mudelis.

Tabel 11. Retseptsioonimudelite järgi jaotumine artiklis Martin Pau: ja Eestisse jäid jobud...

	Läbipaistev mudel	Viitav mudel	Kaudne mudel	Diskursiivne mudel
M1_põhjuslik toetaja				X
N1_põhjuslik toetaja		X		
N2_põhjuslik toetaja				X
M3_põhjuslik toetaja		X		
N4_põhjuslik toetaja				X
N6_põhjuslik toetaja		X		
M4_põhjuslik toetaja				X

Väljarände toetajad („Martin Pau: ja Eestisse jäid jobud...“)

Intervjueeritavad M2_toetaja, N5_toetaja ja N7_toetaja nõustusid, et väljarände probleemi lahendus on pigem indiviidi tasandil.

mis mulle veel meeldis, et noh see Taagepera mõttele oma mõttele vastu pani, et mis Eestit sina mees ehitad, et see nagu see, kostub sellest nagu natuke seda individualistlikku lähenemist, et kirud nagu ühiskonda aga ise, et noh alusta iseendast ja ole selline inimene, nagu sa tahad et kõik oleks eks.(M2_toetaja)

See meeldis ka, et kui sulle miski ei meeldi, siis muuda seda ise, ära hakka teisi süüdistama. Eesti puhul samamoodi, et kui sulle Eestis miski ei meeldi, siis ürita seda ise paremaks teha. Et ongi, kontrolli seda, mida sa kontrollida saad, muu unusta ära. (N5_toetaja)

Intervjueeritav M2_toetaja nendib, et ka riigil ja valitsusel on oma roll, kuid indiviididel on võimalik muuta oma suhtumist, mis omaorda viib muutusteni ühiskonnas.

Et ma ise ka pooldan sellist varianti, kuigi see siis ei tähenda, et valitsus ei saaks midagi teha // // Indiviididel on muuta oma suhtumist, kui kõik muudavad oma suhtumist ongi ühiskond muutunud. (M2_toetaja)

Intervjueeritavad M2_toetaja, N5_toetaja ja N7_toetaja nõustuvad artiklis esitatud „Talendid koju!“ kampaania kriitikaga.

kohati oli sama mõte, et see kampaaniad väga ei aita // asjad lähevad ise paremuse poole või lähevad sinna, kus nad minema peavad, et selleks ei ole vaja kiruda või mingit kampaaniat teha (M2_toetaja)

Intervjueeritav N7_toetaja kasutab kampaaniast rääkides väljendit, et inimesi sunnitakse tagasi tulema.

Ja me ei peaks tegema mingisuguseid toome inimesed koju tagasi onju. // .Ja kas on vaja talente tagasi tuua, et kellegi sellise kohta, keda sunnitakse tagasi tulema. Sunnitakse tulema (naerab), kampaaniaga. Nojah, et kuidas nende elu on muutunud pärast Eestist ära minekut ja mis nad mõtlevad, kas Eestisse tulla. Või noh jah, milline see elu on.

Intervjueeritavate N3_toetaja ja N7_toetaja kodumaa olulisusest läheb omavahel vastuollu, N3_toetaja leiab, et kodu ei tähenda kohta, kus inimene on sündinud, intervjueeritav N7_toetaja toob välja, et kodu on oluline ja juuri ei tohiks unustada, kuid nendib, et inimese vabadus on siiski primaarne.

Aga noh, see on see, et kui sa lähed välismaale, siis kodu on ikka see, mis sulle jääb armsaks, vahet ei ole, kus sa oled. // Noo õnn on ikka koduõue peal oli see asi, et sa võid välismaale minna ja aga noh, ära unusta oma juuri onju ja siis see ka, et inimestele peaks andma selle vabaduse minna kuhu nad tahavad, et me ei pea neid mingi tagasi tooma ja siis on kõik õnnetud siin, aga vähemalt me oleme koos // kodumaa on oluline, aga inimese vabadus...see on primaarne. (N7_toetaja)

ma ei saa temaga nõus olla, kodu ei ole see koht, kus me oleme sündinud, või noh see on jah, et see on mu lapsepõlve kodu nagu, aga see ei tähenda, et ma oleksin aheldatud selle koha külge (N3_toetaja)

Intervjueeritav M2_toetaja nõustub autori väitega, et kogemused ja maaelu tekitab seosetunnet Eestiga.

et noh ma ise olen ka siuke maapoiss, et võib-olla nagu see on ka, mis mind nagu rohkem Eestiga seob, et ma olen rohkem nagu seda maaelu näinud, et kui ma oleks kuskil paneelikas elu aeg elanud, siis ma nagu ei näeks seda nii. Seda statistikat tahaks näha, et nagu rännanutest, kui palju on maainimesed ja palju nagu on neid paneelikaid.(M2_toetaja)

Samas leiab intervjueeritav M2_toetaja, et Eesti riik ei kaota ka siis, kui iga teine noor siit lahkuks, tuues põhjenduseks, et riik on ikka tugev.

ma ei leia nagu, et Eesti riik kaotaks nii väga kui mingi noored ära lähevad, et kõik ei lähe, et olgugi, et paljud lähevad, kõik ei lähe. Isegi kui iga teine ära läheks, siis riik on tugev ja Eesti riik ei ole kaotanud ja Eestisse ei ole jäänud ainult jobud. (M2_toetaja)

Intervjueeritav N3_toetaja toob välja artiklis esitatud argumentatsiooni vastuolulisuse varem loetud artiklitega ning imestab, et taolist artiklit üldse trükki lastakse.

Ma imestasin, ma ei tea, kuidas sellist asja lastakse trükki (naerab), muljetavaldav. Et ma vaatasin seda nime, et Martin Pau, et nimi tundus tuttav, et kas, ma nagu väga harva vaatan neid artikleid nagu, kas tema mitte polnud see ka, kes kirjutab arvamusportaalis selle, et, et kuidas see oli, et kui arst saab panna leivale vorsti, siis ei ole tal nagu põhjust Eestist ära minna // silmas pidades varasemaid artikleid, mis ma selle kohta lugenud olen, aga noo, mulle küll ei ole jäänud muljet, et keegi viitaks sellele, et need, kes nagu jäävad on halvad (N3_toetaja)

Intervjueeritav N3_toetaja toob välja, et autori argumentatsioon on labane ja pinnapealne.

see on täpselt siukene tüüpiline halvustavas võtmes minu arust kirjutatud // siis ta nagu täiesti labaselt nagu oponeerib sellele, kuidagi nagu jätab selle, kõik selle, millest me oleme rääkinud kõrvale // või minu arust täiesti nagu mitte asja kohane

Intervjueeritav N5_toetaja kritiseerib artikli stiili, tuues esile, et tekst on liiga piltlik ja tundub seetõttu kohatu.

et mingi singiviilud ja ma arvan, et see läks liiga piltlikuks võib-olla, aga ma ei ole väga kursis sellega. Noh üritas seal veits vürtsi lisada sellega, aga ma ei tea, natuke võib-olla oli kohatu. (N5_toetaja)

Intervjueeritavad M2_toetaja, N7_toetaja ja N_5 toetaja nõustuvad väitega, et kergekäeliselt Eestist lahkumine on põgenemine ja toovad välja, et selline lahkumine on kergema vastupanu teed minemine.

et see mulle meeldis ja et noh siuke hea arusaam, et emigreerumine siis aitab siis enesetunnet parandada, et see ei pea paika tihtipeale, et arvatakse tihti et ollakse siis õnnelikud, aga koduigatsus tuleb peale tihtipeale // ma ise ka kritiseeriks siukseid mm kes nagu Eestist üldse ei hooli ja räägivad, miks ma pean siin elama, nii mõttetu maa, et saaks ainult ruttu minema, et noh päris nii, see tundub ka nagu naiivne ja nõme. (M2_toetaja)

Võib-olla see ära minemine isegi tundub argpüksliku põgenemisena kohati sellises kontekstis, et ei viitsita muuta ja võetakse kergema vastupanu tee. (N5_toetaja)

Et muidugi see ka, et me ei ise loome oma Eestit, et kui ütleme me ise loome oma kodumaad, et mille eest sa siis põgened. Selles mõttes, et me oleme eestlased ja me võiks oma riigi vastu huvi tunda, see on oluline // et mis te nagu põgenete Eestist ära või et nagu tehke Eestis oma asi korda. (N7_toetaja)

Intervjueeritav M2_toetaja toob esile, et talle meeldis, et artikli autor ei kritiseerinud ajutist väljarännet, sest ajutise rände eesmärk on kogemust omandada ning enesearengu kritiseerimine on vale. Intervjuust ilmneb, et intervjueeritav kaaluks ise ka paariks aastaks lahkumist, seega on see seotud otseselt intervjueeritava enda väljarände kavatsusega.

mida ma ise nagu kaaluksin, et läheksin aastaks-kaheks ja tuleksin tagasi, et mulle meeldis, et ta neid väga ei kritiseerinud, mulle nagu ei meeldi, kui inimesed omandavad kogemust ja seda kritiseeritakse. // juba eos selle kritiseerimine ehk siis kui inimene mõtleb, et ta läheb aastaks-kaheks välja ja kui ta siis tunneb, et kõik kritiseerivad teda, või noh isegi kui kõik sõbrad-tuttavad ütlevad, et kuradi jobu, läksid ära nagu aastaks-kaheks, see ei ole nagu väga vastuvõttev (M2_toetaja)

Intervjueeritav N7_toetaja omistas tekstis esitatule reaalse elu staatuse, ta ei toonud argumentide analüüsimisel sisse muid teadmisi, vaid hindas argumentatsiooni tekstisiseses raamistikus ning võttis esitatud sõnumi tähenduse täielikult üle, seega võib öelda, et ta luges teksti läbipaistvas mudelis. Intervjueeritav N3_toetaja hindas autori argumentatsiooni lähtuvalt aspektist, et tekstilooja kavatsuslikult kommunikeerib teatud sõnumit ning hindas toodud tõestusmaterjali ebaadekvaatseks, seega võib öelda, et ta luges teksti diskursiivses mudelis. Intervjueeritavad M2_toetaja ja N5_toetaja kõrvutasid tekstis esitatud argumente enda kogetud reaalse maailma ja teadmistega, nad kasutasid varasemat võrdlusallika informatsiooni, et kinnitada tekstis esitatud reaalsust, seega võib öelda, et nad lugesid teksti viitavas mudelis.

Tabel 12. Retseptioonimudelite järgi jaotumine artiklis Martin Pau: ja Eestisse jäid jobud...

	Läbipaistev mudel	Viitav mudel	Kaudne mudel	Diskursiivne mudel
M2_toetaja		X		
N3_toetaja				X
N5_toetaja		X		
N7_toetaja	X			

IV JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Käesolev peatükk annab ülevaate peamistest järeldustest nii kvantitatiivse kui kvalitatiivse analüüsi korral.

1. Järeldused

1.1. Vastused uurimisküsimustele

1. Millised on põhiõppe viimase kursuse üliõpilaste hoiakud ja kogemused seoses väljarände ja väljarändajatega?

Kvantitatiivsest uurimusest selgus, et kuigi enamik üliõpilasi pidas väljarännet suureks probleemiks, näitasid nad ka, et ränne on globaliseerivas maailmas tavapärane. Üldiselt oli üliõpilaste suhtumine väljarändesse avatud, tugevat kritiseerivat aspekti ei esinenud. Seni oli välismaal elamise kogemus vähestel, kuid enam kui pool respondente indikeeris, et sooviksid tulevikus Eestist ajutiselt või püsivalt lahkuda. Analüüsist ilmnes, et inivid, kellel on juba paljud tuttavad Eestist lahkunud, on ka ise potentsiaalsem väljarändaja.

Kvantitatiivringust selgus küll, et üliõpilased peavad väljarännet suureks probleemiks, kuid kvalitatiivsest uurimusest selgus, et hoolimata sellest, et väljarännet peetakse probleemiks ja ise kavatsetakse tulevikku Eestiga siduda, ei olnud ükski intervjuueeritav otseselt väljarände vastu. Sellest tulenevalt olid ka intervjuueeritavad jagatud väljarände toetajateks ja põhjuslikeks toetajateks, kelle toetus rändele sõltus ajalisest kestvusest ja põhjusest. Haridusliku või tööalase arengu eesmärgil toimuvat rännet peeti pigem positiivseks. Samuti loeti positiivseks ajutine ränne, kus väljarändaja varem või hiljem Eestisse naaseb. Küll aga juhtisid kaks intervjuueeritavat, M1_põhjuslik toetaja ja N2_põhjuslik toetaja, tähelepanu vääradele eeldustele, et välismaa kogemus alati kasuks tuleb ning jäid kogemuse kasulikkuse osas pigem ettevaatlikule positsioonile.

Väljarännet väikseks probleemiks pidavate ja väljarännet suureks probleemiks pidavate tudengite hoiakud ühtivad suures osas väljarändes nähtavate individuaalsete kasude

poolest, kuid lahknevad tagajärgede osas lähteriigile. Tudengid, kes peavad väljarännet probleemseks, nõustusid tunduvalt enam, et väljarändel on negatiivsed tagajärjed Eestile.

Kvalitatiivses analüüsis jagasin intervjueeritavad väljarände täielikeks toetajateks (M2_toetaja; N3_toetaja; N5_toetaja; N7_toetaja) ja põhjuslikeks toetajateks (M1_põhjuslik toetaja; N1_põhjuslik toetaja; N2_põhjuslik toetaja; M3_põhjuslik toetaja; N4_põhjuslik toetaja; N6_põhjuslik toetaja; M4_põhjuslik toetaja). Põhjuslikud toetajad selgitasid, et nende hoiak väljarändesse sõltub peamiselt rände eesmärgist, põhjusest ja ajalisest kestvusest. Üldjuhul väljendasid põhjuslikud toetajad toetust rändele, mis toimub õppimise või muu enesearengu eesmärgil ning toetasid väljarännet tagasirände tingimusel. Täielikud toetajad viitasid toetust argumenteerides indiviidide isiklikule vabadusele, institutsionaalsetele võimalustele ja ka Eesti majanduslikele puudustele. Üldjoontes oli intervjueeritavate hoiak väljarände suhtes ja isiklik väljarände soov korrelatsioonis, neljast täielikust toetajast kolm plaanivad põhiõppe järgselt suunduda välismaale ning üks väljarände toetaja pole veel otsustanud. Ükski põhjuslik toetaja ei esitanud soovi kindlalt välismaale lahkuda, pigem viidati, et pole veel otsustatud või nähti tulevikuplaane lühiajaliselt välismaal.

1. Kuidas argumenteeritakse oma hoiakuid väljarände suhtes?

Väljarände täielikud toetajad argumenteerisid väljarände toetust peamiselt isikliku vabaduse põhimõttest lähtudes. Lahkumise põhjenduseks toodi nii rahalisi kui mitterahalisi põhjendusi, peamiselt toodi esile kogemuste saamise ja raha teenimise võimalust. Samas viitasid väljarände toetajad soodustavatest aspektidest suhteliselt palju ka Eesti majanduse halvale olukorrale, tuues eriti esile erialase töö puudumist. Lisaks majanduslikule aspektile toodi väljarännet soodustavana välja ka globaliseerumist ja piiride avatust.

Väljarände põhjuslikud toetajad argumenteerisid, et toetavad hariduslikul ja tööalasel enesearengul põhinevat väljarännet, kuid kritiseerivad ainult majanduslikust vaatenurgast lähtuvat rännet. Enamik põhjuslike toetajaid leidsid, et välismaa kogemus on inimest arendav, kuid oli ka intervjueeritavaid, kes leidsid, et välismaa kogemusse tuleks suhtuda ettevaatlikult, sest see ei pruugi inimest arendada. Väljarände

põhjuslikud toetajad peavad rände toetamise puhul oluliseks tagasirännet ning leiavad, et ajutisel rändel võib olla Eestile isegi positiivne mõju (ideed, raha tagasivool jne). Väljarände põhjuslikud toetajad tõid tagajärgede osas esile ka mittemajanduslike aspekte nagu rahvaarvu vähenemine.

Kõik intervjueeritavad, kes väljendasid kindlat soovi pärast põhiõppe lõpetamist välismaale suunduda, olid ka väljarände täielikud toetajad. Samas M2_toetaja indikeeris, et ta pole veel otsustanud tuleviku plaanide osas, kuid kuna ta tõi otsuse puudumise põhjenduseks nii-öelda negatiivsed aspektid („*kui töö mind kinni ei seo ja kroonusse mind vägisi ei veeta, siis, siis tundub väga reaalne minna rändama*“) võib öelda, et kõik, kes plaanivad välismaale lahkuda, on väljarände täielikud toetajad. Kvantitatiivses analüüsis ilmnas, et indiviidi väljarände soov ja väljarände probleemi tajumise vahel statistilist seost ei ole.

Intervjueeritavad, kes olid eelnevalt jälginud väljarände teemat M1_põhjuslik toetaja, N1_põhjuslik toetaja, N3_põhjuslik toetaja kaitsesid intervjuus läbivalt ühte seisukohta. Samas intervjueeritavate N4_põhjuslik toetaja ja M2_toetaja puhul, kes väga ei jälgi vastavaid artikleid, ilmnas, et nende hoiakud ei ole lõplikult välja kujunenud või fikseerunud, sest nad muutsid intervjuu jooksul teatud määral oma hoiakuid, nentides ka ise iseendale vastu rääkimist.

Kui artiklis esitatud seisukoht oli kooskõlas lugeja varasema hoiakuga, siis võeti tekst vastu läbipaistvale retseptsiooni mudelile iseloomulikult ehk autori argumentatsiooni peeti legitiimseks ja põhjendatuks ning tekstis kirjeldatud peeti loomulikuks ja aktsepteeriti kahtlematult. Intervjuudes ilmnas, et artiklite lugemisel otsivad intervjueeritavad kinnitust oma mõtetele ja hoiakutele. Hoiakute argumenteerimisel toetatakse palju ka paralleelidele enda kogemuste ja teadmiste baasil ehk intervjueeritavad võrdlesid tekste enda kogetuga ning andsid hinnangu vastavalt sellele, kas tekstis esitatut tajutakse sobivana enda kogemuste suhtes või mitte, selline retseptsioon on iseloomulik Michelle viitavale mudelile.

Muutusi intervjueeritavate hoiakutes intervjuudes otseselt ei ilmnenu, kuid intervjueeritav M2_toetaja tõi välja, et tema argumentatsioon läheb vastuollu tema varasemalt välja öelduga, mis viitab, et intervjueeritava hoiak ei ole ilmselt väga

tugevalt fikseerunud või ei ole lõplikult välja kujunenud. Intervjueeritav N4_põhjuslik toetaja tõi kolmanda artikli lugemise järgselt välja, et talle väga meeldis artikkel ning ta nõustub autoriga ning mõne minuti pärast kommenteeris, et pärast mõningat tekstianalüüsi talle enam artikkel ei meeldigi, tõenäoliselt tuleb see sellest, et esialgu pööras intervjueeritav tähelepanu ainult artikli osadele, mis tema arvamusega kattusid ning hiljem märkas enda hoiakule vastupidiseid elemente.

2. Kuidas suhtuvad intervjueeritavad oma hoiakule vastupidistesse hoiakutesse ja argumentidesse?

Kui artiklis esitatud argumendid ei ühti lugeja hoiakuga, ilmnes üldjuhul viitava, diskursiivse või kaudse retseptsiooni elemente. Kui artikli seisukoht ei ühtinud lugeja omaga, siis diskursiivsele retseptsioonile omaselt viitasid lugejad teksti autori tagamõttele, samuti toodi välja autori erapoolikust ja teksti manipulatiivset kavatsust. Mitmel korral spekulatsioonid intervjueeritavad teksti mõju üle teistele auditooriumi liikmetele. Kui seisukohad ei ühtinud lugeja omadega, esines ka viitavale mudelile iseloomulikke jooni, peamiselt tõi intervjueeritavad vastuargumendiks enda või tuttava kogemuse või põhinesid varasematele teadmisele, mille abil vastasargumendile oponeerida. Lisaks eelnevatele ilmnes ka kaudsele retseptsiooni mudelile iseloomulikke jooni, kui hoiakud ei ühtinud, kritiseerisid lugejad teksti kvaliteeti, ülepingutatud dramaatilisust jm omadusi. Üldjoontes ilmnes, et intervjueeritavad, kes lugesid oma hoiakule vastupidise hoiakuga teksti, nentisid, et nad ei saanud tekstist midagi uut teada, samas kui artikli hoiakuga nõustuti, toodi rohkem uute teadmiste aspekti välja. See on iseloomulik teooria osas kirjeldatud hoiakute kujunemise teooriale, mis selgitab, et inimese hoiak saab muutuda tingimusel, et uus teadmine sobitub olemasolevasse teadmiste struktuuri.

2. Diskussioon

Väljaränne Eestist on viimasel ajal aktuaalne teema, samaaegselt räägitakse ühiskonnas ja meedias nii kõrgharitud spetsialistide lahkumisest kui ka kõrgharidusega noorte tööpuudusest, mis omakorda viib noorte lahkumiseni. Sarnaselt teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükis toodule ilmnes ka uurimusest, et rände suurenemist seotakse ajalooliste ja institutsionaalsete muutustega. Kui Katrin Oja (2005) leidis oma magistrیتöös, et pigem on Eesti trükimeedia suhtumine välismaale minemisse heakskiitev, siis käesoleva töö retseptiooni analüüsist ilmnes, et intervjuueeritavate hinnangul on väljarände artiklid üldjuhul negatiivsed.

Kvantitatiivsest ja kvalitatiivsest analüüsist ilmnes, et rände põhjused ja tagajärjed on kompleksed ning lähtuvad erinevatest aspektidest. Kui Katrin Oja (2005) magistrیتööst ilmnes, et üks peamisi väljarände põhjuseid on palk, siis Elis Vengerfeldt (2009) tõi esile, et üha enam nähakse rände põhjusena ühiskondlikke ja sotsiaalseid põhjuseid (väärtushinnangud, tõekspidamised), ka käesolevas töös ilmnes, et suhteliselt palju põhjendatakse rännet ka sotsiaalsete ja enesearenguliste motiividega.

Väljarände toetajad seostavad rände motiive riigi majandusliku olukorraga (tööpuudus, madal palgatase) rohkem kui osalised toetajad. Kuid käesoleva töö uurimusest ilmnes siiski, et majandusliku aspekti kõrval soovitakse Eestist lahkuda suhteliselt palju ka eneseteostuse motiividel, toodi välja kogemuste omandamise ja põnevuse otsimise eesmärki. Tööpuuduse ja madala palgataseme aspektid on iseloomulikud tõmbe-tõuke rändeteooriale ning iseloomustab ratsionaalset rändetsust, eneseteostuse motiividel tehtud otsus on pigem emotsionaalne. Väljarände põhjendamine kogemuste omandamisega on tõenäoliselt omane kitsamalt noortele väljarändajatele, ilmselt vanemas eas inimeste rändemotiivid on teistsugused. Enesearengu eesmärgil toimuvat rännet soodustavad kindlasti piiride avatus, välismaa töövõimalused, õpirände populariseerimine jms.

Läbiviidud kvantitatiivses ja kvalitatiivses uurimuses ilmnes, et üliõpilased peavad väljarännet probleemiks, kuid on väljarände suhtes valdavalt toetava suhtumisega. Bakalaureusetöö autoril ei õnnestunud tuvastada ühtegi väljarändesse negatiivselt suhtuvat intervjuueeritavat. Kuna ka veebiküsitluses avaldus, et rännet peetakse globaliseerivas maailmas tavapäraseks nähtuseks, võib öelda, et üliõpilaste hoiak rände suhtes on üldjoontes positiivne ja avatud. Sarnaselt käesoleva töö väljarännet täielikult

toetavate intervjueeritavate argumentatsiooniga, et väljaränne on vaba valik, leidis ka Helis Rosin (2013) oma magistritöös, et nii kirjutatud artiklites kui ajakirjanike arvamuse põhjal on Eestist lahkumine inimese vaba valik.

Suhteliselt suured erinevused ilmnesid intervjueeritavate seosetundes Eestiga, kus osad intervjueeritavad kinnitasid kodumaa olulisust ja tõid esile emotsionaalseid aspekte, mis neid siin hoiavad või siia tagasi tooksid, samas kui teised rõhustasid isikuvabadusele ja näitasid välja rohkem piirideülest mõtteviisi. Vastuolu probleemi suuruse tajumise ja väljarände toetuse vahel võib olla selles, et kinnitades, et väljaränne on probleem lähtutakse eelkõige ühiskondlikust ja riiklikust vaatenurgast, kuid väljarännet toetades lähtutakse individuaalselt. Samamoodi ilmnes vastuolu selle vahel, kas väljaränne on kasulik kogemus või mitte, ühest küljest on ühiskonnas levinud arvamus, et välismaa kogemus on väärtuslik, kuid samas väljendus osade intervjueeritavate retoorikas, et reaalsuses hakkab välismaa kogemus oma väärtust kaotama ja ei anna enam nii suurt eelist kui mõned aastad tagasi. Samuti ilmnes, et üldjuhul ei tajuta väljarände suurust, sellest rääkides kasutatakse abstraktseid hinnanguid ning ilmekalt taandas üks intervjueeritav väljarännanute tagasirände statistika oma tutvusringkonnale ning näitis, et kui neljast sõbrast kaks ei tule tagasi, siis on probleem tõepoolest suur. See näitab, et reaalsuses on väljarände suurus üliõpilaste jaoks suhteliselt hoomamatu teema. Kuna analüüsist ilmnes, et üliõpilaste väljarände potentsiaali mõjutab nende tutvusringkonna väljarände aktiivsus. Kõik taolised isiklikud ja lähedaste kogemused mõjutavad noorte hoiakuid ja sellest tulenevalt ka nende reaalsel käitumist.

Retseptiooni analüüsist ilmnes, et intervjueeritavad suhtuvad meediateksti erinevalt, sõltuvalt nende isiklikest teadmistest ja hoiakust. Ilmnes, et intervjueeritavad otsivad meediatekstist osasid, mis ühitavad nende vaatenurgaga ning võivad ignoreerida seetõttu teatud teksti osasid.

Intervjueeritavad väljendasid suhteliselt palju ka teadmisi meediatoodangu eripärade, tuues esile teksti osasid, mis püüdsid tekitada huvi teksti lugemise vastu või luua huumorit, esile toodi ka autori kavatsuslikkust kommunikeerida teatud hoiakut ja artikli eripärade sobivust vastava meediakontserniga. See näitab, et intervjueeritavad suhtusid artiklitesse suhteliselt kriitiliselt, samas ei pruugi nad tavaelus artiklite lugemisel sama palju kriitikameelt kasutada kui katse olukorras, seega on raske üldistada, kas tavaelus oleks nad artiklit samamoodi lugenud.

2.1. Meetodi kriitika

Valitud meetodid täitsid bakalaureusetöö autori arvates funktsiooni ning võimaldasid saada soovitud tulemusi. Siiski esines meetodi rakendamisel teatavaid puudujääke.

Veebiküsitlusest saadud informatsiooni jäi teatud mõttes väheseks, et valida intervjueeritavate hulka võimalikult erineva hoiakuga intervjueeritavad, mistõttu osad intervjueeritavad olid suhteliselt sarnased. Lisaks jagunesid veebiküsitluse respondendid ebaühtlaselt nii soo kui õpitava valdkonna lõikes. Arstiteaduskonnast esialgu ankeedi põhjal valitud intervjueeritav ei viibinud Eestis ning kuna ka järgnevad arstitudengid, kellega ühendust võtsin, olid välismaal, lähtus intervjueeritava valik lihtsalt sellest, kes antud perioodil Eestis juhtus viibima.

Veebiküsitluses indikeeris lahkumise põhjusena vabavastuse lahtisse viis inimest, et lahkuksid Eestist kliima tõttu ning üks respondent tõi välja Eesti geograafilist eripära, seega võib öelda, et veebiküsitluses oleks pidanud küsimuse all mis põhjusel rändaksite Eestist välja, olema ka kliima põhjus esitatud. Veebiküsitluses oli ka tulevikuplaanide küsimuse all kaks korda variant minna aega teenima Eesti sõjaväkke, üks respondent tõi vabavastuse lahtis välja ka antud küsimuse sõnastuse kohta kriitika, selgitades, et Eestis pole sõjaväge, vaid on kaitsevägi. Lisaks toodi veebiküsitluse problemaatilisust hinnata paluvas küsimuses esile, et on kaks erinevat aspekti, kas hinnata problemaatilisust isiklikust seisukohast või problemaatilisust riigitasandil. Samuti tõid kaks respondenti sama küsimuse kommentaaris välja, et probleem pole väljarändes, vaid selles, et tagasi ei tulda. Samuti võib puudulikuks hinnata küsimuse, mis uuris, kuivõrd pööratakse tähelepanu väljarände artiklitele, kus esimene variant oli „jälgin alati“ ja teine „jälgin mõnikord“, kuid puudus vahepealne variant „tihti“.

Intervjuude läbiviimisel võib kriitikana välja tuua, et intervjuude transkriptsioonide põhjal ilmneb, et esimesena läbiviidud intervjuudes pöörasin vähem tähelepanu täpsustavatele küsimustele. Samuti olid intervjuud erineva pikkusega, ühe intervjuu transkriptsiooni pikkus varieerub 9-15 lehekülje vahel. Samuti on retseptsiooni mudelite järgi jaotamine teatud mõttes subjektiivne, sest mitmel juhul esines elemente, mis vastasid erinevatele retseptsiooni mudelitele, kuid sellisel juhul valisin retseptsioonimudeli, millele iseloomulikke elemente esines enim.

Mitmed intervjueeritavad tõid bakalaureusetöös esile, et pööravad väljarände artiklitest enim tähelepanu persooni- ja kogemuslugudele ning tõid intervjuudes ka näiteid, mida

nad varem lugenud on. Edasistes uuringutes võiks keskenduda sellele, kuidas meedias representeeritakse väljarändajat ning kuna käesolev töö uuris retseptsiooni arvamusartiklite kaudu, siis võiks laiendada retseptsiooni uurimist eritiüpi tekstidele, seal hulgas siis persooni- ja kogemuslugudele.

KOKKUVÕTE

Eestist väljaränne on viimasel ajal pälvinud meedia kajastust peamiselt seoses rahvaloendusega ja arstide lahkumisega Soome. Käesolev bakalaureusetöö fookus oli üliõpilaste hoiakute selgitamisel väljarände suhtes ning vastava meediakajastuse retseptsioon. Bakalaureusetöö lähtus eeldusest, et meedia mõjutab hoiakute kujunemist. Valitud fookuste uurimiseks põhines analüüs põhiõppe viimase kursuse tudengite seisukohtadel, sest autori seisukohast on viimane kursus aeg, kus noored mõtlevad rohkem tulevikuplaanide peale.

Teoreetiline ja empiiriline osa annab ülevaate rändeteooriatest, millele bakalaureusetöö toetub. Samuti annab see ülevaate Eesti rändeprotsessidest ja ajaloost.

Autor kasutas bakalaureusetöös kvantitatiivsed ja kvalitatiivset analüüsi. Autor viis läbi läbi veebiküsitluse, mille põhjal tegin kvantitatiivse analüüsi, et kirjeldada üldisi väljarände hoiakuid üliõpilaste seas ning teises osas viisin läbi üksteist intervjuud, mille põhjal tegin kvalitatiivse analüüsi, et selgitada täpsemalt hoiakute kujunemist.

Uurimusest selgus, et ühest küljest peetakse väljarännet probleemiks, kuid samas nenditakse, et ränne on globaliseeruva maailma tavapärane osa ning üliõpilaste hoiakud väljarände suhtes on pigem positiivsed ja avatud. Ilmnes, et väljarände toetajad põhinevad oma argumentatsioonil inimeste vabale valikule ja kirjeldavad lahkumise põhjuseid peamiselt majanduslikest aspektidest lähtuvalt. Noortele iseloomulikult tuuakse majanduslike motiivide kõrval välja ka enesearengulisi põhjendusi Eestist lahkumiseks. Väljarände põhjuslike toetajate jaoks olid hoiaku selgitamisel määravateks aspektideks väljarände eesmärk ja ajaline kestvus. Oli märgata, et intervjuueeritavad tuginevad hoiakute selgitamisel suhteliselt palju iseenda, lähedaste ja varem meediast saadud teadmistele ja kogemustele. Retseptsiooni analüüsist ilmnes, et kui artiklis esitatud seisukoht ei ühti lugeja omaga, suhtutakse artiklisse suhteliselt kriitiliselt ning tuuakse vastukaaluks näiteid oma kogemustest.

Käesolevas töös selgus, et üliõpilaste hoiakud väljarändesse on tõepoolest positiivsed ja avatud, intervjuueeritavate valimis ei esinenud ühtegi täielikult negatiivse suhtumisega inimest. Kvalitatiivselt ilmnes, et üliõpilaste suhtumine väljarändesse on positiivsem kui nende tuttavad on lahkunud või kui nad ise plaanivad lahkuda, kuid kvantitatiivne analüüs seda statistiliselt ei kinnitanud. Samuti ei saa täielikult väita, et vastavat

meediakajastust jälginud inimeste hoiakud on fikseerunud, esines küll vastav tendents, kuid täielikult ei saa vastavat soodumust kinnitada.

Kokkuvõtvalt oli käesoleva töö eesmärgiks selgitada, kuidas on üliõpilaste hoiakud väljarände suhtes kujunenud, kuidas nad neid argumenteerivad ning kuidas suhtuvad üliõpilased väljarände teemalisse meediakajastusse. Üliõpilaste argumentatsioon tugineb varasemalt meediast saadud informatsioonile ja paljuski enda ja tuttavate kogemustele.

SUMMARY

Emigration from Estonia has become popular topic in media coverage recently, mainly because media is covering the topics of Population and Housing Census and the tendency that Finland attracts doctors from Estonia.

The aim of this bachelor's thesis „The Attitudes Of Students Towards Emigration From Estonia And The Reception Of The Thematic Discussion In The Media“ was to explain attitudes of students and describe reception of thematic media coverage . This bachelor's thesis presumed that media has effect on attitudes of students. The analysis is based on answers of students who are about to graduate their studies because they are the group of young people that are probably thinking more about future plans and choices.

Theoretical and empirical part provide an overview of migration theories and history and migration tendencies in Estonia, as well as overview of reception models and media effects on shaping attitudes.

Both quantitative and qualitative methods were used in this thesis. The author of this thesis conducted online survey which got 220 responses and used quantitative analyse to explain general attitudes of students towards emigration. Then the author interviewed eleven students and used qualitative analyse to explain the reasoning of attitudes.

Both quantitative and qualitative analysis showed that although emigration is perceived as a problem, students also indicate that migration is a normal part of globalizing world. Also, analysis showed that attitudes of students are open and positive towards emigration. According to analysis students who support emigration rely on free choice of people as the bases of their arguments and they mostly see economical reasons for emigration. However, besides economical reasoning, it also showed that self-development reasons were also mentioned a lot as reasons for emigration. Students that partly support emigration explained that their support depends on the purpose and duration of emigration. Students supported their argumentation with personal experience as well as experience of significant others and with information they have from media texts. The analysis on reception showed that when attitude of student and the attitude depicted in media text does not match, then students have quite critical

approach towards text and they bring opposite argumentation from their own experience.

Hypothesis that students mostly have positive attitude towards emigration, was confirmed in the analysis. However, the hypothesis that attitude is more positive when a student plans to emigrate or when lots of their friends have already emigrated, was partly supported, because although qualitative analyse showed such tendency then quantitative analyse did not support that. Also, hypothesis that students who have paid attention on thematic media coverage before have more fixed attitudes, was not entirely supported, since there is a tendency towards that but it was not supported statistically.

KASUTATUD KIRJANDUS

Beck, U. (2007) Beyond class and nation: reframing social inequalities in a globalizing world. *British Journal of Sociology*, 58(4): 679-705.

Castells, M. (2000). *The Rise of the Network Society*. Teine trükk. Oxford, Malden: Blackwell Publishing

Castles, S. (2010) Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36:10, 1565-1586.

Castles, S., Miller, M.J. (2009) *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Neljas trükk. Basingstoke: Palgrave MacMillan

CEC. (2005) Green Paper on an EU Approach to Managing Economic Migration COM (2004) 811 final. Brussels: Commission of the European Communities.

Eamets, R. & Philips, K. (2004). Töajõu vaba liikumine Euroopa Liidus ja selle mõju Eesti

tõõturule. Euroopa Kolledži Toimetised, nr 20, Tartu: TÜ Euroopa Kolledž.

Eesti Entsüklopeedia EE 11. (2002) (toim. Arvo Kuddo ja Kaljo Laas); muudetud 2011. URL (kasutatud jaanuar 2013)

http://entsyklopeedia.ee/artikkel/rahvastiku_r%C3%A4ne_eestis

EUR-Lex Juurdepääs Euroopa Liidu õigusaktidele. Isikute vaba liikumine. URL (kasutatud jaanuar 2013) http://eur-lex.europa.eu/et/dossier/dossier_62.htm

Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, intention and behaviour: An Introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley

Hall, S. (1980). *Encoding/Decoding*. D. Hobson et al (toim.). Culture, Media, Language. Routledge.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Culture, Media and Identities. The Open University, SAGE Publications.

Hatton, T.J., Williamson, J.G. (1998) *The Age of Mass Migration: Causes and Economic Effects*. Oxford ja New York: Oxford University Press.

Hatton, T.J., Williamson, J.G. (2005) *Global Migration and the World Economy*. Boston:MIT Press.

Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed kodulehekül. Rändealased mõisted. URL (kasutatud jaanuar 2013) <http://www.meis.ee/randealased-moisted>

Kaal, E. (2012). Tallinna ja Ida-Viru eripärad lõimumise kontekstis. M.Lauristin et al (toim) Integratsiooni monitooring 2011. Kultuuriministeeriumi kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2013)

http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Integratsiooni_monitooring_2011.pdf

Kulu, L. (2000). Migratsioonirprobleemid Euroopa Liidu idalaienemisel. Euroopa Kolledži loengud. Vihik nr 3. Tartu

Lefèbvre, H. (1991). The production of space. Oxford: Blackwell.

Lehtsalu, E. (2013). Eestist väljarände representatsioon Postimehes aastal 2011. Seminaritöö. Tartu Ülikool.

Lewis, J. (2004). The meaning of real life. In S. Murray & L. Ouellette (toim.), Reality TV: Remaking Television Culture (lk. 492–522). New York University Press.

McQuail, D. (2000) McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Michelle, C. (2007). Modes of Reception: A Consolidated Analytical Framework. The Communication Review, 10(3), 181-222

Neuman, W. (1982). Television and American culture: The mass medium and the pluralist audience. Public Opinion Quarterly, 46, 471–487.

Oja, K. (2005). Ajude äravool avaliku arutelu objektina. Magistritöö. Tartu Ülikool. URL (kasutatud jaanuar 2013)

<http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/742/oja.pdf?sequence=5>

Potter, W. J. (2004) Theory of Media Literacy: A Cognitive Approach. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Potter, W.J. (1998). Media literacy. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications

Rosin, H. (2013). Välja- ja tagasirände representatsioon Postimehes ja Eesti Päevalehes 2008.a ja 2012.aastal. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Sheller, M. Urry, J. (2006) The new mobilities paradigm. *Environment and Planning A* 38 (2): 207–226. URL (kasutatud aprill 2013)

www.envplan.com/epa/fulltext/a38/a37268.pdf

Statistikaameti kodulehekülg. (2012) REL 2011: Välismaal käib tööl ligi 25 000 Eesti elanikku. Statistikaamet. URL (kasutatud jaanuar 2013) <http://www.stat.ee/67265>
22.12.2012

Tammaru, T., Kumer- Haukanõmm, K., Anniste, K. (2010). Eesti diasporaa kujunemise kolm lainet. Praakli, K.; Viikberg, J. (Toim.). *Eestlased ja eesti keel välismaal*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus

Tammaru, T., Kulu, H. (2000). *Ethnic Return Migration from the East and West: The Case of Estonia in the 1990s*

Tammaru, T. (2011) Väljaränne Soome ja Eestisse tagasirände kavatsused. URL (kasutatud jaanuar 2013) <http://www.slideshare.net/Statistikaamet/tiit-tammaru-vljaranne-soome-ja-eestisse-tagasirnde-kavatsused>

Trost, J.E. (1986). Statistically Nonrepresentative Stratified Sampling: A Sampling Technique for Qualitative Studies. *Qualitative Sociology*, 9(1), 54-58

TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi uuring *Mina*. *Maailm. Meedia*, 2005, 2008, 2011

Urry, J. (2007). *Mobilities*. Cambridge, UK: Polity

Vengerfeldt, E. (2009). Eestlaste välja- ja tagasirnde meediarepresentatsiooni 2004-2008“ Magistritöö. Tartu Ülikool. URL (kasutatud jaanuar 2013)
<http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/10136/Vengerfeldtelis.pdf?sequence=1>

Vihalemm, T. (2008) Iseseisva lugemise materjal kursuse „Kvalitatiivne sihtrühmade analüüs” juurde. URL (kasutatud aprill 2013)

http://sylvester.ut.ee/ajakirjandus/nro_marju/NRO_artiklid/Intervjuu_Tutvustus.pdf

Werner, H. (1994) *Economic Change, the Labour Market and Migration in the Single European Market*. Kogumikus: *Social Europe. European Integration and the*

European Labour Market. Supplement 1/1994. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1994, lk. 39–62.

LISAD

Lisa 1. Veebiküsitluse ankeet

Tere!

Olen Eveli Lehtsalu, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala 3. kursuse tudeng. Kirjutan bakalaureusetööd, kus uurin noorte suhtumist Eestist väljarändesse ning väljarände teemalisi artikleid Eesti päevalehtedes. Olen tänulik, kui leiate 5-10 minutit selle küsimustiku täitmiseks. Küsitlus on valikvastustega ning anonüümne. Vastamine on lihtne, ei eelda mingeid teadmisi ning märkida tuleb oma arvamuse järgi sobivaim variant. Küsimustiku lõpus võite jätta e-maili, kui soovite osaleda intervjuus, kus uurin täpsemalt väljarände hoiakute ja arusaamade kohta.

1. Milliseid loetletud päevalehti Te loete ja kui sageli (vastavate väljaannete veebiväljaanded sealhulgas).

	Iga päev	Peaaegu iga päev	Paar korda nädalas	Kord nädalas	Harvem kui kord nädalas	Üldse ei loe
Eesti Päevaleht						
Postimees						
Õhtuleht						
Äripäev						

2. Kuivõrd olete jälginud väljarändeteemalisi artikleid meedias?

Jälgin neid alati

Jälgin neid mõnikord

Jälgin neid harva

Pole üldse märganud

Ei huvitu antud temaatika artiklitest

3. Kuivõrd suureks probleemiks peate Eestist väljarännet?

Eestist väljaränne ei ole probleem

Eestist väljaränne on väike probleem

Eestist väljaränne on pigem väike probleem

Eestist väljaränne on pigem suur probleem

Eestist väljaränne on suur probleem

Ei oska öelda

Muu

4. Kas olete ise pikemalt (vähemalt 6 kuud) välismaal elanud?

Jah

Ei

5. Kas Te ise sooviksite Eestist lahkuda?

Kindlasti ei taha ära minna

Ei oska praegu öelda, kunagi võib-olla

Mõneks ajaks küll, aga mitte püsivalt lahkuda

Tahaksin püsivalt ära minna

Ei oska öelda

Muu

6. Kuhu sooviksite minna, kui otsustaksite Eestist lahkuda?

Esimene eelistus:

Teine eelistus:

Kolmas eelistus:

7. Mis põhjusel rändaksite Eestist välja?

Parem või sobivam töö välismaal (sh palk, töötingimused, karjäärivõimalused)

Paremad haridusvõimalused välismaal

Isiklik põhjus (perekonnaga/elukaaslasega kaasa, isiklikud väärtused või arusaamad)

Elukogemuse omandamine või silmaringi avardamine

Ühiskondlik või sotsiaalne põhjus (elukvaliteet, sotsiaalgarantiid)

Muu

8. Kas Teie tutvusringkonnas on Eestist lahkunud?

Ei tea kedagi, kes on lahkunud

Üksikud tuttavad on lahkunud

Paljud tuttavad on lahkunud

Enamik tuttavaid on lahkunud

Kõik tuttavad on lahkunud

9. Mida arvate Eestist väljarändajatest ja väljarändamisest? Märkige iga väite taha, mil määral Te väitega nõustute.

	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu	Ei oska öelda
Väljaränne on tänapäevases globaliseerivas maailmas tavaline nähtus.					
Väljaränne võimaldab saada head töökogemust.					
Väljaränne avardab inimeste silmaringi,					

arendab inimesi.					
Väljaränne on Eesti jaoks probleem, sest väheneb rahvaarv.					
Väljaränne ohustab eesti keele ja kultuuri säilimist.					
Väljaränne suurendab perekondlike sidemete katkemist.					
Väljaränne suurendab tööjõupuudust Eestis.					
Väljaränne võimaldab paremat majanduslikku kindlustatust väljarännanute ja nende pere jaoks.					

10. Kellel näete eestlaste tagasirände soodustamise ülesannet?

	Kindlasti	Mingil määral	Kindlasti mitte	Ei oska öelda
Indiviididel				
Riiklikel				

institutsioonidel (seadusemuudatustega, riikliku poliitikaga jms)				
Ühiskonnal tervikuna (ühiskondlik sallivus, suhtumine kaaskodanikesse jms)				

11. Mida arvate tagasirännet soodustavatest kampaaniatest (Talendid koju)?

Kampaaniad soodustavad kindlasti eestlaste tagasitulekut

Kampaaniad soodustavad mõningal määral eestlaste tagasitulekut

Kampaaniatel pigem ei ole mõju eestlaste tagasirände

Kampaaniatel ei ole üldse mõju eestlaste tagasirände

Ei oska öelda

Muu

12. Mida plaanite teha pärast kooli lõpetamist?

Jätkata õpinguid samas või mõnes teises Eesti kõrgkoolis

Jätkata õpinguid välismaa kõrgkoolis

Minna aega teenima Eesti sõjaväkke

Minna Eesti sõjaväkke

Minna tööle Eestis

Minna tööle välismaal

Maailmas ringi reisida

Muu

13. Vanus:

14. Sugu:

15. Teaduskond

TÜ usuteaduskond

TÜ õigusteaduskond

TÜ arstiteaduskond

TÜ filosoofiateaduskond

TÜ kehakultuuriteaduskond

TÜ loodus- ja tehnoloogiateaduskond

TÜ majandusteaduskond

TÜ matemaatika-informaatikateaduskond

TÜ sotsiaal- ja haridusteaduskond

TTÜ Tartu kolledži ehituse inseneriõpe

16. Aitäh, et vastasid küsimustele! Bakalaureusetöö teises osas teen intervjuusid tudengitega, et uurida väljarände hoiakute ja arusaamade kohta. Olen tänulik kui oled nõus osalema. Intervjuu on konfidentsiaalne, bakalaureusetöös intervjuueeritavate nimesid ei kasutata. Kui oled nõus intervjuul osalema kirjuta siia oma e-maili aadress või telefoninumber.

Kontakt (telefon, e-mail):

Tänan, et leidsite aega ankeedi täitmiseks!

Lisa 2. Individuaalintervjuude küsimused

Sissejuhatavad küsimused intervjuueeritava avamiseks

Meediaharjumused

1. Palun räägi oma tavalisest päevast, oma meedia jälgimise harjumustest.
2. Millised on peamised meediakanalid, mida sa jälgid?
Palun põhjenda, miks eelistad just neid kanaleid?
Milliseid ajalehti või uudisteportaale sa loed? Palun põhjenda!
Milliseid televisiooni kanaleid sa vaatad? Miks neid?
Mis saateid sa televisioonist peamiselt vaatad? Miks neid?
Millist raadiot sa kuulad? Miks seda?
Milliseid raadiosaateid (päevakaja, uudistesaadet, kultuur) sa kuulad?
3. Mis valdkondasid või mis temaatikat sa meedias peamiselt jälgid?
Mis pakub rohkem huvi? Mis ei paku huvi? Palun põhjenda!
4. Palun võrdle omavahel erinevaid meediakanaleid, mida jälgid.
Mis on peamised erinevused? Põhjenda.
Mis on peamised sarnasused? Põhjenda.

Väljarändajad

5. Üheks teemaks tänases Eesti ühiskonnas on Eestist väljaränne. Mida oled üldse kuulnud selle teema kohta? Palun too näiteid!
6. Kuidas sa suhtud Eestist väljarändesse üldiselt?
Mida sa arvad noortest, kes Eestist lahkuvad?
Mis sa arvad, miks noored Eestist lahkuvad?
Mis need põhjused võiksid olla?
Mis sa arvad, kuivõrd mõjutab noorte väljaränne Eesti riiki? Mismoodi? Palun too näiteid!
Kuivõrd oluliseks pead tagasirände soodustamise vajalikkust?
Mis sa arvad, mida saaks teha, et noored jääksid Eestisse?
Mis sa arvad, mida saaks teha, et noored tuleksid Eestisse tagasi?
7. Mõeldes oma tutvusringkonna peale, kuivõrd on väljaränne teemaks olnud omavahelises suhtlemises?
Millest peamiselt räägitakse väljarändega seoses?

Kui sinu tutvusringkonnas räägitakse väljarändest, kuivõrd kindlatest plaanidest räägitakse? Mõeldes, et oled kevadel kooli lõpetamas, mida Sa soovid teha pärast kooli lõpetamist?

Milliseid alternatiive oled kaalunud?

Palun räägi, kuidas oled jõudnud selle otsuseni? Palun põhjenda!

Kuivõrd oled kaalunud Eestist lahkumist? Põhjenda!

Kuivõrd oled teinud ettevalmistusi?

Väljarände teema meedias

8. Kuivõrd oled märganud meedias väljarände temaatikat?

Kuivõrd pöörad tähelepanu väljarände teemalistele artiklitele? Palun too näiteid!

Millest need artiklid on rääkinud?

9. Mida sa oled märganud, millest väljarännet kajastades peamiselt kirjutatakse?

Mis sulle meelde on jäänud nendest artiklitest?

Mis teemadest räägitakse seoses väljarändega?

10. Kuivõrd peaks väljarände temaatikat meedias kajastama sinu arvates?

Kuidas seda kajastama peaks? Miks?

Retseptsioon

11. Palun loe järgmine artikkel läbi. Palun ütle, kui oled lugemise lõpetanud. Mida sa üldiselt arvad sellest artiklist?

Mis sulle selle juures meeldis?

Mis sulle selle juures ei meeldinud?

12. Mis sulle sellest artiklist kõige rohkem meelde jäi?

13. Kas sa said sellest artiklist midagi uut teada? Mida?

14. Millised emotsioonid sul tekkisid artiklit lugedes?

15. Kas midagi artiklis jäi häirima?

16. Milliste seisukohtade artiklist nõustud? Miks?

17. Kujuta ette, et peaksid kirjutama sellele artiklile kommentaari, mida sa kirjutaksid?

18. Kuidas sa võrdleksid neid artikkelid?

Mis on nende sarnasused?

Mis on nende erinevused?

Lisa 3. Veebiküsitluse tulemused

Sugu	Ise välismaal elanud (protsentides %)	Sooviks ajutiselt/püsivalt Eestist lahkuda (protsentides %)	Paljud tuttavad lahkunud välismaale (protsentides %)	Väljaränne on suur probleem (protsentides %)
Naine	16%	77%	30%	68%
Mees	16%	69%	28%	71%

Välismaal elanud	Sooviks ajutiselt/püsivalt Eestist lahkuda (protsentides %)	Paljud tuttavad lahkunud välismaale (protsentides %)
Jah	72%	33%
Ei	74%	29%